

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

**ЗОБРАЖЕННЯ ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО У РАННІЙ ТА
СУЧАСНІЙ ЛІРИЦІ ЛАСЛО ВАРИ ФАБІАНА НА ОСНОВІ ЗБІРКИ
ПОЕЗІЙ «SZÉRHISTÓRIÁK», «KIVONT KARDOK KÖZT», «JÉG ÉS
KORBÁCS», «EREIMBEN AZ IDŐ»**

_____ **Веріб Діана Тіборівна** _____

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 Філологія «Мова і література угорська»

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол №7/27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Чордаш Василь Васильович

викладач

Завідувач кафедрою філології:

Берегсасі Аніко Ференцівна

доктор габілітований, доцент, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Магістерська робота

**ЗОБРАЖЕННЯ ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО У РАННІЙ ТА
СУЧАСНІЙ ЛІРИЦІ ЛАСЛО ВАРИ ФАБІАНА НА ОСНОВІ ЗБІРКИ
ПОЕЗІЙ «SZÉPHISTÓRIÁK», «KIVONT KARDOK KÖZT», «JÉG ÉS
KORBÁCS», «EREIMBEN AZ IDŐ»**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 Філологія «Мова і література угорська»

Веріб Діана Тіборівна

Науковий керівник: **Чордаш Василь Васильович**

викладач

Рецензент: **Берегсасі Аніко Ференцівна**

зав. кафедри, доктор габілітований, професор

Берегове
2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

A TÖRTÉNELMI MÚLT JELENLÉTE VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ KORAI ÉS IDŐSKORI KÖLTÉSZELTÉBEN (SZÉPHISTÓRIÁK, KIVONT KARDOK KÖZT, JÉG ÉS KORBÁCS, EREIMBEN AZ IDŐ)

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Veréb Diána

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 035 Filológia «Magyar nyelv és irodalom»

Témavezető: Csordás László

tanársegéd

Recenzens: Dr. habil. Beregszászi Anikó

tanszékvezető professzor

Вміст

I.	Вступ.....	5
II.	Розвиток історії угорської літератури на Закарпатті у 20 столітті та сьогодні.....	7
2.1	Предтечі, що призвело до розвитку угорської літератури на Закарпатті	7
2.2	Проблема епохи меншин між Першою та Другою світовими війнами	9
2.3	Становище угорської літератури на Закарпатті після Другої світової війни	10
2.3.1	Вплив Студії Джерело на місцеву літературну традицію	13
2.4	Схематичний огляд роботи Ласло Варі Фабіана.....	17
III.	Історія обговорювань томів і поезії.....	30
3.1	«Széphistóriák»/«Kivont kardok közt»	30
3.2	«Jég és korbács»/«Ereimben az idő».....	32
IV.	Зображення історичного минулого у ранній та сучасній ліриці Ласло Варі Фабіана на основі збірки поезій.....	41
4.1	«Széphistóriák»/«Kivont kardok közt»	41
4.1.1	«Kivont kardok közt»	41
4.1.2	«Illyés Gyula fejfája előtt».....	42
4.1.3	«Korahalott nagybátyámért»	43
4.1.4	«Majakovszkij utolsó éneke»	44
4.1.5	«Jeszenyin búcsúja»	45
4.1.6	«Széphistóriák I-IV».....	47
4.1.7	«Monda»	48
4.1.8	«Szervátiusz Tibor Dózsa-szobra előtt»	49
4.1.9	«Majtény»	51
4.1.10	«Útban Törökország felé».....	53
4.1.11	«Mikes Kelemen».....	56
4.1.12	«Félegyházától Segesvárig».....	58
4.1.13	«Ady alkonya»	59
4.1.14	«Ngs. Balassi Bálint a végek végein».....	61
4.1.15	«Kikerics».....	63
4.2	«Jég és korbács»/«Ereimben az idő».....	64

4.2.1 «Nomád evangélium»	64
4.2.2 «Kannibál évszakok».....	66
4.2.3 «Csonkahét».....	66
4.2.4 «vers-abortátumok».....	68
4.2.5 «Ördöglakat».....	69
4.2.6 «Csoóri Sándorhoz»	69
4.2.7 «Alagút végén».....	70
4.2.8 «Ereimben az idő».....	72
4.2.9 «Fekete rímek»	74
4.2.10 «A Gikhon partjain»	76
4.2.11 «Már ma éjjel», «Aztán visszatér».....	78
4.2.12 «Ráolvasás».....	80
4.2.13 «Jégangyal»	81
4.2.14 «Nyolcsorosok».....	82
4.2.15 «Jég és korbács»	84
4.2.16 «Változatok a halotti beszédre»	86
V. Резюме	90
VI. Список літератури.....	94

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés.....	5
II.	A kárpátaljai magyar irodalom történetének alakulása a 20. században és napjainkban.	7
2.1	A kárpátaljai magyar irodalom kialakulásához vezető előzmények	7
2.2	Az első és a második világháború közötti kisebbségi korszak problémája	9
2.3	A kárpátaljai magyar irodalom helyzete a második világháború után.....	10
2.3.1	A Forrás Stúdió hatása a helyi irodalmi hagyományra.....	13
2.4	Vári Fábíán László munkásságának vázlatos áttekintése.....	17
III.	A tárgyalt verseskötetek befogadástörténete	30
3.1	Széphistóriák/Kivont kardok közt.....	30
3.2	Jég és korbács/Ereimben az idő	32
IV.	A történelmi múlt jelenléte Vári Fábíán László korai és időskori költészetében	41
4.1	Széphistóriák/Kivont kardok közt.....	41
4.1.1	Kivont kardok közt	41
4.1.2	Illyés Gyula fejfája előtt	42
4.1.3	Korahalott nagybátyámért	43
4.1.4	Majakovszkij utolsó éneke	44
4.1.5	Jeszenyin búcsúja.....	45
4.1.6	Széphistóriák I-IV.....	47
4.1.7	Monda	48
4.1.8	Szervátiusz Tibor Dózsa-szobra előtt	49
4.1.9	Majtény	51
4.1.10	Útban Törökország felé	53
4.1.11	Mikes Kelemen	56
4.1.12	Félegyházától Segesvárig	58
4.1.13	Ady alkonya.....	59
4.1.14	Ngs. Balassi Bálint a végek végein.....	61
4.1.15	Kikericsek	63
4.2	Jég és korbács/Ereimben az idő	64
4.2.1	Nomád evangélium.....	64
4.2.2	Kannibál évszakok.....	66

4.2.3 Csonkahét	66
4.2.4 vers-abortátumok	68
4.2.5 Ördöglakat	69
4.2.6 Csoóri Sándorhoz.....	69
4.2.7 Alagút végén	70
4.2.8 Ereimben az idő	72
4.2.9 Fekete rímek	74
4.2.10 A Gikhon partjain	76
4.2.11 Már ma éjjel, Aztán visszatér	78
4.2.12 Ráolvasás	80
4.2.13 Jégangyal	81
4.2.14 Nyolcsorosok	82
4.2.15 Jég és korbács	84
4.2.16 Változatok a halotti beszédre	86
V. Összefoglalás	90
VI. Felhasznált szakirodalom.....	94

I. Bevezetés

Vári Fábián László nevével először az interneten, illetve a rádió hallgatásakor találkoztam. Az életével, valamint a munkásságával komolyabban az általános iskolai és a középiskolai tanulmányaim során ismerkedtem meg.

A tanórák során két versét ismertem meg. Az egyik az *Útban Törökország felé* című alkotás volt. Ezzel a verssel is kétszer találkoztam. Elsőként kilencedig osztályban, amikor memoriterként kellett megtanulni. Hiába magyarázta el a magyar irodalom tanárom, hogy miről szól a mű, az akkori tizenöt éves fejjel még nem igazán értettem meg a vers lényegét, még a magyarázat után sem. Ahogyan egyre többször olvastam el a költeményt, úgy tetszett meg, ez pedig csak még inkább megerősödött, amikor tizenegyedik osztályban ismételten találkoztam ezzel az alkotással. A másik vers, amivel az iskolai tanulmányaim során megismertem az *Illyés Gyula fejfája előtt* volt. A költeménnyel tizenegyedikes koromban találkoztam, és a költemény még az előzőnél is jobban elnyerte tetszésemet. Különösen az fogott meg, amikor a tanár magyarázatában megemlítette, hogy Vári Fábián László nem csupán a tiszteletét Illyés Gyula iránt, hanem kifejezi hűségét az anyanyelv iránt is.

Diplomamunkám témája: A történelmi múlt jelenléte Vári Fábián László korai és időskori költészetében. Ezt a *Széphistóriák*, a *Kivont kardok közt*, *Jég és korbács* és az *Ereimben az idő* kötetek alapján fogom elvégezni. Mivel az imént említett négy kötet a költő két külön költői korszakát foglalják össze, ezért fellelhetők hasonlóságok és eltérések ezekben a kötetekben, valamint abban is, hogy a költő miképpen fordul a történelmi múlthoz.

A kutatás módszereként elméleti módszert fogok alkalmazni. Adatgyűjtés szempontjából forráselemzést használok, mind prímér – azaz elsődleges -, mind pedig szekunder – azaz elsődlegesből születettek – szövegek segítségével. A kutatás során használni fogom például Penckófer János, Görömbei András, Papp Endre, Elek Tibor, Dupka György köteteit/tanulmányait/kritikáit, ahonnan nem csak a négy kötetéről lehet bővebb információt megtudni, átfogóbb képet lehet kapni a korról, valamint Vári Fábián László életéről és munkásságáról.

A munkámat három nagyobb egységre lehet bontani. Az első rész *A kárpátaljai magyar irodalom alakulása a huszadik században és napjainkban* címét viseli. Ebben a fejezetben röviden lejegyzem az előzményeket, amik a kárpátaljai magyar irodalomhoz vezettek. A történelem során ez a vidék több országhoz, illetve államalakulathoz tartozott, valamint többféleképpen nevezték. Így ebben a szakaszban felvázolom, milyen volt a

helyzet az első és a második világháború elteltével, valamint a Szovjetunió időszakában és azt követően. Kitérek a Forrás Stúdióra is, miszerint annak tagjai nagy hangsúlyt szenteltek a szerkezeti szabályokra, az eszmeiségre, és a költészet mellett igyekeztek elmélyülni a többi művészeti ágban egyaránt. Végezetül ismertetem Vári Fábián László munkásságát, aki a Forrás Stúdió fiataljai közül került ki, és a már a korai műveiben jelen van a népköltéssel és a folklórral való kapcsolata. A második egység a tárgyalt kötetek befogadástörténetével foglalkozik, amelyben bemutatom a négy kötetet. Befejezésésképpen az utolsó nagyobb fejezet pedig a négy könyvből kiválasztott költemények kerülnek elemzésre a dolgozat címében megfogalmazott problémát előtérbe helyezve.

II. A kárpátaljai magyar irodalom történetének alakulása a 20. században és napjainkban

2.1 A kárpátaljai magyar irodalom kialakulásához vezető előzmények

Elek Tibor így ír a kárpátaljai magyar irodalomról: „A határon túli magyar irodalmak között Kárpátalja magyar irodalmát a leg-ek irodalmának is nevezhetnénk – negatív értelemben.”¹ Azért írja ezt, mert úgy véli az irodalomtörténész, hogy minden értelemben elmarad az egyetemes magyar irodalomtól. Értékekben is a legszegényebb, ugyanis kárpátaljai magyar irodalomról csak a múlt század hatvanas-hetvenes éveitől beszélhetünk. A kortársaktól leginkább elzárt, intézményrendszerben a legcsonkább, a legkevésbé szerves és kiteljesedett írásbeliséggel bíró, a letragikusabb sorsot megélt nép élettapasztalatát hordozza magával, s nem lehet közömbös az a tény sem, hogy Magyarországon a legkevésbé ismert.²

Az első sátraikat a honfoglalók Kárpátalján verték le. Dobó István, aki a törökök ellen küzdött, Szerednyén született. Bethlen Gábor, Rákóczi György és Dózsa György seregébe a Kárpátok alól indultak a keresztes hajdúk. Beregszászban és Váriban Rákóczi Ferenc bontotta ki zászlait, Munkácsot pedig Zrínyi Ilona védte. Valamint Esze Tamás lovasai is erről a tájról gyülekeztek.³ Már a tizenharmadik századtól, vagyis Anonymustól kezdődően a kárpátaljai táj jelen van a magyar irodalomban. Komjáti Benedek által a tizenhatodik században itt ültette át magyar nyelvre Pál apostol leveleit. A magyar reformáció egyik legnagyobb írója, Bornemissza Péter erre járt, valamint a reneszánsz világirodalom költője, Balassi Bálint is. Kölcsey Huszt várának romjait látván fogalmazta meg egyik legszebb belső meggyőződését, illetve Petőfi verseiben és utóleveleiben emelte magaslatokba Kárpátalját.⁴ A „kárpátaljai” vagy ahogyan egy különös jegyekkel bíró részben önálló irodalmiság és esztétikai mezbe öltözött összetett földrajzi, történelmi és művelődésbeli komponens egymásra hatásának az eredménye. A történelem során ezt a vidéket hívták már Ruténföldnek, Ruszka Krajnának, Hucul Köztársaságnak, Podkarpatszka Rusznak, Kárpáti Ukrajnának, Kárpátaljai Kormányzóságnak, Kárpátontúli Ukrajnának, Kárpátontúli Területnek.⁵

Az engedmények, amelyeket a kiegyezés korszakában tettek, ez által kialakult a vidékünkön egy fővárostól távol eső provinciális irodalmi élet. A „*peremvidéki sors*

¹ Elek Tibor: *Fordulópont, összegzés és újrakezds.* In: Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000 (478)

² Papp Endre: *Vári Fábán László.* Magyar Művészeti Akadémia, Budapest 2016 (71)

³ Czine Mihály: *Magyar irodalom Kárpátalján.* Tiszatáj, 1991. 08. (67)

⁴ Czine Mihály: *Magyar irodalom Kárpátalján.* Tiszatáj, 1991. 08. (67)

⁵ Papp Endre: *Vári Fábán László.* Magyar Művészeti Akadémia, Budapest 2016 (59)

negatív hatása”, a kivándorlás ellenére, ami „*drámai mértékeket öltött*”, ezen a vidéken is a felszínre hozta az új törekvéseket. A lap és az újságok kiadása mellett nagy szerepet játszott a különféle könyvsorozatok kiadása is. Mindegyik műhely igyekezett a saját arculatát mutatni a korlátok ellenére, ezzel pedig hatást gyakorolni környezetére, valamennyien a vidéki közösség magyar művelődésének a fellendítésére törekedtek.⁶

A kárpátaljai magyar irodalom a szovjet érában kezdődött a második világháború után. Kárpátalja irodalomtörténetében Eperjesi Penckófer János jól mutatja ki, hogy a korszakolás kijelölt kezdőpontjai annyiban lehetnek indokoltak, amennyiben a közösségi önazonosság tudatosításához szorosan hozzátartoznak.⁷ „Amennyiben tehát a kárpátaljai magyar irodalom olyan műveket és szerzőket fog sajátjának tekinteni, amelyek s akik inkább tartoznak a felvidéki irodalmi hagyományhoz, mint bármihez, akkor azt természetesnek kell elfogadni. Erre leginkább Tamás Mihály és Sáfáry László életművét jó példának fölhozni. Ám ez is csupán kárpátaljai kultúrtörténeti jellegzetesség. Tamás és Sáfáry műveinek az irodalomban betöltött hatásszerepe szinte kimutathatatlan. Ha egy-egy kárpátaljai szerző meg is nevezi ezeket az elődöket, az a történelmi és irodalmi múltra való hivatkozás marad, nem az élő hagyomány jelenlétére és annak folytatására utal. Ez a múltidéző gesztus az 1989/90-es változásokig fennálló »beszéd és ellenbeszéd« politikai-ideológiai alapú magatartásában a hovatarozást volt hivatott jelezni.”⁸

Az úgymond valódi kárpátaljai irodalom születéséről Vári Fábrián László is szól Az *Együtt című folyóirat indulása* (1966) a *Forrás nemzedéke* című visszaemlékezésében. „A kárpátaljai magyar irodalom születését az irodalomtörténet-írás⁹ ma már következetesen 1951-re teszi. Az évszám köztudottan Bakó (Balla) László Zengj hangosabban! című verseskötetének megjelenését datálja, s aki ismeri e kötetke anyagát, fejcsóválva sajnálkozik azon, hogy nekünk pont egy ilyen origó jutott. Hogy miért? Mert kishazánk lassan cseperedő írástudói kötelező kezdőhangnak tekintették Balla megszólalását, s még egy évtizeden át lelkesen tódították a kötetéből zengő sztálini kórus dalait. »Mindez azonban - állapítja meg egy későbbi értékelés¹⁰ - csak az adott kor magyar betűínséges világában volt elfogadható. Az a fajta művészi fejlődés, amely az igényesebb irodalomesztétika szerint is előrelépésként értékelhető, Kovács Vilmos harmadik kötetével,

⁶ Dupka György: *Magyar irodalmi élet és írásbeliség Kárpátalján*. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest. 2017 (55)

⁷ Eperjesi Penckófer János egyetértően hivatkozik Görömbei Andrásra. Vö. Tettben a jellem. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében. Magyar Napló, 2003. 27; Görömbei András: A csehszlovákiai magyar irodalom 1945-1980. Akadémiai Kiadó, Bp., 1982., 22,28 -30

⁸ Eperjesi Penckófer János: *Tettben a jellem*. I. m. 27.

⁹ Eperjesi Penckófer János Tettben a jellem. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében című, 2003-ban megjelent kötetéről van szó - P. E.

¹⁰ S. Benedek András *Készülődés*. (A kárpátaljai magyar írás). Intermix Kiadó, 2007. 28.

a Lázás a földdel (1962) és a Holnap is élünk című regényével (1965) veszi kezdetét. Ekkor kezd Kárpátalján a költői látásmód élesedni és kiteljesedni, a líra hangja tisztulni és emberibbé válni.”¹¹ Viszont Vári Fábián László megjelölése nem a kárpátaljai magyar irodalom indulása. Míg ő a kárpátaljai magyar irodalom indulásáról beszél, addig valójában a szovjetuniói magyar nyelvű irodalmak eseményeit határozza meg kiindulópontnak.¹²

2.2 Az első és a második világháború közötti kisebbségi korszak problémája

A kényszerrel teremtett széttagoztság eddigi kilencven éve, legfőképpen a kárpátaljai rész, leginkább az önmegszervezést, a szükséges feladatok elé terelte a szerzőket. A művek és a szerzők mögött meghúzódó társaság, egyesület, csoport, közösség a kezdeteknek meghatározója volt. Az ezekből jövő irodalmi-kulturális irányultság, a formálódást is leírható Kárpátalján a fórum megléte is segítette. Ez az igény legkorábban a *Ruszinszói Almanachban* (1922), a *Kárpátaljai Almanachban* (1924) található meg.¹³ Kovács Vilmos és S. Benedek András ezekkel a fórumokkal kapcsolatban lejegyezték, miszerint egy különálló kárpátaljai irodalmat akartak létrehozni, amiből még a szlovákiai magyarságot is kirekesztették volna.¹⁴

Huszonegy évi szünet után először a *Gyöngyösi Irodalmi Társaság* kezdte az újraműködését 1939. november 4-én, aminek elnöke Antal Miklós pápai kamarás volt. Munkáját továbbra is folytatta a konzervatív elvek szemléletében, valamint a kultúra és a Gyöngyösi-kultusz ápolását hirdette meg.¹⁵ 1942-ben megjelent a *Gyöngyösi Irodalmi Társaságnak* az ötödik és egyben az utolsó évkönyve. A Társaság további kibontakozását az egyre növekvő háborús helyzet akadályozta meg.¹⁶ 1920-ban Kárpátalja elcsatolása után a betiltott *Gyöngyösi Társaság* 1944-ig napvilágot látó évkönyveivel szemben nem lett támogatott a különállósági törekvés.¹⁷

Bellyei (Zapf) László szerint a cseh uralom idején Beregszász „a kárpátaljai magyar politikai és kultúrélet tiszta magyar központjává vált”.¹⁸ Ő két olyan pontot nevezett meg indoklásként, ami „magyar alapon” kultúrpolitizál. Az egyikhez tartozott az 1933. július 1-én indult *Kárpátaljai Akadémikusok Egyesülete* (KMAE), illetve Kárpátaljai

¹¹ Vári Fábián László: *Az Együtt című folyóirat indulása (1966) és a Forrás nemzedéke.*

¹² Papp Endre: *Vári Fábián László.* Magyar Művészeti Akadémia, Budapest 2016 (74)

¹³ Penckőfer János: *A stúdiók kora (előtt és után) (Irodalmi-kulturális irányultságok, folyamatok, szerveződések, fórumok Kárpátalja eddigi kilencven évében).* Magyar Napló, 2011.06 (27)

¹⁴ Kovács Vilmos – Benedek András: *Magyar irodalom Kárpát Ukrajnában,* Tiszatáj, 1970. 10. 964.

¹⁵ Antal Miklós: *Gyöngyösi István és a Gyöngyösi Irodalmi Társaság.* In: Gyöngyösi Irodalmi Társaság Évkönyve, Ungvár 1942 (3-12)

¹⁶ Dupka György: *Magyar irodalmi élet és írásbeliség Kárpátalján.* Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest. 2017 (92)

¹⁷ Penckőfer János: I. m. 27

¹⁸ Bellyei (Zapf) László: *Beregszász.* In: Bereg vármegye ismertetője. Szerkesztette és összeállította Réti Béla. Nyomtatott Tudvig István Könyvnyomdájában Miskolcon, 1940. 18. old.

(Podkarpatszka Ruszi) *Magyar Kultúregyesület* (PRMKE) beregszászi helyi szervezete. Ország részi kultúregyesület volt mind a kettő, valamint valamennyi kárpátaljai településen működött helyi szervezetük.¹⁹ A másik csoporthoz tartozott a *Bereg megyei Irodalmi és Műpártoló egyesületet* (BIME). Szervezésükben voltak baloldali előadások és irodalmi rendezvények.²⁰

A betiltott *Gyöngyösi Társasággal* ellentétben Tamás Mihály *Tátrabeli programra* széles körben elfogadásra került 1937-ből, amiben azt állította a társaságuk nevében, miszerint ők nem akarnak szlovenszkói irodalmat létrehozni, mert az alacsonyabb rendűséget jelentene. Ez egy igazán merész kijelentés volt a részéről, miképpen a szellemiségét három évtizeddel később is vállalni szerette volna Kárpátalján. Bármennyire is volt bölcs a *Tátra program*, és akármennyire is lehet szellemi pezsgésnek nevezni az 1930-as években a *Ruszinszkói Magyar Kultúr Egyesület* megalakulását, hiába figyelemre méltó *Sarló* mozgalom, és hiába számolható ide több mint harminc újság és folyóirat, a kárpátaljainak nevezhető irodalom nem ezekkel alapozta meg a létét. Ez feleslegesen tett kísérletet erre, ugyanis Kárpátalja ekkor még Felvidék részeként létezett, és nem volt saját identitása.²¹

2.3 A kárpátaljai magyar irodalom helyzete a második világháború után

Csend előzte meg a második korszak kezdetét, illetve pár olyan csoportosulás, ami az irodalmi élet nyomain élt. Említésre méltó az 1941 és 1944 között működő Ungvári Drugeth Gimnázium *Hajrá!* című diáklapja, egy időben Balla László volt a diákszerkesztője, de ezzel a kezdeményezéssel kapcsolatba került még Lator László, Simon Menyhért és Veres Péter is. Az 1940-es évek második felében volt egy beregszászi irodalmi kör a *Vörös Zászló* című irodalmi lapnál, ahol sok más név mellett szerepelt Győry Dezső neve is. 1951-ben Balla László létrehozta a magyarbarát Jurij Gajda kezdeményezést, ami később egyesült a beregszászi irodalmi körrel. Az *Új hang* 1954-es antológia és az 1957-től megjelenő *Kárpáti Kalendárium* volt kompetens a kultúra közvetítésére, viszont ezek nem képviseltek szépirodalmi értéket.²² Az *Új Hang* (Kárpátontúli Magyar írók írásai) című folyóirat megjelenése kultúrtörténeti eseménynek számított. Balla (Bakó) László szerint „ez volt a kárpátaljai magyar irodalom első lélegzetvétele”, valamint azt is hozzáteszi, miszerint „az akkor hivatalos sematizmus költeményei jegyében” születtek. 1951-ben ő kezdte az összeállítását, és Sándor László fejezte be 1954 őszén.²³ Az *Új Hang* megszűnéséért kárpótlásul 1955-ben létrejött a

¹⁹ Dupka György: I. m. 84

²⁰ Dupka György: I. m. 84

²¹ Penckófer János: *A stúdiók kora (előtt és után)* (Irodalmi-kulturális irányultságok, folyamatok, szerveződések, fórumok Kárpátalja eddigi kilencven évében). Magyar Napló, 2011.06 (27)

²² Penckófer János I. m.28

²³ Dupka György: *Magyar irodalmi élet és írásbeliség Kárpátalján*. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest. 2017 (127)

Szovjet Kárpátontúl.²⁴ Ebben az antológiában már nem voltak olyan versek, amik Sztálint dicsőítették, viszont az alkotók továbbra is a hivatalos közleményeknek megfelelően plakátos alakban fogalmazták meg verseiket.²⁵ Ebben a kiadványban két új név is feltűnt, az egyik Kovács Vilmos író, a másik pedig Lusztig Károly riportíró személyében. Kovács Vilmosnak a markáns egyénisége, az itt szereplő költeményeivel teljesen új hangot és stílust képviselt. A gyűjtemény végén kiadták a kárpátaljai irodalom és művészet rövid krónikáját. A gyűjteménynek a megjelenése egy politikai eseményhez köthető – Kárpátalja Ukrajnához való csatolásának tízedik évfordulója.²⁶

Hiába jelent meg Balla (Bakó) László csaknem egy tucat könyve, valamint Kovács Vilmos három verseskötete, komolynak tekinthető irodalmi szerveződés csak a hatvanas évek közepén keletkezett. 1966 őszén létrejött az *Együtt* című diáklap, így S. Benedek András, Punykó Mária, Balla Gyula, Györke László, s mások által kezdeményezett lap révén Kovács Vilmos komoly alternatívának bizonyult a Balla László által szerveződő irányultságnak a Kárpáti Igaz Szónál. Nemsokára Balla Lászlóval az élen szót is emeltek ez ellen, így váltva ki egyfajta véleménynyilvánítást és tettet.²⁷

A legkorábban szélsőségesnek mondható látásmódot Kovács Vilmos 1962-es *Lázás a Föld* című kötete tartalmazza, ami különbözött az előírt szocialista ideológiák általi létérzékeléstől. Az 1965-ös *Holnap is élünk* című regénnyel Kovács Vilmos felhívta magára a figyelmet Kárpátalja kulturális közvéleményének. Balla László nem javasolta a regényt kiadásra, és hiába utasította ezt vissza később a könyv kiadásával kapcsolatos nézeteit, a mű megjelenése után mégis kivonták a forgalomból, ezzel pedig Kovács Vilmost szovjetellenes színben tüntették fel. Ehhez társult akaratlanul is az *Együtt* című folyóirat, valamint egy évvel később Fodó Sándor egyetemi tanár „magyar népi együttese”, szavalókórusa. A tenni akarásban a megszüntetett *Együtt* sem jelentett akadályt, ugyanis 1967 őszén létrejött a *Forrás Stúdió*, publikálni pedig a *Kárpátontúli Ifjúság* című lapba kezdtek. 1970-ben megjelent Kovács Vilmos-Benedek András *Magyar irodalom Kárpát-Ukrajnában* című tanulmánya a Tiszatájban. Az írás közzététele után a szovjet kulturfigyelés felozlatta Fodó Sándor magyar tanszéki népi együttesét nacionalista szervezkedésre hivatkozva. 1971-ben a *Kárpáti Igaz Szóban* megjelent az *Elidegenedés?* című cikk, amely nagymértékű támadást intézett a *Forrás Stúdió* tagjai ellen.²⁸

---

²⁴ Dupka György I. m.129

²⁵ Dupka György: I. m.130

²⁶ Dupka György I. m.130

²⁷ Penckófer János I. m. 28

²⁸ Penckófer János I. m. 28-29

1971-ben Balla László és a *Kárpáti Igaz Szó* keretein belül megalakult a *József Attila nevét viselő stúdió*.²⁹ Csakis szovjet típusú, hazafias versek kiadását helyezték előtérbe. A megkövetelt vonalasság nagyon hasonlított az ötvenes évek elején kialakult sematizmus korára. A csoportba verbuvált tagok a béke, a jövő kérdései, az emberiség illetve a jövő kérdéseit boncolgató lírikusokat akarták kinevelni.³⁰

Az 1981-es újrászerveződés után Balla László kezéből továbbra sem került ki a *József Attila Irodalmi Stúdió*, viszont bizonyos tekintetben engedékenyebbek lettek mind Balla László, mind pedig a *Kárpáti Igaz Szó* részéről, ezáltal olyan publikációs lehetőségek nyíltak meg, amik ugyan szükségből születtek, de küldetését jobban betöltötte a független irodalmi újságnál.³¹ 1965-ben önállósították a *Kárpáti Igaz Szót*.³² Az újság egyre gyakrabban vállalkozott arra, hogy kiadja a helyi szerzők irodalmi műveit. Kezdetben verseket a költőktől állami ünnepekre rendeltek.³³ A magyar irodalomnak soha annyi olvasója nem volt, mint 1983-1987-ig terjedő időszakban, ugyanis a *József Attila Irodalmi Stúdió közleményei*, a *Lendület* című irodalmi újság a kötelező előfizetés révén havi rendszerességgel jutott el a magyar családokhoz. 1988-ban már annyian vállaltak munkát a stúdióban, hogy azt már alkotóközösségé kellett alakítani, viszont ez rövid életű volt. 1989-ben alakult meg Fodó Sándor vezetésével a *Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség*.³⁴

A *Lendület*, a *József Attila Irodalmi Stúdió közleményei* megszűnése után a *Kárpáti Igaz Szóban* megjelenő *Új Hajtás* valamint az *Évgyűrűk* antológia mellett 1987-től Balla D. Károly által szerkesztett és alapított *Hatodik Síp* új ígéreteket hozott. A szovjet hatalom megszűnése után rendes szerkesztőségként működött: a stúdiós jelleg, az új formációk közös rendezvényéből kikopott.³⁵ Az irodalmi élet akkor agilis és szellemileg elszánt Balla D. Károly mérőkövök számító tettet vitt véghez. A *Hatodik Síp* megjelenése hozzájárult a korábban elgyengült irodalmi élet fejlődéséhez. 1993-ig volt Balla D. Károly a *Hatodik Síp* főszerkesztője, és a Budapesten bejegyzett *Hatodik Síp Alapítvány az Új Mandátum közreműködésével* adta ki a lapot.³⁶ Szintén alapító-főszerkesztője volt Balla D. Károly a *Pánsíp* című lapnak, ami 1993 áprilisától havonta harminckét oldalon látott napvilágot. A *Hatodik Síp* és a *Pánsíp* folyóiratban is csupán némi eltéréssel, de szinte ugyanazok a szerzők szerepeltek.³⁷

---

²⁹ Penckófer János I. m. 29

³⁰ Dupka György I. m. 161

³¹ Penckófer János I. m. 30

³² Dupka György I. m. 144

³³ Dupka György: I. m. 145

³⁴ Penckófer János: I. m. 30

³⁵ Penckófer János: I. m. 30

³⁶ Dupka György: I. m. 200-201

³⁷ Dupka György: I. m. 205-207

A *József Attila Irodalmi Stúdió* több meghatározó személyisége a *Hatodik Síp* szerkesztőségében egy megújult és kibővült közösségbe került. A felsoroltak közül Balla D. Károly, Fodó Sándor, Fodor András, Lator László, Kiss Ferenc, Pomogáts Béla, Váradi-Sternberg János, Horváth Sándor, Vitányi Iván, Nagy Zoltán Mihály és Vári Fábián László munkálkodásának ténye a magyar irodalmak kisebbségeire, a magyarországiéra tagolására szóló hozzájárulása. Balla D. Károly nevéhez fűződik az első internetes fórum létrejötte. A Balla D. Károly által működtetett *UngParty*, az utóbbi évtizedben olyan elismerésre tett szert, ami a közvélemény figyelmét Kárpátaljára irányítja. Létrehozója blogger, szépirodalmi, közíró, költő, publicista, novellista, dráma-, regény-, és esszéíró. Berniczky Éva jelenléte ezt a közeget még inkább erősítette. Prózájának könnyedsége, költői motiváltsága, anekdotikussága, kifigurázása, különc alakjai, ironikus nyelvi világának kárpátaljaiaként is értelmezhető vonásai megszakítás nélkül illeszkednek az *UngParty* rendszerébe.³⁸

A huszonegyedik század első évtizedeiben még formálódik az a történelmi sajátosság, aminek a gyökerei még a felvidéki kisebbséggel érintkeznek, de a kiteljesedése már a szovjet érában következett be. Viszont identitás tekintetében ez a korszak lehetne a markánsabb hagyományának a kiindulópontja.³⁹

2.3.1 A Forrás Stúdió hatása a helyi irodalom hagyományra

A *Kárpátaljai Minerva*, illetve a *Nézz töretlen homlokomra* is egy antológia. Valamivel több, mint száz vers, néhány dokumentum, illetve egy szubjektív emlékezés részlet. Ezekben az antológiákban található versek a hatvanas-hetvenes évek fordulóján íródtak, ez pedig érződik a hangulatukon, és a stílusokon. A dokumentumokon, amik a háttérrel kívánják feltárni, azokon ez érzet még inkább erősebb. Az antológia azt szeretné megmutatni, hogy mi volt a Forrás.⁴⁰ Ez csak egy részlet az egészről, a szereplők névsora nem teljes, magát a Stúdiót soha nem szüntették meg, így érvényesülnek a látens létezés határai.⁴¹ A *Kárpátaljai Minerva* című kiadványsorozat „*a humán tudományosság fóruma*”-ként határozta meg magát. 1998-ban látott napvilágot első kötetének két füzetét 1997-es dátummal, az 1998-as 1999-ben jelent meg *Ez volt a Forrás!* különszáma, és ezt bátran lehet tekinteni emlékkiadványnak, dokumentumregénynek valamint antológiának.⁴² Lator László így írja az első füzet beköszönőjében: „*A Kárpátaljai Minervára bizonyosan,*

³⁸ Penckófer János: I. m. 31

³⁹ Penckófer János: I. m. 32

⁴⁰ Fodor Géza: *Nézz töretlen homlokomra. A Forrás Stúdió versantológiája*. Intermix Kiadó Ungvár – Budapest. 1994. 5

⁴¹ Fodor Géza: *Nézz töretlen homlokomra. A Forrás Stúdió versantológiája*. Intermix Kiadó Ungvár – Budapest. 1994. 7

⁴² Elek Tibor: *Mi volt a forrás a kárpátaljai magyar irodalomban?* <http://epa.oszk.hu/00300/00381/00030/elek.htm> (megtekintés dátuma: 2019. 03. 21.)

hiszen olyasmit céloz, amit, legalábbis így senki sem. Félig nekünk, anyaországiaknak, félig a keleti határon túlinak szól.”⁴³

Az Együtt című folyóirat elsősorban az irodalmi diákkör vitáin megfogalmazódott, a kárpátaljai magyar irodalom alkotásait és alkotóit bemutató, értékelő írásait közölte, de a diákok szépirodalmi publikációinak is teret adott. A lap kis időn belül tudatosította az igényét az egységes irodalmi élet kialakulására. Viszont ez az igény irreálisnak bizonyult.⁴⁴ Az Együtt megszűnése újabb kihívások elé állította a fiatalokat, ezért új utakat kellett keresniük. Akkoriban a Szovjetunióban sok önképzőkör – jellegű stúdiók működtek. Némi erőfeszítés árán, valamint Kovács Vilmos és néhány az Ukrán Írószövetség területi tagozatának alkotójának támogatásával alakult meg a *Forrás Ifjúsági Stúdió* 1967. november 16-án.⁴⁵ Tagjait – Balla Gyula, Balla Teréz, Balogh Balázs, Benedek András, Dupka György, Fábíán László, Ferenczi Tihamér, Fodor Géza, Füzesi Magda, Punykó Mária, Zseliczki József - egyazon cél motiválta, ami a nemzetrészeszméltetésére irányult, viszont ez az akkori kultúrtervezéssel szemben állt. A Forrás nemzedékének hányattatott sorsában Balla László vállalta a főszerepet. A tagok többsége sokáig önálló kötethez sem jutott, így Vári Fábíán László mintegy húsz év elteltével jelentethette meg első verseskötetét. „Tragikus sajátossága ennek az irodalomnak, hogy az összetettebb szemlélet kialakítása a dogmatizmus továbbélése egészen a rendszerváltozásig áttörhetetlennek bizonyuló akadályokba ütközött.”⁴⁶

A *Forrás Stúdió* havonta tartott összejevetelt, a foglalkozásokon pedig a beérkezett írásokat vitatták meg, valamint minden alkalommal egy-egy elméleti kérdést is megtárgyaltak. Nagy súlyt fektettek az eszmeiségre, a formai jellegzetességek ismertetésére, valamint a szerkezeti szabályokra. Nemcsak költészettel és prózával foglalkoztak, hanem tudásukat igyekeztek elmélyíteni a művészetek különböző ágazataiban. Munkamenetükben helyet kapott a zene, publicisztika és a képzőművészet is.⁴⁷

Az első lépéseket az Ungvári Állami Egyetem magyar tanszékének irodalmi körében tették meg, ugyanis ott jelentették meg az *Együtt* című gépiratos lapot. Ezt követően a *Kárpáti Igaz Szó* című napilap „*tollforgató fiatalok*” című levelezési rovatában próbáltak meg társra lelteni. Ez a levelezés eléggé egyoldalúvá vált egy kolhozi aktivista kollektív felelősséget a hirdető bírálata után. Az egyetemi diákkör és az *Együtt*

⁴³ Lator László: *Beköszöntő*. Kárpátaljai Minerva I. kötet 1. füzet. 1997/3.

⁴⁴ Gelenczei Kálmán: *Egy ungvári diáklap: az Együtt*. In: Kárpátaljai Minerva II. kötet 1-2. füzet Ez volt a Forrás! (Különszám) Budapest-Beregszász 1998. (78)

⁴⁵ Fodor Géza: *Nézz törtetlen homlokomra. A Forrás Stúdió versantológiája*. Intermix Kiadó Ungvár – Budapest. 1994. 236-237

⁴⁶ Görömbei A.: *A kárpátaljai magyar irodalom fő sajátosságai*, 469

⁴⁷ Fodor Géza: I. m. 183

megszűnése, illetve a területi lapon megpróbált szervezés ellehetetlenülése után új formákat és fórumokat kellett keresni.⁴⁸A területi komszomollap konkrét igényei és a mindenkor élő ifjúkommunista nevelő szándék tette lehetővé, hogy a *Kárpátontúli Ifjúság* hasonlóan az ukrán csoportosuláshoz megalkossák a fiatal alkotók magyar körét, ekkor kapta nevét ez a mozgalom, azért mert a Forrás igen jól csengett. A magukat korábban kissé megpörkölt szervezők tanúsítottak némi távolságtartást. Kezdetben a gyűléseket diákszállón vagy magánlakásokban tartották. Az ifjúsági lap helységeiben csak szombatoként, amikor a Forrás elnök–tikkára Zseliczki József képviselte egyedül a lapot.⁴⁹

Vári Fábián László ekkor még 16-17 esztendő fiatalember volt, amikor a nagyszülősi középiskola igazgatójához a *Kárpáti Igaz Szó* fejléces papírján körlevél érkezett, miszerint arra kérték az igazgató elvtársat, hogyha van olyan tanulójuk, aki írogat, azoknak tegye lehetővé az Ungváron való megjelenést. Az első találkozás a siker reménye helyett, inkább keserű csalódást hozott. A vele egykorú növendékek már ellestek valamit a poézis titkaiból, amely eljuttatta őket az első publikációs lehetőségükig.⁵⁰ A következő találkozóra 1968 elején került sor a Forrás Stúdió meghívásából. S. Benedek András, Balla Gyula, valamint Györke László, Zseliczki József és Fodor Géza a frissen megjelent verseit elemezve próbálták felhívni a figyelmet az igényes verselés főbb szempontjaira. Ezután a fiatalok írásait újból átnézték, ugyanis akkoriban igazán rájuk fért a pallérozás, ami leginkább abból állt, hogy az idősebb, tapasztaltabb társaik írásaiban rámutattak a logikátlan szókapcsolatokra, ritmikátlan sorokra. Azt pedig örömmel nyugtázták, ha néha viszonylag épkezláb sorokat találtak.⁵¹ Vári Fábián László első két verse a *Kárpátontúli Ifjúságban* jelent meg. Balla Gyula így összegezte Vári Fábián László esetét: „*ha sikerül még egy ekkora lépést megtenned, költő leszel.*”⁵²

Mindig is tudták, hogy ők a kárpátaljai magyarság érettebb írói, viszont abban az időben még nem alkothattak. A magyar nyelvű művelődési intézmények egy új lehetőséget kínáltak, de ehhez egy új nemzedéknek kellett felnőnie. Persze ebből nem volt könnyű megélni, ezt erősítette a gyér közönség, a periféria.⁵³ A *Forrás Stúdió* fiataljainak egy része, élen mentorukkal, Kovács Vilmossal, hamar magára vonta a figyelmét a helyi

---

⁴⁸ Fodor Géza: I. m. 6

⁴⁹ Fodor Géza: I. m. 6

⁵⁰ Vári Fábián László: *Forrás és tükör* In: Kárpátaljai Minerva II. kötet 1-2.füzet Ez volt a Forrás! (Különszám) Budapest-Beregszász 1998. 10-11

⁵¹ Vári Fábián László: I. m. 12

⁵² Vári Fábián László: *Forrás és tükör* In: Kárpátaljai Minerva II. kötet 1-2.füzet Ez volt a Forrás! (Különszám) Budapest-Beregszász 1998. 13

⁵³ Fodor Géza: *Nézz töretlen homlokomra. A Forrás Stúdió versantológiája.* Intermix Kiadó Ungvár – Budapest. 1994. 230

irodalompolitika irányítóinak. Azok, hogy csirájában fojtsanak el minden lehetséges lázadást, átnevelésük szándékául próbáltak elébe menni a dolgoknak.⁵⁴

A népköltéssel való kapcsolat erősen rányomta a bélyegét az itt közölt versekre, olykor S. Benedek András vagy Vári Fábián László verseiben jellegadó erővel. A népköltészet hatásától sem Vári Fábián László, sem Füzesi Magda nem kivétel. De aki jól odafigyel, az észreveszi, hogy az időtlennek látszó és személytelennek tetsző tónus mögött sajátos sors és hangoltság ölt formát.⁵⁵

1967-től a *Kárpáti Igaz Szó* vasárnapi számaiban *NEON* címmel irodalmi művészeti rovatot indított, ezt követi az *Ifjúsági Magazin*, ahol az aktuálpolitikai cikkek mellett versek, kisnovellák jelentek meg fiatal írók tollából. Ezek a fiatalok jórészt egyetemi hallgatók, akik a tanulmányaikat abban az évben kezdték el.⁵⁶ 1971-1972-ben adminisztratív eszközökkel tették lehetetlenné a *Stúdió* munkáját, ezzel derékba törve tagjainak irodalmi pályáját. A hatalom még ereje teljében, erkölcsi fölényét hirdetve látott hozzá az ellenzéki gondolkodás fészkének felszámolásához. A *Forrás Stúdió* tagjai részben egyetemi hallgatók voltak, s az egyetem vezetése, komszomol- és pártvezetése segítőkész partnernek bizonyult. Azt azonban, hogy az érintett diákok egyetemről való kizárásának indoklásában a politikai állhatatlanság, esetleg megbízhatatlanság vádjá díszileg, a rektorátus sem vállalta, ezért a szovjet felsőfokú tanintézet belső fegyelmeinek megszegéséért és a gyengének minősített tanulmányi átlag miatt kellett távoznia három diáknak. A katonai szolgálat letöltése után mind a hárman diplomát kaptak az Ungvári Állami Egyetemen. Az egyikőjük pedig egy éven át, egy következő erkölcsi-etikai eredetű konfliktusig a magyar tanszék aspiránsa volt. A történetnek volt egy másik párhuzama is, ami Fodó Sándorhoz kapcsolódott. A bölcsészkar és az egyetem pártbizottsága megsokallta ezt a kulturális missziót, és Fodó Sándort egyetemi vétség vádjával eltávolították az egyetemről.⁵⁷

Balla László 1971. augusztus 20-án megjelentette az „*Elidegenedés? – Kárpátontúli Ifjúság, az egyetem magyar tollforgatói és a Forrás Stúdió*” című vádbeszédet. A szerző elsősorban politikai és ideológiai megfontolásból marasztalja el a *Stúdió* szerzőit. Mivel a cikk nemcsak a *Forrás Stúdió* tagjait, hanem a *Kárpátontúli Ifjúság* szerkesztőit, sőt az egyetem pártbizottságát is elmarasztalta eszmei „síkon”.⁵⁸

⁵⁴ Oláh András: *A verseknek ajtót kell nyitni (Beszélgetés a 70 éves Vári Fábián Lászlóval)*. Partium xxx. évf. 1 sz. 2021 tavasz (9)

⁵⁵ Fodor Géza: I. m. 230

⁵⁶ Fodor Géza: I. m. 235

⁵⁷ Fodó Sándor: *A Forrás: a KMKSZ előképe* In: Kárpátaljai Minerva II. 1-2 füzet. Ez volt a Forrás! (Különszám). Budapest-Beregszász 1998. 55

⁵⁸ Fodor Géza: „*Száraz, kopár hátán a sziklakőnek*” In: Kárpátaljai Minerva II. kötet 1-2.füzet Ez volt a Forrás! (Különszám) Budapest-Beregszász 1998.39

Görömbei András ezt a korszakot így értékeli a tanulmányában: „*A kötelező optimizmus és az esztétikai dogmatizmus ellenében kellett kibontakozniuk. Értékesnek, időtállóknak azok a művek minősülnek máától visszatekintve, amelyek szembeszegültek ezekkel a követelményekkel, közvetlen hagyományként vállalták az egyetemes magyar kultúrát és reális képet igyekeztek adni a kárpátaljai magyarság életéről, közérzetéről.*”⁵⁹Az egykori *Forrás Stúdió* Kárpátalján maradt tagjai legendásan híres verseik többségét a hetvenes évek második felében és a nyolcvanas években írták. Elek Tibor szerint lírájuk minden létező értéke ellenére is bennük rekedt a jelentős költői életmű, s ebben nagy szerepe lehet a hetvenes évek külpolitikájának.⁶⁰Az a néhány éves munka, amit a *Forrás Stúdió* kifejtett, hozzájárult a régiónk irodalmi és szellemi életének a befolyásolásához.⁶¹

2.4 Vári Fábián László munkásságának vázlatos áttekintése

A költő 1951. március 16-án született Tiszaújlakon. Szülei cipőgyári munkások voltak. Tanulmányait a szülőhelyén, valamint Nagyszőlősen végezte. Nevelésére és iskolázottságára különös figyelem irányult. Vári Fábián László már kisgyermekként is szokatlanul élénk fantáziával rendelkezett, a mesékre, hiedelemtörténetekre, amikből a varrónő nagyanja egy kisebb csokorra valót gyűjtött, mindig is hegyes volt rá a füle. A lágert járt édesapja sok szívhez szóló versemléket tudott, később Vári Fábián László iskola olvasókönyvének elrongyolódott maradványaiban megtalálta ezeket, ezáltal kölcsönös ragaszkodás alakult ki köztük.⁶²

Visszaemlékezései szerint az első hatalmas pofont kilenc évesen kapta a tanítónőjétől a tiszaujlaki iskolában. Így ébredt rá hamar arra, – amit a Penckófer János által készített interjúban hangsúlyoz - hogy nem éppen a legjobb dolog a vallásos nevelés emlegetése a járási inspektorok előtt. A másik meghatározó élménye tizennégy éves korában érte. Ekkor adta elő az Ábrányi-verset a magyar iskoláknak műkedvelő szemlájén, amit a magyartanára elvörösödött arccal hallgatta végig, ezután felrohant a színpadra, s már az összehúzott függöny mögött a grabancánál fölemelte és az arcába sziszegte: „Anyád istenit, honnan szedted ezt a verset?” „Egy könyvben találtam” – válaszolta a fiú. „Biztosan valami régi könyvben, ugye?” – sziszegte ismét, majd elengedte, akinek a lába a

---

⁵⁹ Görömbei A.: *A kárpátaljai magyar irodalom fő sajátosságai*. In Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen (Szerk.: Görömbei András). Debrecen, Kossuth Egyetem Kiadó, 2000, 469

⁶⁰ Elek Tibor: *Mi volt a forrás a kárpátaljai magyar irodalomban?* <http://epa.oszk.hu/00300/00381/00030/elek.htm> (megtekintés dátuma: 2019. 03. 21.)

⁶¹ Fodor Géza: *Nézz törtetlen homlokomra. A Forrás Stúdió versantológiája*. Intermix Kiadó Ungvár – Budapest. 1994.242

⁶² Oláh András: *A verseknek ajtót kell nyitni (Beszélgetés a 70 éves Vári Fábián Lászlóval)*. Partium xxx. évf. 1 sz. 2021 tavasz (9)

földet érvén térde megbicsaklott. Hiába viselt pionír nyakkendőt, később pedig a komszomol csillagot, ettől fogva egész lényét kitapétázta a dac.⁶³

1968-ban felvételt nyert az Ungvári Állami Egyetem bölcsészkarára, azon belül magyar nyelv és irodalom szakra. Az egyetemi évei alatt kapcsolódott be a Forrás Stúdió munkájába. Részt vett egy új és modern irodalmi, művészi és társadalmi szemlélet kialakításában több társával, többek között: Benedek Andrással, Balla Gyulával, Fodor Gézával és Zselicki Józseffel. Fő fórumuk a Kárpátontúli Ifjúság című lap volt. Vári Fábián László később bekapcsolódott az első kárpátaljai magyar polgári mozgalomba is. A Magyar Napló 2008. szeptemberi számában megjelent interjúban így emlékezik vissza: „A ’67 novemberében alakult Forrás Stúdió fiataljaitól, mint csoporttól még távoliak az ellenállás eszméi... Egyelőre, csak irodalmi sikerekről, a Szilaj nádparipán címmel készülődő versantológiáról, a publikációs lehetőségek bővítéséről álmodoznak, de 1970 táján, Kovács Vilmos erkölcsi támogatásával már magyarországi folyóiratokban való megjelenésről is. A műhely legtehetségesebb tagjai (Balla Gyula, Benedek András, Fodor Géza, Füzesi Magda, Zselicki József) mai szemmel nézve is elfogadható, vállalható verseket írnak, melyekben az egyre inkább kiszoruló pártideológia helyét az egyetemes emberi értékek veszik át, Benedek András költészetében pedig a nemzeti élmény beszédes kifejezéseként megjelenik, s szinte azonnal tovább »terjed«, rám is átragadt a kurucos attitűd. Azt hiszem, a Stúdión belül ekkor kezd tudatosulni és állandósulni – még nem az ellenállás – a hazug, zsarnoki rendszerrel szemben táplált harag gondolata. Ezt csak megerősíti a Benedek—Kovács szerzőpárosnak a kárpátaljai magyar irodalomról készített, és a Tiszatáj 1970. októberi és decemberi számában közreadott tanulmánya, ahol először lát napvilágot nyilvánosan a kárpátaljai magyar lakosság 1944-es sorstragédiája.⁶⁴ Ezzel, a számunkra fontos irodalom- és kultúrtörténeti eseménnyel a Forrás életében egy jelentős fordulóponthoz érkeztünk. A területi (megyei) pártbizottság előretolt szemei ettől kezdve fokozott figyelemmel követik minden lépésünket.”⁶⁵

A hetvenes évek elejétől azonban „belső száműzetés” várt rá és társaira a polgárjogi mozgalomban való részvétele miatt, és írásait éveken át nem közölték Kárpátalján, viszont a magyarországi lapok, ha ritkán is, de megjelentették a verseit. A nyolcvanas évektől a *József Attila Irodalmi Stúdió Lendület* című folyóiratában, a *Kárpáti Igaz Szó* mellékletében is megjelentek művei. 1972-ben besorozták a szovjet hadsereg németországi

⁶³ *Verset, ne ocsmány varangyot!* (Beszélgetés: Penckófer János), (m. 466.)

⁶⁴ Erre a költő nem pontosan emlékezik, mivel Kovács Vilmos regénye az, ahol először szó van a málenyikj robotról, A holnap is élünk 1965-ben jelent meg

⁶⁵ Vári Fábián László – A magyar irodalom kárpátaljai lexikona 1918-2006 In: Dupka György, Ukrajnai Magyar Krónika, 2006, 10

hadseregcsoporthoz sorkatonai szolgálatra. A szovjet hadseregben való magyar nemzeti létet később a *Tábori posta* című regényében elevenítette fel.⁶⁶1974-től a beregszászi vasgyárban dolgozott egy ideig, tanulmányait levelező tagozaton folytatta. Diplomát 1978-ban kapott.⁶⁷ 1990-től a Magyar Írószövetség rendkívüli, 1992-től a rendes tagja, 2001-től a Válaszmány, majd 2007-től az Elnökség tagja, 2004-től a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának, 2009-től az Együtt című irodalmi, kulturális, folyóirat szerkesztőbizottságának az elnöke, 2005-től a Magyar Művészeti Akadémia tagja.1992-től megválasztják a KMKSZ alelnökének. 1994-99 között a KMKSZ beregszászi járási középszintű szervezetének elnöke, majd tiszteletbeli elnöke.⁶⁸

Verseit megszakításokkal 1968 óta közlik a helyi kiadványok, de megjelentek még magyarországi és romániai folyóiratokban, antológiákban. Válogatást közölt verseiből a *Kárpáti Kalendárium*, a *Sugaras utakon* (1985), a *Vergődő szél* (1990), az *Évgyűrűk*, a *Nézz töretlen homlokomra – A Forrás Stúdió versantológiája* (1994), a *Verecke* című kiadvány és antológia (2003). Jurij Skrobinec és Ivan Petrovci fordításában több verse is megjelent ukránul. 1992-ben látott napvilágot a *Vannak ringó bölcsők (Kárpátaljai magyar népballadák)* című gyűjteménye.⁶⁹ „Újabban népballadákat fordítok, mert fontosnak tartom, hogy a magyar olvasó megismerje annak a ruszin közösségnek a költészetét, amely évszázadok óta velünk él. Soha nem voltak velünk ellenséges viszonyban, mindig a szabadságküzdelmeink elé álltak, és talán eljön az idő, amikor alkalmunk lesz a közös jövőnkön gondolkodni” – vallja Vári Fábián László.⁷⁰ A költő jelenleg Mezőváriban él, háromgyerekes családapa. A református egyház presbitere. A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet kisebbségkutató részlegének a vezetője.⁷¹

Fontosabb elismerések: Kilencek díja —1983, Berzsenyi-díj – 1993, Kemény Zsigmond-díj – 1998, József Attila-díj – 2003, Tőkés László-díj — 2004, Balassi Bálint-emlékkard — 2004, Ratkó József-díj — 2007, Vár-díj -2010, a Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje — 2011. Fontosabb kötetei: *Széphistóriák*. Versek. Kárpáti Kiadó, Ungvár 1991, *Kivont kardok közt*. Versek. Mandátum- Magvető Kiadó, Ungvár-Budapest, 1992, *Vannak ringó bölcsők*. Kárpátaljai magyar népballadák, Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 1992, *Vágtatlan csillag*. Versek és műfordítások. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár, 2001, *Harminchárom év*. Válogatott versek. Felsőmagyarország Kiadó –

⁶⁶ Dupka György: Vári Fábián László – A magyar irodalom kárpátaljai lexikona 1918-2006 Ukrajnai Magyar Krónika, 2006, 10

⁶⁷ Dupka György: I. m. 10

⁶⁸ Dupka György: I. m. 10

⁶⁹ Dupka György: I. m. 10

⁷⁰ Dupka György: I.m.

⁷¹ Dupka György: I.m.

Szépírási Kiadó, Miskolc-Szolnok, 2002, *Fecskehajtó idő*. Régebbi és új versek. Masszi Kiadó, Budapest, 2004, *Jég és korbács*. Versek (2002-2010). Írók Szakszervezete, Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2010, *Ereimben az idő*. Magyar Napló, Budapest, 2015, *Vásártér*. Magyar Napló Kiadó 2015.⁷² Koponyámban a gyertya 100 vers (1969-2019). Magyar Napló – Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2020.

Jánosi Zoltán Vári Fábián László költeményeivel kapcsolatba azt hangsúlyozza, hogy a kezdettől fogva mind fényesebb, mind meghatározóbb poétikai fókusz a sokrétű utalásrendszert megábrázoló szóképrendszer. Az alakuló költészete alaptényezői a folklórból és egyéb szöveghagyományokból merített és újraformált örökség vonásai, például a rím- és ritmustár. Ebből építi fel a szerző az egyedi sugarakkal megnyilatkozó a történelem- és sorstükrözés, és a személyes rétegek belső világának erős szálakkal szőtt tartalmát. Metaforáinak egyik legmeghatározóbb forrása az archaikum, a néphagyomány, a történelem, a vizuális és a zenei kultúra domborzatán jött létre. Ennek az lehet az oka, hogy szülőföldje egészen a jelenkorig megőrzött számtalan mondát, legendát, balladát, zenei és táncos hagyományt.⁷³ Költészete a magyarság világképének és önismeretének több alapvető értékét tudatosítja. Az elődök felmérhetetlen gazdaságú tapasztalataiból válogat és azokat a mítoszok, mondák, népdalok, népballadák, népmesék, hiedelmek színeivel örökíti meg és teszi esztétikai értékévé. Népismeret, önismeret és történelmi tudat egymástól elválaszthatatlan módon szerveződik verssé ebben a költői létérzékelésben. Zseniális természetességgel tájékozódik a környező világban a lírai én, felettébb megkapó az otthonvilága. A természettel összhangban élő ember érzelmi viszonya, a magyarság népi kultúrájában meghonosodott rend, rendszeresség ősi tudásként építi ezt a költői világot. Az idők kezdetéig visszanyúló mítoszi, mondai emlékezett egyes elemeinek az újraszerveződését különös hangsúlyokkal dúsítja a nemzeti szabadságküzdelmek mindenkorai igazsága.⁷⁴

„Vári Fábián László a kortárs magyar irodalom olyan hagyományörző értékállító és értéktanúsító alkotója, akinek a költészete az ősi, mitikus egyéni közösségi léttapasztalatától, a legmodernebb valóságelemekből is építkező apokaliptikus vízióig ívelően keresi személyiségét és a közösséget korunkban egyaránt megtartó erőket.”⁷⁵ A kárpátaljai nemzetiségi sors- és feladatvállalás, a kisebbségi jogfosztottság élménye,

---

⁷² Dupka György: I.m.

⁷³ Jánosi Zoltán: „Holdút magasán” Jegyzetek Vári Fábián László költészetéről In. Vári Fábián László: Koponyámban a gyertya 100 vers (1969-2019). Magyar Napló - Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2020 (204-205)

⁷⁴ Eperjesi Penckőfer János: *Tettben a jellem. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében*. Magyar Napló – Kárpátaljai Pedagógus Szövetség, Budapest, 2003, 214

⁷⁵ Elek Tibor: *Vári Fábián László költői pályája* <http://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA15568> (megtekintés dátuma 2019. 03. 20.)

gyakran történelmi- és helyzetkérdések, metaforikus képalkotással kifejező versei keltették fel a közösség figyelmét pályájának az első évtizedeiben.⁷⁶ Szerinte: „a tudat mélyebb szintjén megvalósuló magasabb rendű gondolkodás”⁷⁷ hordozója és „kivételesen szépen kell szólnia, mert csak így érdemel figyelmet”.⁷⁸ „A szépen szóló figyelmet érdemlő vers azonban az ő esztétikája szerint üzenetet is hordoz, érzelmi többletet is nyújt, s mindezért élmény a vele való találkozás.”⁷⁹ A költő a mondandójának a kifejezésére a történelmi időkből átemelvén teszi huszonegyedik századivá a históriában kifeszült, statikus húrjait. Műveiben elengedhetetlen módon társul a folklór és a történelmi vonulatokon keresztül ívelő, s a költői képekbe gazdagon átnövő tudatosítása is.⁸⁰ A trianoni békediktátum áll a történelmi gondolkodásának a középpontjában. Leleplezése annak a tragédiának és megpróbáltatásnak, ami a szülőföldjén történt, feltámasztása a magyarság önvédelmi reflexeit, és ennek megerősítésére Trianont hívja elő, és alapmotívumai is ennek a következményei. A szolvyvai halálmenetek csupán a lakóhelyét érintő áldozatairól írja: „Mezővári lakosai közül a második világháborúban 34-en estek el, a világháború utáni lágereknek azonban 191 áldozata volt. Nagyon elgondolkodtató ez a rettenetes kontraszt.” A teljesebb kép pedig még drámaiabb képet ad: „15-20 ezer férfi veszett oda az elhurcolt 40 ezerből.”⁸¹

Már a korai verseiben – Altató, Múlt időben, Monda, Március, Széphistóriák I-IV. – megfigyelhető a megőrzött archaikus, ősi tudás szemléletformáló hatása, de a népdalok, népballadák észjárásának, formájának sűrített beszédmódjának és szürrealista jellegű képalkotásának közvetlenebb tapasztalata is.⁸² Vári Fábrián László költészete arra enged következtetni, hogy ösztönösen, tervezetten faggatja a történelmi múltat. A történelmi múlt létfontosságúnak hatott az anyaországtól elzárt kisebbségi helyzetben. A népballadával való találkozás, amely folklórgyűjtése során vált meghatározóvá poétikájának kialakulását eredményezte.⁸³

Vári Fábrián László először 1969 nyarán indult népballadát gyűjteni. Az akkor szerzett tapasztalatai egy életen át elkötelezték a népköltészet mellett. 1992-ben látott napvilágot a *Vannak ringó bölcsők (Kárpátaljai népballadák és népdalok)* című

⁷⁶ Elek Tibor: *Vári Fábrián László költői pályája* <http://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA15568> (megtekintés dátuma 2019. 03. 20.)

⁷⁷ Eperjesi Penckőfer János: *Tettben a jellem. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében.* Magyar Napló – Kárpátaljai Pedagógus Szövetség, Budapest, 2003

⁷⁸ *Verset, ne ocsmány varangyot!* (Penckőfer János beszélgetése Vári Fábrián Lászlóval). Vári Fábrián László: *Jég és korbács.* Széplalom Könyvműhely, 2010. 115 és 91)

⁷⁹ „A versnek kivételesen szépen kell szólnia, mert csak így érdemel figyelmet” Beszélgetés Vári Fábrián Lászlóval. In: Erdélyi Erzsébet-Nobel Iván: *De azért itthon is maradni...*, Támogató Kiadó. Bp. 1994. 37-41

⁸⁰ Jánosi Zoltán: „Holdút magasán” *Jegyzetek Vári Fábrián László költészetéről* In: Vári Fábrián László: *Koponyámban a gyertya* 100 vers (1969-2019). Magyar Napló - Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2020 (206)

⁸¹ Jánosi Zoltán: „Holdút magasán” *Jegyzetek Vári Fábrián László költészetéről* In: Vári Fábrián László: *Koponyámban a gyertya* 100 vers (1969-2019). Magyar Napló - Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2020 (206-207)

⁸² Elek Tibor: *Vári Fábrián László költői pályája* <http://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA15568> (megtekintés dátuma 2019. 03. 20.)

⁸³ Nagy Gábor: *A történelem mint megtartó erő Vári Fábrián László Költészetében.* Magyar Napló, 2005. január

összeállítása, a gyűjtő szakszerű, tudós bevezetőjével. Több beszámolójában is beszél arról, hogy a lírájára kik voltak nagy hatással, és mindig kiemeli, hogy valójában a népköltészet az, amelynek varázsától az első találkozásuk óta nem tud szabadulni. Nem véletlen, hogy a költőelődök közül azokra figyel leginkább, akinek műveiben szintén felismeri a népköltészeti hatást, mint például: Ady, József Attila, Nagy László, Csoóri Sándor, stb. Azért tekintette az elődeinek, mert a néphagyományokhoz kötődés mellett a közösségi felelősségérzet és felelősségtudat költői hagyományait is képviselték számára.⁸⁴ Elsősorban azok a példák ragadták meg, amelyek tragikus-heroikus nemzeti minták. Sorsában a teljes történelmi tapasztalat, és az ezekből fakadó sorshagyományok közelségéből beszél. Háta mögött lobogók fénylenek, csatamezők piroslanak, és sírdombok homálya húzódik. Műveiben e történelmi lényeg ölt testet – hangsúlyozza Jánosi Zoltán.⁸⁵

A költő csaknem harminc éven át ugyanazon esztétikai alapelveket vallva építi fel költészetét, sejteti komolyságának sokkal mélyebb, s mindig érvényes erő működését. Akkor válik ez igazzá, ha arra gondolunk, hogy ennek a költői szerepnek milyen minőségben kellett megjelennie. Kisebbségben, s elzárva az anyaországtól, annak kultúrájától, aminek mindig is szerves része volt.⁸⁶ A történelmi idők és szereplőket idéző versei – Mikes Kelemen, Útban Törökország felé, Kikerics – amellet, hogy hozzájárulnak a nemzeti önismeret elmélyítéséhez, önerősítő példákat kínálnak a felelős, etikus emberi magatartásra, hűségre. A vershelyzetek, a nyelvi megfogalmazásának többértelműségében rejlő lehetőségeket, az utalásos, átképzeléses beszédmód iránt fogékony olvasó számára a jelenkor gondjait is fel-felvillantották.⁸⁷ Költészetéből olyan szabadságeszme árad, ami kárpátaljai, ugyanakkor a verset az mégsem tudja önmaga számára kisajátítani. Ereje a történelmi idők rendkívüli távlataiból tevődik össze, gondolati függetlenség, költői hatalom. A megformálás olyan historikus emlékezetet idéz fel, ahol sok esetben a távlatot épp a kárpátaljaiság biztosítja. Olyan szerves összetételű követelményeket hoz létre, amelyek sajátos nemzeti hangulatokat idéznek fel.⁸⁸

Vári Fábrián László igen kevés szavú költő – állapította meg róla Görömbei András. Világlátását nem homályosította el az ateizmus, nem béklyózta meg a marxista-leninista elkötelezettség. Tágította viszont a láthatárát a népköltészet ismerete, a nemzet történelmének átélése.⁸⁹ Vári Fábrián Lászlónak lírájában egyszerre kap szerepet a

---

⁸⁴ Elek Tibor: I.m.

⁸⁵ Jánosi Zoltán: I. m. 207

⁸⁶ Elek Tibor: I.m.

⁸⁷ Elek Tibor: *Vári Fábrián László költői pályája* <http://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA15568> (megtekintés dátuma 2019. 03. 20.)

⁸⁸ Eperjesi Penckőfer János I. m. 214-219

⁸⁹ Nagy Gábor: *A történelem mint megtartó erő Vári Fábrián László Költészetében*. Magyar Napló, január 19-26

nemzetsors és a lélek megformált, végzetszerűen megalkotott sorsbázisa. Alaptémáit a történelmi hagyaték, a folklór alapvető motivációkat a magyar és az egyetemes líratörténet ötvözi. A trubadúrlíra, a virágénekek, az egyházi műfajok, a barokk, a reneszánsz, a reformkori romantika, az avantgárd, és a késő modernség tájaira visszanyúló képi és formaalkotási módszere folyamatosan gazdagodott.⁹⁰

Vári Fábián László költészetének karakterét, látás- és beszédmódját, tematikai vonzalmait és a poétikai törekvéseit, a jellegzetes verstípusait már az első kötetei felmutatták. Különleges színét, amire mély történelmi hatással és a folklór emberi teljességet őrző gazdagságával szembesített mai sorslátás adja költészetének világát.⁹¹ „Poétikájának védjegye az archaikum. Egyrészt a verselés, a dikció, a szókészlet, a mondatfűzés archaikuma, másrészt a történelmi emlékezetünkől áthonosított emberi magatartás archaikuma. Verseiben azokon a hangokon szólal meg a lírai én, amelyekben a nemzetrész egésze vélheti hallani a saját történelmi hangját.”⁹² Fontos, hogy a szövegek mögött hiteles személy álljon. A népköltészetet gyűjtő ember, aki a versei tisztaságához a tiszta forrásból merít, s a *Forrás Stúdióban* találja meg helyét. Poétikájának kialakulásához fontos szerepe volt Nagy Lászlónak, aki József Attila ügyének folytatója. Ez pedig a forrás- a népköltészet. Nem az a fontos, hogy ők helyesen látják-e a világot, hanem az, hogy mindkettőnek lírája a népköltészetből ered.⁹³

Valamennyi versét jellemzi a markáns láttató képesség, amivel egy-egy történelmi helyzetet idéz fel. Legtöbbször két esetleg három szavas kifejezést használ, de ezt olyan expresszív erővel teszi, hogy az adott történelmi szituáció ellőttjére és uránjára is mutat. Ez jellemzi a szerelmes verseit, családi jellegű költeményeit, vagy a magánélete fordulópontjaira visszatekintő alkotásait. Költészete jó példa arra, hogyha egy nemzet figyelmét fel akarjuk kelteni, akkor kötetek hosszú sorára nincs mindig szükség.⁹⁴

Nagy Gábor Vári Fábián László költészetének az egyéniségét abban látja: „a szellemi múlthoz fordulást egyszerre párosítja a modern életérzéssel járó formák archaikumával. Olyan műfajokat élesztget, amelyeknek a modernségből visszatekintve valóban már-már archaikusnak hatnak: költészetében a virágénekek és széphistóriák szólnak a szerelemről, József Attila-s szegénylegény vers eleveníti fel eredetüket (Monda), krónikás énekek (Szervátiusz Tibor Dózsa szobra előtt) vagy éppen miniatűr

---

⁹⁰ Jánosi Zoltán: I. m. 208

⁹¹ Eperjesi Penckófer János I. m. 214-219

⁹² Penckófer János: *Emléklüktetés avagy a hűségre gondol egy kárpátaljai. Vári Fábián László költészete = Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen*, 490

⁹³ Kárpáti Igaz Szó, *Lendület, a József Attila Irodalmi Stúdió közleményei, Költészet és folklór. Beszélgetés Vári Fábián Lászlóval*. 1985 november

⁹⁴ Eperjesi Penckófer János: I. m. 214-219

(Történelmi miniatúr), sírvers (Sírfelirat), búcsúénekek (Illyés Gyula fejfája előtt, Jeszenyin búcsúja) idézi fel a történelmet és szellemi hazánk vezérlő csillagait. Népköltészet hangját, költői levél (Útban Törökország felé, Mikes Kelemen) a líra és magánbeszéd elegyét, látomás (Összefoglalás, Földfogyatkozás) a szent szövegek. Ez a műfaji összetettség színezi a költő többnyire egynemű hangját, amelyet sem elégikusnak, sem himnikusnak nem nevezhetünk (bár mindkettőhöz van köze), ez a hang az archaikum méltóságát rejti minden sorában, gazdag alliterációban, visszafogott rímelésében és anapsztusokkal gyorsított jambusaiban vagy időmértékkel kevert magyaros ütemeiben.”⁹⁵ Ezt a *Világtalan csillag* című 2001-ben megjelent kötet kapcsán fogalmazta meg Nagy Gábor, de egy kivétellel a verspélda darabjai már a *Kivont kardok közt* (1992) kötetben is olvashatók.⁹⁶

Első versesgyűjteménye a *Széphistóriák*, amelyet 1992-ben a *Kivont kardok közt* követ. 1992 óta folyóiratokban jelennek meg költeményei, amelyek szervesen illeszkednek a többihez, s azokat új jelentéssel gazdagítják.⁹⁷ A menedékek között az egyik legfontosabb nyilvánvalóan a szerelem, amelynek versei végighúzódnak az eddigi életművön és szinte minden Vári Fábián kötetben külön ciklust képeznek. Az ide sorolt versei vallanak a kedveshez fűződő érzésekről, testi vágyakról, örömeiről, a tőle remélt vigaszokról. A népköltészeti eredetzettség, a verselés, a stílus archaikus kötődései, az alapvetően magyaros ütemhangsúlyos verselés itt is megfigyelhető.⁹⁸ A tradíciókba kapaszkodva szóképei egyre borúsabb formát öltenek, amibe bele sűríti a nemzeti és a személyes élethelyzet állapotát. A *Jégangyal, Változatok a halotti beszédre, Kivont kardok közt* a kárpátaljaiak és a személyes sors párhuzamaként jelenik meg. A *Három árva, Az Ukrajnai változásokra, Karácsony csillaga, Útban Törökország felé, Kannibál évszakok* a katasztrófa emelkedik a kárpátaljai magyar nemzet lázadó panaszával.⁹⁹ A nemzetdarabjára omlott veszélyérzet egyre nyomatékosabb szerepet kapott műveiben. Ezek a metaforák a legtöbbször történelmi csapások, a háború köréből szakadtak fel. A históriás üzenet mindig az adott jelen fókuszába kerül. A mindenkori jelen pedig gyakran válik a művészi kifejezés tárgyává. A jelenkor analíziséből kiemelkedik *Az Ukrajnai változásokra* című mű. Egyszerre reflektál Batsányi A franciaországi változásokra és Ady Rohanunk a forradalomba című versére. Így írja meg szerző a mai történelem és

⁹⁵ Nagy Gábor: *Vári Fábián László: Világtalan csillag*. Kortárs. 2003.01:102-105

⁹⁶ Elek Tibor: *Vári Fábián László költői pályája* <http://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA15568> (megtekintés dátuma 2019. 03. 20.)

⁹⁷ Elek Tibor: *Vári Fábián László költői pályája* <http://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA15568> (megtekintés dátuma 2019. 03. 20.)

⁹⁸ Elek Tibor: *Vári Fábián László költői pályája* <http://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA15568> (megtekintés dátuma 2019. 03. 20.)

⁹⁹ Jánosi Zoltán: l. m. 209

jövőfigyelő közérzetét Ukrajnáról. A vers társadalomelemzés, a metaforákat gyakran mitologikus látomásokká növeszti, és az ebből fakadó üzenetet a realizmusával tölti ki.¹⁰⁰

A költői személyiség markáns hangja viszont nem csupán a nemzet történelmét idézi föl. Egyik legszebb távlata ennek a költői magnak éppen az, hogy a teljes emberi életet kíséri figyelemmel. A szerelem és a barátság legalább olyan súllyal jelenik meg itt, mint a legszebb szabadságeszme.¹⁰¹ A Széphistóriák és a hozzá kötődő többi vers a kárpátaljai szerelmi költészet legszebb darabjai. Ezekben a költeményekben a virágénekek tisztaságától, a szerelem elmondhatatlan csodájától a szimbólumokkal kifejezett együttesen át egészen a közvetlen megjelenésig, a nyíltabb, fülledtebb erotikusságig meglehetősen gazdagon árnyalt életvalóságról ad számot a beszélő.¹⁰² A száj gyakori előfordulása elkerülhetetlen, hiszen szimbólum, és igen sokszor épp ebben gazdagítja egymást a szabadság és szerelem. A hiedelmek hangjai úgyszintén megjelennek, és a történelem az egész világlátást meghatározó magyar történelem még a szerelembe is betör. A szerelem ebben a költői világban szinte mindig névtelen, valamint a mögüle felsejlő szabadságeszme is elvont, nem kötődik semmilyen valóságos tényhez.¹⁰³

Vári Fábrián Lászlónak a műismerete nem rekedt meg a Kárpát-medencében, és a világirodalom mezőin Jeszenyintől, Goethétől, Thomas Mannon át egészen más szerzőkig terjed. A folyamatos történelmi visszapillantások, a történelem egyes nagyjainak az analógja, valamilyen személyes élmény hálójába fogja. A versek rendszerének középpontjában álló személyiség valódi hús-vér alak, aki egyszerre hordozza a fizikai bezártságtól szintetizált jegyeket. A magyar és az európai történelem tapasztalatait és emlékeit gyűjti fókuszba.¹⁰⁴ A magába sűrített idő és a kozmosz képeiből teremtett az Ung, Bereg, Ugocsa térségeiben élő emberi dimenzió hordozója és modellje.¹⁰⁵

Nem minden portréverse sorolható ide. A *Jeszenyin búcsúja*, a *Majakovszkij utolsó éneke* vagy a *Rimbaud-val szemközt* amúgy is inkább az idegenséggel folytatott párbeszéd jelzik. Viszont a Mikes Kelemt, Balassi Bálintot, Rákóczit és Adyt, Petőfi Sándort, Dózsát megidéző költemények sem tartoznak ide. Azok elsősorban a szabadságeszme hordozói.¹⁰⁶ Tájverseiben az archaikum egészen másképpen kap szerepet. A biblikus hangvétel olykor a népivel gyakran az ironikus – személyessel párosul.¹⁰⁷ Az

---

¹⁰⁰ Jánosi Zoltán: I. m. 210-211)

¹⁰¹ Eperjesi Penckófer János: I. m. 214-219

¹⁰² Eperjesi Penckófer János: I. m. 214-219

¹⁰³ Eperjesi Penckófer János: I.m. 214-219

¹⁰⁴ Jánosi Zoltán: I. m. 214-215

¹⁰⁵ Jánosi Zoltán: I. m. 216

¹⁰⁶ Eperjesi Penckófer János: I.m. 214-219

¹⁰⁷ Nagy Gábor: *A történelem mint megtartó erő Vári Fábrián László Költészetében*. Magyar Napló, január 19-26

ezredfordulón megjelent kötetei inkább csak újraközlések, válogatások voltak, még a legtöbb új verset tartalmazó *Fecskehajtó idő* (2004) című kötet fele is a korábbi versekből válogat. A legtöbb új verset tartalmazó kötet, a *Jég és korbács* (2010).¹⁰⁸

A magyar történelem mellett a helytörténet áll a szívéhez legközelebb: Munkács, Beregszász, Ungvár, Tiszaújlak, Salánk, Vári, a kuruc szabadságharc bölcsője, itt bontották ki a Rákóczi-tól kapott zászlókat Esze Tamás kurucai. Így méltán nevezi Krúdy ezt a vidéket „Rákóczi földjé”-nek, „ahonnan elment minden épkézláb ember, amikor a gazda fegyvert fogott.”¹⁰⁹ Ez a szüntelen hazakeresés, otthontalanságérzés, mely az egész kárpátaljai magyar lírára jellemző a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején, minden környező kisebbségi magyar irodalomban föllelhető. Míg azonban máshol ennek a törekvésnek fontossága csökken, addig Kárpátalján a kilencvenes évek elején kezd uralkodóvá válni.¹¹⁰ A történelem és a népsors-szervesítő központja körül úgy keringenek ezek az üzenetek, mintha a történelmi emlékezetnek hatásoknak, a népi kultúra motivációnak, a bibliai képeknek és a konkrét időnek a pályái oválisan vagy köríven, amik kifejezik és minősítik ezt a lírát, amiben egy nemzetész néz szembe a történelemmel.¹¹¹ A költő személyes felelősségvállalása azonban a versekben érződik a leginkább, amiben egy-egy ismert történelmi, vagy irodalmi alakot idéz. Példaként állítja az olvasók elé, illetve neki ajánlja versét, képzeletbeli dialógust folytat vele olyan szituációt teremtve, melyben a kiválasztott személy magatartása mintául szolgálhat a jelenben is (Illyés Gyula, Dózsa György, Petőfi Sándor).¹¹²

A Vári Fábán László versek gondolati szférájának elengedhetetlen az erős protestantizmusából fakadó motivikai, logikai és képi sajátossága. A művekbe honosított Isten-képek ennek a vonásának a legerősebb koncentrátumai. A személyes történelmi sorsban az Úr marad az egyedüli biztos pont. A személyiség szenvedésének, a gondolkodás állomásainak számos tónusában szólal meg az Istennel való találkozás. Nemcsak Istennek, de Jézusnak, a sorsának témája is gyakori fonalai ezeknek a verseknek. A bibliai és a keresztény valláskör több szereplője is megjelenik ezeknél a verseknél: angyalok, Sátán, ószövetségi alakok. Ez a dimenzió egészíti ki a művekben a folklór tájáról származó mítosz- és hiedelemvilágot, amely sajátosságát adja ennek az övezetnek. Az onnan származó babonák, hiedelmek a versek hosszabb sorában szövi meg a maga üzeneteit. A keresztény szemlélet az archaikus forrásokból táplálkozó képanyag kettős árnyalatot ad a

¹⁰⁸ Elek Tibor: Vári Fábán László költői pályája <http://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA15568> (megtekintés dátuma 2019. 03. 20.)

¹⁰⁹ Krúdy Gyula: *A nemzet lelke északkeleten* // Krúdy Gyula. Havasi kürt. Felsőmagyarország kiadó, Miskolc, 2001. 106

¹¹⁰ Iván Zsuzsanna, „Ugocsában itthon vagyunk”, *Vári Fábán László költészetéről*, Új Horizont, 2003/4, 118

¹¹¹ Jánosi Zoltán: I. m. 219

¹¹² Iván Zsuzsanna: Im. 118

költeményeknek. A legtöbbször hangsúlyosabb a keresztény hitvilág, mégis mindig látható térben marad a mélymítosz. A barbár jelenhez barbár időket mutató világpusztulás, személyiségválság, történelmi krízis vonalain jelennek meg és erősítik a művek folklórövezeteit.¹¹³ A rítusvilág elemeit képezi nemcsak a keresztény világ elemei, hanem a folklór, az egyes rítusrétegek között megbúvó mágia, az alsó mitológiai erői is otthonosan mozognak ebben a versvilágban. A lírai alany által nem csak a történelmet hordozza, hanem a történelem előtti idők igen távoli vonásait is magára ölti. A versekben hasonló intenzitással nyilatkoznak meg a népi kultúra által legmélyebb emberi alapzat képletei, mint például Arany műveiben. Részben motívumokat emel ki a helyi balladákból, népdalokból és mondákból, észben a ruszin pedig valamint az ukrán folklórból.¹¹⁴

Vári Fábrián László *Tábori posta* könyve a saját élettörténetének közzétételének okából készült, mivel ezt a szerző tanulságosnak tartotta a sorsa és a pályája szempontjából. Valamint általánosabb képet lehet kapni az elbeszélés által a kisebbségi helyzet, a hatalomnak való alárendeltségről, a túlélésről. Minden vonatkozásban az elbeszélő személye azonosnak akar látszani azzal az énképpel, ami az író emlékezetében megmaradt, aki arra törekszik, miképpen a történeteket a legvalóságosabban tudja átadni.¹¹⁵ Az életrajzi regény közel harmincöt azonos hosszúságú részre tagolódik. Ez általában időrendbe illesztése a feldolgozott anyagnak, így azok egymás után mutatják be a seregbeli mindennapok egy-egy mozzanatát. A katonai élet ismertetése jellegzetes realista stílust képvisel, helyenként fölöttébb precíz, leltározó kedvű, dokumentáló szociográfus műltrögzítő eljárást követi.¹¹⁶ Hirtelen síkváltások szakítják ki az olvasót a valóságból, ezek visszakalauzolnak a múltba a szőlőföld élményeihez. Szembe kerül egymással két távoli dimenzió.¹¹⁷ Átszövik az emlékezést a népi szokások, amik a magyar nyelvhez és az otthonhoz való ragaszkodást hivatottak mutatni. A magárahagyottságban megtartó kapaszkodást jelentenek ezek a szavak, ugyanakkor az életút kényszere az az aprólékos leírás, érzelmi távolságtartással jelenik meg az elbeszélésben, mint a büntetésből kapott szolgálat. Röviden emlékezik meg ennek az előzményéről, aminek következtében az újlaki cipőgyárban képtelen dolgozni. Az ottani tevékenységek részletező leírása kifejezi a bűnhődés elszenvedését.¹¹⁸

---

¹¹³ Jánosi Zoltán: I. m. 224-226

¹¹⁴ Jánosi Zoltán: I. m. 231-232

¹¹⁵ Papp Endre: I. m. 185-186

¹¹⁶ Papp Endre: I. m. 186

¹¹⁷ Papp Endre: I. m. 187

¹¹⁸ Papp Endre: I. m. 190

Személyes kudarcok sorát szenved el az elbeszélő, ezek a botlások a katonai rendtartás szerint könnyebb vagy súlyosabb vétkek. Még a kiképzése alatt majdnem elütötte a szakaszparancsnokát egy lánctalpassal, ehhez képest banális esetnek számít az őrségben való elalvás. Viszont egy harci jármű működésképtelenné tétele megbocsáthatatlan bűnnek számít, ugyanis ezzel veszélybe sodorta a szovjet haza biztonságát. Fizikai és verbális erőszak éri a szolgálat kihagyásáért, a csendben kísérelt életveszély, a közelben lecsapó halál, valamint a riadók is szemléltetik az alávetettségnek az érzését.¹¹⁹ Zelei Miklós elemzésében ez olvasható: „Vári Fábián egy irracionális világot racionálisan ír le”.¹²⁰ Ténylegesen a szovjet sorkatona szemben áll a természetes realitással. A mindennapok megpróbáltatása, a korszerű és durva, ellentmondásos, monoton módon mégis zaklatott, kiszámíthatatlan, ingerszegény zárt és szigorúan szabályozott. Az ideiglenesség hangulata mindent átjár, ennek dacára mégis ólomlábakon jár az idő.¹²¹

Vári Fábián László önéletrajzi regénye, a *Vásártér* két idősíkon fut, az egyik a gyerekkor, a másik pedig az idősebb emlékező által megtapasztalt, átélt jelenkori események. E képen rajzolódik ki az emlékezés és egyben egy sajátos epizodikus, töredékes szerkezete, ami szemléleti alapja annak, hogy a gyerekkorból folyamatosan előtörő, értelmezésre és újrakezdésre ott vannak a jelenkor sokszor felfoghatatlan dilemmái, ahogyan az életrajzi és mostani tapasztalatai sem érthetők meg a múlttal való szembenézés és számvetés nélkül.¹²²

Nem ez az első eset, hogy Vári Fábián László önéletrajzi emlékekből épít fel egy nagyobb konstrukciót, hiszen a *Tábori posta*, ami 2011-ben látott napvilágot a lényeges mozzanatok szintén visszaemlékezéshez köthetők. Viszont a *Vásártér* alapszituációja más, mint a *Tábori postáé*. A sorkatonai szolgálatot töltő azért emlékszik vissza a civil életére, hogy a zárt és idegen környezetben is meg tudja őrizni az önazonosságát. A *Vásártérben* azonban az idős elbeszélő kerül a kapcsolatba a fiatal másával. Őszinteséggel faggatja családi múltját, a gyerekkorát, az ezzel járó változásokat is kérdőre vonja, mert ettől reméli saját maga teljesebb megértését. Ez előtt pedig végig kell menni azon az úton, amely tele van jó és rossz emlékekkel, szeretettel és erőszakkal, elfojtásokkal, traumákkal van kiköveve.¹²³

---

¹¹⁹ Papp Endre: I. m.192

¹²⁰ Zelei Miklós: *Vári Fábián László: Tábori posta* http://epa.oszk.hu/00300/00381/00169/EPA00381_kortars_2012_04_10157.htm (megtekintve: 2021.04.12)

¹²¹ Papp Endre: I. m. 193

¹²² Csordás László: *A tér, ahol élünk (Vári Fábián László: Vásártér)* <http://kvit.hu/a-ter-ahol-elunk-vari-fabian-laszlo-vasarter/> (megtekintve: 2021.04.12)

¹²³ Csordás László: *A tér, ahol élünk (Vári Fábián László: Vásártér)* <http://kvit.hu/a-ter-ahol-elunk-vari-fabian-laszlo-vasarter/> (megtekintve: 2021.04.12)

A regényt egy esszébetét vezeti be, amiből az emlékezésnek a viszonyát lehet értelmezni a narrátorral szemben. A regény tere az egykori Ugocsa vármegyéhez tartozó, de ekkora már a Szovjetunió részét képező Tiszaújlak, valamint a szülőház előtti Vásártér és környéke. A korai epizódból származó nyitóképekben a gyerek megpróbálja befogadni a számára érzékelhető világot, ahogyan növekszik, úgy válnak egyes hatások mélyebbé. Elsősorban a Nagymama és a Nagypapa környezetében tapasztalja meg a legalapvetőbb dolgokat, itt hal számos példázatos, elgondolkodtató történetet. A nyelv, amin az anekdoták megelevenednek az irodalmi nyelv mellett, érzékeltet sokat a sajátos kárpátaljai nyelvhasználatból is.¹²⁴A Vásártér és annak környéke a gyerekkori csínytevések, a csalódások, a másik nemmel való találkozás, az átverések, illetve a barátságok miatt válik fontossá az elbeszélőnek. A történelem mindig ott lapul a háttérben a rádióból hallott nevek, az elejtett megjegyzések, valamint a gyerek számára felfoghatatlan események mögött. Már gyerekként is látja, hogy mennyire terhelt az anya és az apa kapcsolata, civakodások, kölcsönös megcsalások keresztútjében találja magát, arról nem is beszélve, miszerint az anyának elég hamar eljár a keze. A jelenben viszont megfordul ez a viszony, s gyermek közben felcseperedett, az anya pedig gyógyíthatatlan beteg. Az apja halála előtt mondja a fiának, hogy gondoskodjon az anyjáról, akit soha nem érzett igazán közel magához. Azok szövegrészek, amelyek már az ép tudatát elvesztő, tájékozódásra képtelen, inkább a saját ösztöneire hagyatkozó anya a traumáival, sorsával szembenező gondoskodó fiú mindennapjait meséli el, a könyv legsúlyosabb részei közé tartoznak.¹²⁵

---

¹²⁴ Csordás László: *A tér, ahol élünk* (Vári Fábián László: *Vásártér*) <http://kvit.hu/a-ter-ahol-elunk-vari-fabian-laszlo-vasarter/> (megtekintve: 2021.04.12)

¹²⁵ Csordás László: *A tér, ahol élünk* (Vári Fábián László: *Vásártér*) <http://kvit.hu/a-ter-ahol-elunk-vari-fabian-laszlo-vasarter/> (megtekintve: 2021.04.12)

III. A tárgyalt verseskötetek befogadástörténete

3.1 Széphistóriák/Kivont kardok közt

A határon kívül került magyarok közül Azoknak a magyaroknak, a kárpátaljaiaknak volt a legmostohább sorsa. A kárpátaljai irodalomról se lehet sokat tudni, mivel az első átfogó antológia csak 1990-ben jelent meg a *Vergődő szél* címen. Ebben mutatkozott meg Vári Fábián László is. Ezek a két évtized alatt született költeményei, s a népköltészet, Petőfi, Ady, József Attila, Illyés Gyula, Nagy László a közvetlenül, valamint szellemiséggel megidézett példaképek.¹²⁶

Vári Fábián Lászlónak negyven éves koráig várnia kellett, hogy megjelenjen első versgyűjteménye a *Széphistóriák*, amit 1992-ben a *Kivont kardok közt* követett. Ennek a két kötetnek a versanyaga csaknem megegyezik, viszont a második kötet két újabb művel bővült.¹²⁷ A kötet az 1980-as évek végén a Magvető Kiadóhoz került, ám itt elég sokat várattott magára a megjelenés. Végül az első versgyűjteményét a Kárpáti Kiadó jelentette meg. A következő versgyűjteménye, a *Kivont kardok közt* a Hatodik Síp Könyvek sorozatban is megjelent változatlanul, száztizennyolc példányban, a költő kézírásával.¹²⁸ Maga a kötet négy illusztrációval, zsebbe illő, kapcsos füzet. A pár mondatos kiadói ajánlásban szó esik a veszteségről és a súlyról. A versek szimmetrikus kompozícióban követik egymást: három ciklusban tizenöt-tizenöt vers. Egymást kísérik a szélesebb körben is ismertté vált költemények: *Téli táj koporsóval*, *Illyés Gyula fejfája előtt*, *Ady alkonya*.¹²⁹

Az első rész – Napfogyatkozás – emberi próbák, tragikus helyzetek, egyéni és közösségi fenyegetettség határozzák meg a hangulatot. A tematika az erkölcsi normákon át ível az önfeláldozás lehetőségéig. Itt is fellelhető a lírai oeuvre jellegzetes költeményei: *Ünnep jó*, *Szüreti ének*, *Korahalott nagybátyámért*. A második ciklus – Széphistóriák – ötvözi a fenyegetettség és a szenvedély létállapotát, és variálja témájában a szerelem, a párkapcsolat, a lázadás és az oltalom oppozícióit. A versek – például: *Hajnali virágének*, *Görög Szép Katáért*, *Adalék a Széphistóriákhoz*, *Nyárvégi éjszaka*, *Báthori Anna* – a téma színes variációit nyújtják. A harmadik rész – Kikericsek – sorshistóriát foglal össze Dózsán, Balassin, Mikes Kelemenén át egészen Adyig, megrajzolva a magyarság megpróbáltatás történetét. Innen már a jövőbe tekint, kimutatva az általános veszélyeztetéseket. A versek már azzal is históriát vázolnak, ahogyan követik egymást:

¹²⁶ Vasy Géza: *Verseshez közelítve V. Vári Fábián László: Kivont kardok közt*, Forrás, 1993/2, 26-31

¹²⁷ Penckófer János: *Emléklükletés avagy a hűségre gondol egy kárpátaljai. Vári Fábián László költészete* In: Görömbei András: *Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen*, Debrecen, 2000, 490-496

¹²⁸ Pál György: *Vári Fábián László: Kivont kardok közt*, Pedagógiai Műhely, 1993/2, 26-31

¹²⁹ Papp Endre: *Vári Fábián László*. Magyar Művészeti Akadémia, Budapest 2016 (110-111)

*Monda, Történelmi miniatűr, Szervátiusz Tibor Dózsa-szobra előtt, Ngs. Balassi Bálint a végek végein, Majtény, Útban Törökország felé.*¹³⁰

A *Kivont kardok közt*, az egy évvel későbbi kötetben ugyanazok a ciklusok maradtak, viszont a versek felosztása némiképp megváltozott. Egy vers maradt ki: *Mese*, valamint hét új költemény gazdagítja a kötetet: *Mikor a gyerek...*, *Vásártéri legenda*, *Összefoglalás*, *Kivont kardok közt*, *Kilépsz az éjből*, *E földről...*, *Földfogyatkozás*.¹³¹

A *Kivont kardok közt* cím a kivégzés előtti helyzetet jelképezi. Ez nemcsak egy személyiség, hanem egy nemzetiségi sors lélekállapota is, amelyet más jelképekkel is megjelenít a költő.¹³² Tudatosan megszerkesztett kötet ez a Napfogyatkozástól a Földfogyatkozásig. Az előbbi a kötet első, az utóbbi pedig az utolsó verscíme. Három arányosan felépített ciklusból áll. A ciklus versei között nehéz időrendi vagy tematikai összefüggést találni. Témaválasztással és mondanivalójával, valamint formarendezésével a magyar költészet legszebb hagyományait folytatja. Nagy hatással volt rá szülőföldje történelme, a munkácsi vár, a dac, az elszántság, a huszti várrom. Elégikus hangvételűen, meghatóan ír a második világháborúról valamint a diktatúra áldozatairól.¹³³

Versfelépítése, képalkotása, ritmikája, verselése tiszta költői nyelvről árulkodik. A régi magyar költészetben és a folklórban megtestesített személyiség a fő alkotóeleme, így nem törekszik látványos megoldásokra. Stílusára jellemző, hogy a népköltészetre, illetve ennek modern alkalmazóira emlékeztető eszközöket használ, amelyek szinte minden versének a hordozói. Nyelvezete érzékletes, tiszta, világos jelbeszéd díszítettség nélkül. Esősorban kötött ütemhangsúlyos verselést használ. Strófaszerkezetei és sorkapcsolatai változatosak, egy-egy versen belül is gyakran váltogatja a verssorokat és az ütemek szótagszámát. Strófái többnyire négysorosak, leggyakoribb a háromütemű tizenegyes, felező tízes, három vagy kétütemű kilencesek, illetve nyolcasok, amelyeket váltogat főként Weöres Sándor és Nagy László verselésére a harmadoló és a felező nyolcasokkal. A másik verstípusa szabadabb, kötetlenebb. Ezekben a költeményeiben is jelen van az ütemhangsúly, olykor a rímek is jelzik a ritmikai határokat, a versszöveg tagolását. Verselése a régi magyar vers hagyományait követi, amelynek fontos eleme a népi zsoltáros ritmika, a csörgedező verszene modern hanglejtésben.¹³⁴

¹³⁰ Papp Endre: *Vári Fábián László*. Magyar Művészeti Akadémia, Budapest 2016 (110-111)

¹³¹ Papp Endre: *Vári Fábián László*. Magyar Művészeti Akadémia, Budapest 2016 (110-111)

¹³² Vasy Géza: *Versekhez közelítve V. Vári Fábián László: Kivont kardok közt*, Forrás, 1993/2, 26-31

¹³³ Pál György: *Vári Fábián László: Kivont kardok közt*, Pedagógiai Műhely, 1993/2, 26-31

¹³⁴ Pál György: *Vári Fábián László: Kivont kardok közt*, Pedagógiai Műhely, 1993/2, 26-31

3.2 Jég és korbács/Ereimben az idő

Igazán érdekes „véletlen” figyelhető meg Vári Fábián László *Jég és korbács* című verseskötetének a költeményeiről, és a beszélgetést tartalmazó részről. A Hitel 2008-as, szeptemberi száma a Fekete Gyulának ajánlott költeményével a Jég és korbáccsal jelent meg, és pontosan egy évre rá olvashatunk a Magyar Naplóban megjelent Vári Fábián Lászlóval készült beszélgetést, ami a *Verset, ne ocsmány varangyot!* címet kapta. Ez a 2002-2010 közötti költemények olvasását is befolyásolja. Egyre erősebbé válik a szervesség gondolata, ha az *Ajánlás nélkül* című művet is idesoroljuk a háromcikluson kívül.¹³⁵

A kötet 2010-ben került az olvasók kezébe. A verstermés most is visszafogott, Görömbei András írt kísérő sorokat a 2002 és 2010 között született költeményekhez.¹³⁶ Valóban igaz az, miszerint a *Jég és korbács* harminchét versének az egyharmadát az olvasók már olvashatták a 2004-ben megjelent *Fecskehajtó idő* oldalain, viszont ez mégsem érezteti magát zavarónak. A művek olyan gördülékenyen adják magukat, hogy eközben minden részletükben kiegészítik egymást azért, mert évről-évre összébb kovácsolta őket a rontás. Ez viszont csak azoknak nyilvánvaló, akik a költőhöz hasonlóan kívül rekedtek a mókuseréken: az ipari civilizáció fejlődése, az infrastruktúra folyamatos naprakész tartása érdekében, az embert teljes mértékben lebutító öngerjesztő mivoltában a létfenntartás miatt. Ilyen formában lehetséges az is, akinek a történelem kényszerűségei és tanulságai távol mindentől a kárpátaljai folklór közelségében formálódtak egységes szemléletté.¹³⁷

A borítón Orosz István grafikája, a szöveggel átvert búzakaralász nemcsak sejteti, de összesűrítve föl is erősíti a költő már-már elviselhetetlennek érzett látteleletét: az ember a fatális érték- és életvesztés állapota felé tart. Ily módon a létezés egyik legősibb szimbóluma, valamint a szintén a borítóra emelt s a versek keletkezését jelölő két évszám (2002–2010) beszédesebb a beszédesnél. Már a borítón is észrevehető Vári Fábián világszemléletének egyik legjellemzőbb vonása: a léptékek, a makro és a mikro, az univerzális és a lokális egyenértékűségének és egyidejűségének művészi szintű fölmutatása.¹³⁸

Verseiben a történelem, a folklór és az irodalom emberi teljességet igénylő, egyéni és közösségi sorskérdésekkel minden időben nyíltan szembenéző alakjai alapozzák meg a jelenkor problémáival való sajátos karakterű, összetett és mély számvetést.¹³⁹ Művei maradéktalanul tanúsítják annak a szándékának az eredményét, hogy „a tudat mélyebb

¹³⁵ Penckófer János: Versek kontra varangyok. Látószög, 12.05.10. (50-51)

¹³⁶ Papp Endre: Vári Fábián László. Magyar Művészeti Akadémia, 2016 (114)

¹³⁷ Léka Géza: Vári Fábián László: Jég és korbács http://epa.oszk.hu/00300/00381/00155/EPA00381_kortars_2011_01_3176.htm (megtekintve: 2021.03.20)

¹³⁸ Léka Géza: Vári Fábián László: Jég és korbács http://epa.oszk.hu/00300/00381/00155/EPA00381_kortars_2011_01_3176.htm (megtekintve: 2020.02.10)

¹³⁹ Görömbei András: Jég és korbács 77 old.

szinten való megvalósuló magasabb rendű gondolkodás” hordozói legyenek.¹⁴⁰ Együtt él bennünk az emberiség archaikus tapasztalata és a jelenkor problémavilága. Költői világának különleges színét a mély történelmi tudással és a folklór emberi teljességét őrző gazdagságával szembesített mai sorshatás adja.¹⁴¹ A hármas elrendezés a ciklusok szempontjából most is visszatér, valamint a kötet elejére ismét került egy vers mottó gyanánt.¹⁴²

A kötet három ciklusa elé emelt *Ajánlás nélkül* című vers valóságos és mitikus látásmód tükrö. A személyesség kiszolgáltatottságát és drámai létküzdelmét egyszerre érzékelteti.¹⁴³ Az első verscsoport a tartalomnak az antropológiai válságának, a végidők megtestesítőjét adja.¹⁴⁴ Az Ördögakarát ciklus darabjai képtelen létállapotot fejeznek ki. Nomád evangélium a zavarodottság és képtelenség elemei építik a verset.¹⁴⁵ *Gikhon partjain*-ban fény derül, hogy az Úr a komputereelv alapján tette a dolgát már az őскеzdetekkor is. A jövő, a teremtett világ programozása azonban még az ő hibátlannak gondolt szoftverével is rossz irányt vett, amint „szájában haszonra fordult az ige”, ám miután az ember kimutatta a foga fehérjét, jó rendszergazda módjára azonnal korrekcióra kényszerült.¹⁴⁶

*„Az idő vén malma leállt egy percre –
a program észlelte
a durva hibát.
Hát újból az igére fordult a nyelve,
s elküldte a földre
az Úr a Fiát.”*

Szolgáljon bármit is a hite és képze a „fenntartható” érdekében, valószínűleg el sem tudják képzelni azt, miszerint amit Vári Fábián László *Az utolsó előtti napon*-ban mond, az reálisabb a legemberszabásúbb reményénél is.¹⁴⁷

*„Az idő szapora lábai
már visszafelé haladnak,
örökre elszürkül a hold,
visszaadja fényét a napnak.*

S számlál az Úr: a tengeren

---

¹⁴⁰ Görömbei András: I. m. 77 old.

¹⁴¹ Görömbei András: I. m. 77 old.

¹⁴² Papp Endre: I. m. 115

¹⁴³ Görömbei András: I. m. 77 old.

¹⁴⁴ Papp Endre: I. m. 115

¹⁴⁵ Görömbei András: I. m. 77 old.

¹⁴⁶ Léka Géza: Vári Fábián László: Jég és korbács http://epa.oszk.hu/00300/00381/00155/EPA00381_kortars_2011_01_3176.htm (megtekintve 2020.02.10)

¹⁴⁷ Léka Géza: Vári Fábián László: Jég és korbács http://epa.oszk.hu/00300/00381/00155/EPA00381_kortars_2011_01_3176.htm (megtekintve: 2021.03.20)

*lebeg egy milliárd halott.
Akik a vízzel megbékéltek,
azoknak kopoltyút adott.”*

Vári Fábián László költői látásmódjának mítoszi vonása a Mítosztöredékek ciklusban a leginkább erős.¹⁴⁸ Nem hiányozhat az erotika sem, s egyre könnyebben – természetesen önmagával szemben egyre ironikusabban – nyúl a költő a témákhoz.¹⁴⁹ A mitológiák nem megkülönböztető tartalmuk, sokkal inkább egységesítő funkciójuk alapján érdekesek igazán, amennyiben az egyes közösségeken belül a kultúra kovászaként vannak jelen, s termékenyítik a folklór legkülönbözőbb területeit, így a népköltészetet is.¹⁵⁰ Ezt teszik a ciklus azon darabjai is, amelyek a bordal műfaját egyénítik. A bordalok gyötrelmes gondokkal telt nap utáni kikapcsolódás kísérői. Az ital és az erotika többnyire együtt jelenik meg ezekben a versekben. A *Ha leszállván a nap után* című vers költői énjét a bor szabadítja fel annyira, hogy ereiben „régi ritmust vernek a dobok”:¹⁵¹

*„Most bódítson a bor!
Szememre szoknya hull,
ágyékomban a tájoló
pörögni kezd vadul.”*

A költemény utolsó soraiban „visszakapván” az eszét, a jövőjét firtatja a költő. Lelke lila láng a Hajnalcsillagon. Parányi bűnbánat van csak ebben a képben. Sokkal nagyobb benne a szépség sugárzása. A mű záró stórfája is ezt erősíti magát vállaló öntanúsítással:¹⁵²

*„Noénak üzenem,
hát nyílj meg, Genézis:
bár furcsa volt és szaggatott,
de bordal volt ez is.”*

A ciklusban feltűnik, hogy a szerelmes versek és a bordalok között van egy hatásos „virágének” is, és „nincsenek széphistóriák”, „balladák”, de megjelennek a Kócsag-dalok, táltosok. A kötet ezen ciklusa más „világibb”, mint a többi kötetek azonos témájú verseinek fejezetei.¹⁵³

A *Táltosok* így szól:

*„Szerelemről már
ne énekeljünk*

¹⁴⁸ Görömbei András: I. m. 79 old.

¹⁴⁹ Papp Endre: I. m. 115

¹⁵⁰ Léka Géza: Vári Fábián László: Jég és korbács http://epa.oszk.hu/00300/00381/00155/EPA00381_kortars_2011_01_3176.htm (megtekintve 2020.02.10)

¹⁵¹ Görömbei András: I. m. 79 old.

¹⁵² Görömbei András: I. m. 79 old.

¹⁵³ Penckőfer János: *Versek kontra varangyok*. Látószög, 12.05.10. (54)

*két felleg között
villám a testünk.”*

Mondanivalója elsősorban a költemény belső idejének állapotára vonatkozik. Ezentúl pedig az egész versre érvényes, különösen akkor, ha összevetésre kerülnek más „virágénekekkel” és „széphistóriákkal”. A táltos szó a „pogány” kort idézi fel, valamint jó találat a szeretőkre vonatkozó jelentésbővülésre is. A nyelvezete nem lett álszent, túlzottan virágnyelvi, az önkívületi mámor pontosságot és szépséget kap.¹⁵⁴

*„vérbolond vércse,
vágok utána,
s lábát mögöttem
lakatra zárja”*

A nyelvi ritmusbeli szabályozottság nem lesz akadálya a vad szerelmi marakodásnak.¹⁵⁵ A kötet harmadik ciklusa, a Jég és korbács elődöknek és társaknak ajánlott versekből áll. Az alkotások a szövegvallás kifejezői. A versek pedig Vári Fábián László költészetének mintadarabjai.¹⁵⁶ Vers szól Görömbei Andrásnak, József Attilának, Csoóri Sándornak. Egy Szoborbeszéd által: Gál Sándornak, Bobory Zoltánnak, Szilágy Istvánnak, Szakolczay Lajosnak. Megtalálható a Döbrentei Kornélnak íródott vers, valamint a Jég és korbács, ami Fekete Gyulának szól. Jut alkotás Nagy Lászlónak, S. Benedek Andrásnak, és Zoltán fiának is.¹⁵⁷

A József Attila emlékének ajánlott *Nyolcsorosok* érzékletesen idézik fel a nagy előd világát és sorsát.¹⁵⁸ A József Attila emlékének ajánlott s öt stációba zárt opus mindegyikében ugyanaz a hallatlanul érdekes nyelvi-gondolati építkezés figyelhető meg, amely mesterien keveri, elegyíti, vagy éppen szétválasztja a metaforikusan archaizáló és a kiegyenlítésükre szolgáló dísztelen, nemritkán köznyelvi beszédmódot, mindezzel nemcsak különleges szellemi izgalmat keltve, de újabb és újabb, egymástól távol eső asszociációs mezőket nyitva meg. Az utolsó strófában pedig már elég egyetlen jól megválasztott igekötő is, hogy a *szent* és a *profán*, azaz a költői képzelet és a lehetséges realitás kettéváljék, s a közöttük megjelenő feszültség fölszikkasztja.¹⁵⁹

*„Cirógassák fel jázminok,
várjon rá vasalt ing, hófehér.”*

---

¹⁵⁴ Penckófer János: I. m. 54-55

¹⁵⁵ Penckófer János: I. m. 54-55

¹⁵⁶ Penckófer János: I. m. 54-55

¹⁵⁷ Papp Endre: I. m. 115

¹⁵⁸ Görömbei András: I. m. 79 old.

¹⁵⁹ Léka Géza: Vári Fábián László: Jég és korbács http://epa.oszk.hu/00300/00381/00155/EPA00381_kortars_2011_01_3176.htm (megtekintve 2020.02.10)

A Jégangyal mindent elfoglaló jégvilággal szembeni küzdelem erősítő verse. Az iszonyodást kiváltó világgal szemben a *Csoóri Sándorhoz* című vers parancsa nem tűr ellentmondást:¹⁶⁰

„Bátorítsd, Uram, győzz meg magyarul:
Anyanyelvvel altestet nyalni? Soha!”

Ez a kikezdhethetetlen erkölcs nyilatkozik meg a versben.¹⁶¹ Vári Fábián László a veszteségekből is erőt merít, a Béninek ajánlott *Ítélet után* S. Benedek András gyászverse, de a pusztulással szemben szállva szól, a veszteséget keményítő erőforrásoknak minősíti.¹⁶² Sok egyéb mellett főként erről adnak számot a harmadik ciklus versei, melyek közül a címadó, a Fekete Gyulának ajánlott *Jég és korbács*, valamint a Zoltán fiához írt *Változatok a halotti beszédre* című éppen azt a hagyományt folytatja, amely a költő emblematikussá lett nagy verseiben (*Ady alkonya, Útban Törökország felé*) leginkább magával ragadta az olvasót. A különbség annyi, hogy míg az előbbiek a múltat helyezték át a jelenbe, addig ez utóbbiak a jelent ragadják meg, illetve vetik össze az uralkodó tendenciákkal, az embert a veszébe lökdöső társadalmi és technikai előrejelzésekkel.¹⁶³

A versek után Penckófer János Vári Fábián Lászlóval készített beszélgetése olvasható a kötetben.¹⁶⁴ Vári Fábián László magyar átoknak tartja a széthúzást, és ennek következménye volt a „nyílt nemzetáruházzal felező” 2004-es debreceni népszavazás is, „amikor a történelem prédájává lett, határokon túlra rekesztett nemzetrészekről megtagadták az állampolgárságot”, „sóval szórták be a >>felnégyelt<< Haza máig eleven sebeit”.¹⁶⁵ A „felnégyelt Haza” víziója, az agyakba állított felkiáltójelnek szánta. Az egységre pedig úgy tekintünk, „mint nemzetünknek egy majdan létrehozható eszményi állapotára, mely felé törekedni minden magyar szent kötelessége”.¹⁶⁶ A beszélgetés gazdagon feltárja a nemzeti felelősségtudattal rendelkező személyiségnek a szellemi gyökereit. Megvilágítja művészi látásmódját és politikai gondolatait.¹⁶⁷ 1968 márciusában megjelent versei eloszlatták bizonytalanságát a költészet vállalását illetően. Nagy odaadással tanulmányozta a népköltészetet és József Attila verseit, a Nagy László által tolmácsolt Lorcát.¹⁶⁸ Élményt jelentett számára minden egyes szellemi kaland, amikből

¹⁶⁰ Görömbei András: I. m. 80 old.

¹⁶¹ Görömbei András: I. m. 80 old.

¹⁶² Görömbei András: I. m. 81 old.

¹⁶³ Léka Géza: Vári Fábián László: Jég és korbács http://epa.oszk.hu/00300/00381/00155/EPA00381_kortars_2011_01_3176.htm (megtekintve 2020.02.10)

¹⁶⁴ Görömbei András: I. m. 81 old.

¹⁶⁵ Görömbei András: I. m. 81 old.

¹⁶⁶ Görömbei András: I. m. 81 old.

¹⁶⁷ Görömbei András: I. m. 81 old.

¹⁶⁸ Görömbei András: I. m. 81 old.

végül azt szűrte le, hogy az igényesebb költői beszédhez szükséges, de önmagában a kevés műveltséggel megszerezhető intelligencia. A vers „adjon érzelmi többletet, üzenjen, keltsen visszhangokat, hogy az olvasó hetek múltán is érezze az újraolvasás kényszerét, legyen élmény a vele való találkozás”.¹⁶⁹

A hatvanas évek végén, a népköltéssel való találkozáskor Vári Fábián Lászlónál „érzelmi forró drót” jött létre, ami máig jellemzi és szolgálja a balladákhoz való viszonyulását. A kulturális szövetséghez ellenzéki ként egyenes következményeként csatlakozott Vári Fábián László. Tíz év közéletiség nagy áldozat volt az ő részéről, mégsem bánta meg, mert egyértelműen ott volt a helye azokban a küzdelmekben, melyekben „a kárpátaljai magyarság visszaszerezte nemzeti önbecsülését, leckét kapott a demokrácia játékszabályaiból és buktatóiból, elindulhatott a felnőtté válás felé”. Rámutatott arra, hogy mindenek előtt a társadalmi összhangot kell létrehozni védekezési stratégia kidolgozásának legfontosabb feltételeként.¹⁷⁰ Az egykori gépiratos szamizdatszerű diáklap 2002-es újraindításával a kárpátaljai magyar irodalom önálló fóruma jött létre. Az Együtt a kárpátaljai magyarság „önismeretét önmagáról történő gondolkodását tovább árnyalva és gazdagítva” Kárpátalja jelentős szellemi műhelyévé válik – vallja a szerkesztőbizottság elnökeként Vári Fábián László.¹⁷¹ A látélet közképe végtelenül lehangoló: „beteg az emberiség, pusztulófélben a természeti környezet, züllemek az értékőrző közösségek, fogy a nemzet – Magyarországon és Európában szinte mindenütt”. Mit tehet egy költő ilyen körülmények közepette? „Úgy illik hát, hogy verset adjon a kérő kezébe, ne ocsmány varangyot”.¹⁷²

Az Ereimben az idő kötet 2015-ben jelent meg a Magyar Napló Kiadó jóvoltából. Ez az eddigi legterjedelmesebb, valamint a legtöbb új költeményt magába foglaló könyve. Nevezhető ez a kötet a költői beérésének is. Letisztult, sajátossá formált hangot használ, jellemzi még a könnyedség és a poétikai játék. Maguk a költemények négy ciklusba vannak rendezve, és nem domináns téma a nemzeti-sorsgondok kérdésköre.¹⁷³ A karcsú kötet borítóján Orosz István grafikáiból készült montázst láthatunk Szita Barabás szerkesztésében. A borítókép vizuális nyelve érzékletesen beszél a szabályos mértani testekről, az ösködről, a holdfázisokról. Mindezeket csillagközi térbe kivetítve, majd előtérben egy női kéz éppen egy férfi pulzusán tartja az ujjait, akinek a tenyerében viszont egy Möbius – szalag tekereg. A költő nevét és a kötet címét tartalmazó szürke sávban a

¹⁶⁹ Görömbei András: I. m. 81-82 old.

¹⁷⁰ Görömbei András: I. m. 82 old.

¹⁷¹ Görömbei András: I. m. 82 old.

¹⁷² Görömbei András: I. m. 82 old.

¹⁷³ Papp Endre: I. m. 116-117

bolygókra utaló emberi agyat látunk, a jobb szélén egy üstökössel. A tömény információjú vizuális nyelv sokatmondó és eligazító a válogatott verseket tartalmazó kötet életvilágáról. Együtt van jelen a makrokozmosz és a mikrokozmosz, mint ahogyan a szabályos, statikus mértani testek az univerzum mozgásának kitett szabálytalan térbeli idomaival, majd mindezek analógiájára megjelenik a karórán a szabályosan és mechanikusan mérhető idő, mint ahogy a Möbius – szalag által jelzett relatív idő, a pulzus pedig az egyes ember személyes idejét mutatja. Mindez visszautal a kötet címére, hangsúlyozva az idő személyességét, az ég és a föld tehát Vári Fábián László kötetében egy óraszerkezetre jár, még akkor is, ha más időpontot és más tartalmat mutat.¹⁷⁴

A válogatott versek azzal a lényegi kérdéssel függenek össze, hogy mit lát és mit érez a világból az, aki nem páradisumnak hazájában született. A versek tematikus rendje is ehhez igazodik. A nyitó rész *Az alagút végén*, a vegyes emberi élet utolsó fázisáról beszél, amikor utolsót készül ütni az óra, s a lélek pedig készül a távozásra. A halál ellen ciklus a megtartó, az életnek értelmet adó tapasztalatok sűríti egybe. A Lágyabb énekek valamint a Versek a Ludas Matyiból verscsoport a mindenkori ember életszeretétét, életélvezetét önti formába, így a kötet verseinek hangneme az ódon balladai homálytól a dúhaj, felszabadult, pajkos dalig ível.¹⁷⁵ A kezdő verscsoportban önképek, összegzések, számvetések sorakoznak. Jelentős költemények: *Ereimben az idő*, *Fekete rímek*, *Az alagút végén*, *Ítélet*, *Az angyal és a hold*, *Már ma éjjel*, *Aztán visszatér*, *Tarts meg*, *Végül*, *Képeslapok Genovából*, *Ráolvasás*, *Eljön értem*, *Az asztalon pompa* kapcsolódnak az időben min tudatlan visszatérő témához: méltósága és értéke az emberi életnek, szembenézés a halállal.¹⁷⁶

Az Ereimben az idő első ciklusa, ahogyan maga az kötetnyitó vers is az *Alagút végén* címet kapta. Az ember valahonnan valahová el akar jutni az alagúton keresztül, nincs megállás, sem pihenő, a cél kijutással válik megközelíthetővé. A lényeg az átmenetiség.¹⁷⁷ Vári Fábián László világa tele van nyugtalansággal, bizonytalansággal. Az égből épp úgy razziáznak, mint a földön. A mennyekben épp úgy államcsíny készül, mint lent. Mindezek következtében kizökken az idő, s a dolgok helytelenné válnak, a folytonosság pedig szaggatottá, megszakítottá. Ebben a költői világban a Hold is oly bizonytalanul kel, és oly bizonytalanul jár, mint a sárgolyón az ember. Ahogy hasad a hajnal, úgy hasad az elme is. Mindezekon túl a kozmikus összefüggés legérzékletesebb képe a világmalom, melynek kövei nem örülnek a malmot hajtó lányok aluszékonyasága

---

¹⁷⁴ A jégviharral büntetett mező 118 old.

¹⁷⁵ A jégviharral büntetett mező 118 old.

¹⁷⁶ Papp Endre: I. m. 116-117

¹⁷⁷ Csordás László: Szembenélve az idővel 52-53 old.

miatt, így alig van esélye a költőnek és embertársainak, hogy a malom lejárassa búbánatukat. Az idő a költő antropomorf világítása szerint szíves lény, sajnos szívritmuszavartól szenved. A kozmikus rendellenesség szélsőséges hőmérsékletet eredményez: a világ egyszerre fázik, másszor lángokban ég – hogy megidézzük a nagy költőelőd, Vörösmarty vízióit. A hold bronzba hűl, az árnyak dideregnek, az ember vére is vésztartalékra van lehűtve. A szélsőséges hőmérsékleten túl a fekete szín lesz a sors és állapot kifejezésének eszköze.¹⁷⁸ A magyar irodalomban Babits Fekete országából ismerjük ezt az állapotot. Ahogy Babitsnál, úgy Vári Fábián Lászlónál is az anaforák, a vers eleji szavak, szócsoportok ismétlése gyorsítja fel és teszi nyomatékosá a feketeség szétáradásának fenyegető sebességét jelezve, hogy a feketeség, minthogy rátelepszik az emberi életre. Mindezek a képek, metaforák az aggodalom kifejezői, hiszen nem tudhatjuk, ki kezdi-e egyáltalán az élet körének újraindítását.¹⁷⁹

Ezek a külső tények nem hagyják érintetlenül az emberek belső világát sem. Visszafogott hangon elő-elő bukkannak a fájdalmak: nem vagyunk urai az életünknek, idegen lelkek pásztorozzák az agyakat, az ember reagálni akar, a jövő mögöttünk van, a halottaink nem nyugodhatnak békében, s a modern technika, a számítógép nem békét és nem szeretetet hozott a földre. Kidőlnek a családfák, betegség, sötétség erői akadályozzák az élet folyását.¹⁸⁰ Míg a versek külső, felszíni nyelvi burka a reménytelenség állapotát rajzolja, addig a vers szövege alatt a költő belső viaskodása dúl. A de kötőszó gyakori előfordulása igazolja ezt. Amikor eljut a súlyos tézis kimondásáig, antitézissel visszamondja vagy érvényteleníti azt, és ezt elsősorban a vallás erejével teszi. Mi emberek elszennyőzöttünk ebben a világban, de hófehér galamb vár bennünket a kereszten. Minden reménytelenség ellenére az irgalom atyja itt van velünk.¹⁸¹

Bevallottan a Halál ellen rendeződnek csoportba a második ciklus darabjai. Az itt szereplő vers jellegzetesen ajánlással van ellátva az eltávozott író és költőelődöknek. Az élő és már örökre eltávozott barátoknak, mestereknek ajánlott költemények József Attilától és Nagy Gáspártól S. Benedek Andrásig, Utassy Józseftől Jókai Annáig egy részt a tiszteletadás jelei, másrészt pedig az emlékezet megőrzését hangsúlyozza Vári Fábián László. A ciklusban a vallomásos jelleg dominál, így értékválasztásként is olvashatóak a benne szereplő versek, ajánlások.¹⁸²

---

¹⁷⁸ A jégviharral büntetett mező 118-119 old.

¹⁷⁹ A jégviharral büntetett mező 119 old.

¹⁸⁰ A jégviharral büntetett mező 119 old.

¹⁸¹ A jégviharral büntetett mező 119 old.

¹⁸² Csordás László: I. m. 54 old.

Az önmeggyőzés és feloldás más változatait a Lágyabb énekek fejezetben. A versek tanulsága szerint az életszeretet, az életvágy, az élethez való ragaszkodás felülír minden keservet, a szerelem ereje elpusztíthatatlan.¹⁸³ Néhol Szabó Lőrinc, míg máskor Babits Mihály rímeit újraalkotva. Sorban állnak a szerelmi vallomások, az érzékenység, s felcsendülnek hol a hárfa, hol pedig a cselló hangján. Csupa finoman formált vers található itt: *Mire vagy jó?, Szólna a szél, Van-e még, Megkésett vallomás, Már megint a régi.*¹⁸⁴ Azok az események, amelyek az emelkedett hangvételű vallomások, udvarlási rítusok, szerelmi játékok hitelességét voltak hivatva alátámasztani egykor, akár néhány évtizede is, a női és férfi szerepek átértékelésével nagyrészt érvényüket veszítették mára. Manapság a szerelmes versekben kopnak el leginkább azok a kifejezések, hasonlatok, metaforák, szavak, az őszinte gesztusok pedig nagyon hamar modoros porrá merevülhetnek, ha nem sikerül érvényes nyelvet találni a másik, valamint a választott téma megköltésére.¹⁸⁵ Igazi meglepetésként éri az olvasót a kötet záró szakasz. A poéta a derű óráit számolja, humor, pajzán ötletek, dicséretes borhoz és lányhoz szórakoztató formában. A lírai könnyedség és elegancia gyöngyszemei: *Északi románc, Népdal, Ha leszállván a nap, Nem kenyerem.*¹⁸⁶ A versek Ludas Matyiból részben Vári Fábián László a gyomor és garat pogány istenének áldoz, felidézve az ízlelőbimbók telhetetlen izgalmát, a felejthetetlen asszonyi csábillatokat, az érzéki újjak, sikolyt, sóhajt mozdulatait.¹⁸⁷

---

¹⁸³ A jégviharral büntetett mező 120 old

¹⁸⁴ Papp Endre: I. m. 116-117

¹⁸⁵ Csordás László: I. m. 55-56 old.

¹⁸⁶ Papp Endre: I. m. 116-117

¹⁸⁷ A jégviharral büntetett mező 120 old

IV. A történelmi múlt jelenléte Vári Fábián László korai és időskori költészetében

4.1 Széphistóriák/Kivont kardok közt

4.1.1 Kivont kardok közt

Kivont kardok közt áll a költőnek a személyisége, nemcsak a versben, de szó szerint is. A kivégzés előtti pillanatot jelképezi, nemcsak mint a személyiség, hanem a nemzetiségi sors lélekállapotaként is.¹⁸⁸ A költemény a Kikericsek rövidségét egészíti ki, benne van az elbukás fájdalma, a halálba induló beszéde az aradi tizenhárom honvédtisztet is eszünkbe jutatja, miközben a kárpátaljai magyarság helyzete is föl villan.¹⁸⁹ Már a kezdő sorok is egy riasztó látomás képét vetik fel:

*„Úgy élek évek óta már,
Mint aki fejvesztésre vár.”*

Felvetődik az a költői kérdés, miszerint:¹⁹⁰

*„Könnyebb tán csodára várni,
Mint kivont kardok közt állni?”*

A Kivont kardok közt egy olyan létállapotot mutat, mint például a kivertség vagy a szétszaggatottság. A létveszély leggyakrabban személyesnek tűnik, de a magyar nemzetre így is riasztóan tud hatni, hiszen a szerző a Trianontól kapott örökséget hordozza a sejtjeiben is. A száműzött állapot, a történelem analógja, az elítélt sors helyzeteinek metaforikus felidézésével kap megközelítést. A negatív történelmi állandóság atmoszféráját a mai időkben is érvényesen vetíti ki a nemzeti közösségre.¹⁹¹

Vagyis könnyebb nem tenni semmit az ügy érdekében, s arra várni, hogy megoldódjon, mintsem elszánni magunkat a szükséges lépések érdekében. Mivel ha akarunk tenni valamit egy adott ügy érdekében, akkor benne a bukás eshetősége is. Tekinthetjük úgy is, hogy a Kárpátalján élő magyarság is folyamatosan kivont kardok közt él. A fentebb hatalmak jól tudják, hogy az itt élők egy vegyes ajkú közegben élnek, tehát megpróbálnak mindent megtenni annak érdekében, hogy a kisebbségi nyelveket ne tudják használni. De a kisebbségben élők nem a csodára várnak, hogy majd magától fog történni valami, hanem tesznek az ügy érdekében, ebben pedig benne van az elbukás kockázata.

¹⁸⁸ Vasy Géza: *Versekhöz közelítve V. Vári Fábián László: Kivont kardok közt*, Forrás, 1993/2, 26-31

¹⁸⁹ Eperjesi Penckófer János: I. m. 235

¹⁹⁰ Bakajsa András: *Kiárvultan, mégis hitben. Költő a Kárpátalján. Vári Fábián László Szabolcs-szatmár-beregi*, 2002/3, 300-308

¹⁹¹ Jánosi Zoltán: I. m. 254

4.1.2 Illyés Gyula fejfája előtt

A vers a Napfogyatkozás című ciklusban található, és öt szerkezeti egységből áll. Az első tíz sort tartalmaz, a második hat sort, a harmadik, negyedik, valamint az ötödik szerkezeti egység pedig négy sort tartalmaz. A költői én egyes szám első személyben szólal meg.

A vers címéből kitűnik, hogy Illyés Gyulának címezte, a költő halála után. Illyés Gyula háromszoros Kossuth-díjas magyar költő, író, drámaíró, műfordító, lapszerkesztő, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.¹⁹² Vári Fábián László így szólal meg, amikor eljutott Farkasrétig, hogy Illyés Gyula fejfája előtt tiszteletét tegye:

*„Hazámtól távol,
Hozzád sírközelben”*

A hazám birtokos személyragos szót elsőnek Janus Pannonius írta le. Ezt Balassi társította az „édes” jelzővel. Középpontba állítja az anyanyelvhez való hűség közösségi gondját. Ez pedig még inkább így van, ha „hivatalosan” Zakarpatzka teritória, Híd helyett gyalogkomp, a bajaiban elmerült vagy azokból tápáskodó Ukrajnának.¹⁹³

Nemcsak megszólítja a Koszorú költőjét, de a költőelőd hangját és magatartását is magához veszi. A nyelvről szólván egyszerre gondolati és érzéki a vers.¹⁹⁴ Fogalmi szinten is kimondja a veszély nagyságát és az ebből az okból keletkező felelősséget, a nyelvre pedig tanúságot tesz, mint a művészi vállalások értelméről.¹⁹⁵ A kétségét mintegy imába foglalja:

*„S ha nem mondtad elégszer,
hiába mondtad,
hogy ezerszer jaj
a nyelvehagyottnak,
mert biccen a szó már
a száj szögletén.”*

Tisztában van azzal, hogy az anyanyelv elhanyagolása egy vegyes ajkú közegben egyet jelent a beolvadással, a megsemmisüléssel. Az ember a nyelvet már az anyatejjel magához veszi, beépül a génjeibe, s hordozója nélkül elpusztíthatatlan.¹⁹⁶

*„Eleitől fogva
génjeinkben hordva:
anyaország, anyaöl,*

¹⁹² Illyés Gyula <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/i-75F28/illyes-gyula-illes-75F59/> (megtekintés dátuma: 2019.05.01.)

¹⁹³ Bakajsa András: I. m. 300-308

¹⁹⁴ Nagy Gábor: *A történelem mint megtartó erő Vári Fábián László Költészetében*. Magyar Napló, 2005. január (25)

¹⁹⁵ Jánosi Zoltán: I. m. 242

¹⁹⁶ Iván Zsuzsanna, „Ugocsában itthon vagyunk”, *Vári Fábián László költészetéről*, Új Horizont, 2003/4, 114-123

anyatej, anyanyelv.”

A lineáris sora az emberi egyedfejlődés állomásaiból tevődik össze. Persze akinek mond valamit az anyaország kifejezés, mivel ez leginkább a kisebbségek sóhaja.¹⁹⁷ Az emberek kötődnek az anyanyelvükhöz, s ez még inkább így van, ha olyan személyekről beszélünk, akik elzártan élnek az anyaországuktól. Egyesek úgy tekintenek az anyanyelvre, mint szellemi részükre, azaz egy olyan valami, amely meghatározza énjüket, személyiségüket. Az emberek beszélhetnek több nyelvet, de csak egy olyan nyelv van, amellyel úgymond intim viszonyt ápolnak: ez pedig az anyanyelv. Az emberek az anyanyelvük által kezdik megismerni a világot. Az első gyermekkori élményeik is az anyanyelvükhöz köthetők, sőt az identitásunkat ez és a hozzá köthető kultúra határozza meg. Ma vannak olyan települések, falvak, városok, ahol már csak néhány ember beszél az adott nyelvet, amely nekik az anyanyelvük. Ők ezt tanulták meg a szüleiktől, mert szerintük fontos az, ha a gyermekük megismeri a szülei nyelvét, kultúráját. Manapság pedig egyre inkább az jellemző, hogy a szülők inkább olyan iskolákba adják be gyermekeiket, ahol a gyerek csak az államnyelven tanul. Úgy gondolják, hogy így majd jobban fog boldogulni az életben, az anyanyelvét pedig az otthoni közegben is tökéletesen el tudja sajátítani. Vári Fábián László mindig is tisztában volt azzal, hogy mit jelent egy olyan közegben élni, ahol vegyes ajkú a közeg. Ha pedig nem ápoljuk az anyanyelvünket, akkor az egyet jelent a beolvadással. Különösen ez akkor van így, ha egy adott kisebbségi közösség anyanyelvét a rendszer is vissza akarja szorítani.

A nyelvet egy felsőbb hatalom magaslatára emeli:

*„Makacs szánkra fegyelmet
izzó jogarral égess,
csak őrizz meg bennünket, édes,
édes anyanyelv!”*

A költemény induló hangvétele fokozatosan derűsebbé válik. Lelkünk teljes megnyugvását, a konkrét törekvéseket nélkülöző, kizárólag a felső hatalomba vetett hit némi tanácstalanságot sugall.¹⁹⁸

4.1.3 Korahalott nagybátyámért

A mű a Napfogyatkozás ciklusban található, s öt szerkezeti egységből áll. Majakovszkij utolsó énekével, valamint Jeszenyin búcsújával ellentétben a megénekelésben való változás nagy is meg kicsi is. Már nem történelmi vagy művelődéstörténeti alak az emlékezet

---

¹⁹⁷ Nagy Gábor: *A történelem mint megtartó erő Vári Fábián László Költészetében*. Magyar Napló, 2005. január (25)

¹⁹⁸ Iván Zsuzsanna, I. m. 114-123

hordozója, hanem egy családtag, egy sosem ismert felmenő. A Korahalott nagybátyámért a doni hómezőkön megtalált halál, pontosabban a halálban meglelt béke vigasztalásának a verse:¹⁹⁹

„S a szemfényvesztő doni hómezőkön
verte arcod a túlvilági zápor.”

Mintha az energikus megnyugvás tónusa csengene ki a sorokból: ²⁰⁰

„Hát félti a föld az ő halottait,
pendül a fagyon az éjszakák éke.
De feltornyosul a csillagokig,
mehúzza harangjait a béke.”

Belenyugszik abba, hogy ő már nem lehet vele valamint, hogy sosem ismerhette. Az utolsó két sor is a megnyugvást erősíti meg, mivel tudja, hogyha felnéz a csillagokra, akkor ő békében van ott fent.

4.1.4 Majakovszkij utolsó éneke

A Napfogyatkozás című ciklusban található, s öt szerkezeti egységre van tagolva. A költő egyes szám első személyben szólal meg, s minden versszak utolsó két sora refrénszerűen ismétlődik, ezzel még jobban nyomatékosítva mondanivalóját.

„Agyamban száz pudos ólom”

A vers ezzel a mondattal kezdődik, illetve így is zárul. Ezzel pedig mintegy keretbe foglalja az egész művet. Ez utal Majakovszkij élete végére is, ugyanis öngyilkosságot követett el. A bíróság megállapította, hogy halálának semmi köze nem volt önnön életéhez, vagyis életének semmi köze nincs forradalmi költészetéhez. Halálát megpróbálták egyszerű rendőrségi ügyé degradálni.²⁰¹

Majakovszkij orosz-szovjet költő, drámaíró, az orosz futurizmus egyik szülőatyja volt.²⁰² Ezáltal már a címével is jelzi, hogy a dicső eszme megint csak elmullással jár párban.²⁰³ Tagja volt az orosz kubo-futurista csoportnak. 1913-ban adták ki a *Pofonütjük a közízlést* című gyűjteményüket, aminek előszavában ezt állt: „Csupán mi vagyunk korunk arca... A múlt szűk. Az akadémia és Puskin érthetetlen hieroglifák. Puskit, Dosztojevskijt, Tolsztojt és a többit ki kell dobni a Jelenkor Gőzhajójából.”²⁰⁴

Majakovszkij azt vallotta, hogy csak a jelenre kell figyelni. Az a lényeges, nem pedig az, ami a múltban van. De legyen bármennyire is dicső egy eszme, az előbb vagy

¹⁹⁹ Papp Endre: I. m. 134

²⁰⁰ Papp Endre: I. m. 134

²⁰¹ Majakovszkij halála <https://irodalmijelen.hu/05242013-0953/trockij-majakovszkij-ongyilkossagarol> (megtekintés dátuma: 2019.05.13.)

²⁰² Majakovszkij https://hu.wikipedia.org/wiki/Vlagyimir_Vlagyimirovics_Majakovszkij (megtekintés dátuma: 2019.05.13.)

²⁰³ Papp Endre: I. m. 135

²⁰⁴ Majakovszkij https://hu.wikipedia.org/wiki/Vlagyimir_Vlagyimirovics_Majakovszkij (megtekintés dátuma: 2019.05.13.)

utóbb az elmúlással fog járni. Az idők folyamán ugyanis újabb és újabb eszmék jelentkeznek, s a mostaniak szépen lassan a feledésbe vesznek. Erre utal a Majakovszkij utolsó éneke is. Részben a név, ami egy dicső eszme hordozója, részben pedig az ezzel járó elmúlás.

„a gyalázat meg a szégyen”

„bolsevik lelkek igéjét”

Mind a kettő kiemelten, refrénként szerepel.²⁰⁵ A bolsevikok úgy vélték, hogy a szubjektív emberi tényező fontos. Egy ideológiailag felvértezett kisebbség képes arra, hogy elősegítse a társadalmi változásokat.²⁰⁶ Viszont akkoriban az önálló véleményt csak addig engedték meg, ameddig nem befolyásolta az addigi ideológiai szemléletet. Ha ez pedig már túlmutat az elvárásaikon, akkor igyekeztek azt a lehető leggyorsabban elfojtani. Erre utalnak a következő sorok:

„s azontúl nem lesz már módom

felnyitni szigorú számat”

4.1.5 Jeszenyin búcsúja

A Napfogyatkozás ciklusban található, öt szerkezeti egységből áll. Jeszenyin orosz lírai költő. A rövid életű orosz irodalmi irányzat, az imazsinizmus képviselője. Korai költészete az impresszionizmushoz is közel áll a benyomásokon alapuló gazdag kép és színvilága miatt.²⁰⁷

Vári Fábrián László ezt nyilatkozta egy interjúban: „A világirodalommal való ismerkedésem során e két költő társaságához visszatértem. Rimbaud kezdetben példa nélküli költői teljesítményével bűvölt el, s bár huszonevésen kacérokodtam a francia nyelvvel, verseit neves magyar költők fordításaiban szerettem meg. Jeszenyinnel szintén magyarul találkoztam először, később azonban oroszul is hozzájuthattam végtelenül pontos, a szigorú valóságot szürrealista ábrándokkal lebegtető verseihez. Sorsukban hasonlóságok is kimutathatók. A francia munkásságának jelentős a kommün, az aranyzóke orosz legény költészete az októberi forradalom idején és azt követően éri el csúcát. De emberarcú, ártatlan áldozatok nélküli forradalmat csak igen ritka esetben ismeri el a világtörténelem, ezért a kezdeti lelkesedést mindkét művészetnél komoly eszmei és lelki válság követi. A menekülés útjai a művészet újabb magaslataira, onnan azonban a megidézett halálba vezetnek.”²⁰⁸ Jeszenyinnél a hatóságok öngyilkosságot állapítottak meg. Lukjanov szerint hajlamos volt az öngyilkosságra, s erre számos gyermek- és felnőttkori esemény rájátszott.

²⁰⁵ Papp Endre: I. m. 135

²⁰⁶ Bolsevik <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/b-F1794/bolsevik-F1950/> (megtekintés dátuma: 2019.05.13.)

²⁰⁷ Jeszenyin https://hu.wikipedia.org/wiki/Szergej_Alekszandrovics_Jeszenyin (megtekintés dátuma: 2019.05.12.)

²⁰⁸ Megtartó erő a költői szó <http://valasz.hu/kultura/megtarto-ero-a-koltoi-szo-9184> (megtekintés dátuma: 2019.05.05.)

*„Húsomba dermed az emlék –
Sagane simogatása.
Késélek borzalma indul
az alantas éjszakába”*

Jeszenyinről a mai napig nem lehet tudni, hogy milyen körülmények között hunyt el.²⁰⁹

*„Kiég a hold is és elszáll
keleti, szép buja álmom.
Elvérezett minden szerelem
a szuronyos vadrózsákon.”*

Jeszenyint számos kudarc érte. Házasságai, amiben a boldogságot kereste, mind zátonyra futott. Versei révén ugyan bejutott a felsőbb körökbe, de nem érezte ott jól magát, s a megszerzett hírnévvel sem tudott mit kezdeni. 1921 őszén ismerte meg Isadora Duncant. 1922-ben házasodtak össze. Jeszenyin elkísérte feleségét egy amerikai turnéra.²¹⁰

*„Ég veled, orosz hazácska,
ég óvjon, Föld kapitánya!”*

Amikor visszatért Moszkvába ismételten nekivetette magát a kocsmái életnek. Egyre paranoiásabb lett, és pisztolyt vett magához, mert úgy érezte, hogy folyamatosan figyelik.²¹¹

*„Zengjél csak, föld forradalma,
osztályharc piros virága!...
Felnyitott erekkel szállok
a halálok vonatára.”*

Jeszenyin saját kezűleg vetett véget az életének. Erre utal a vers utolsó versszaka. Ám egyes források szerint halála nem öngyilkosság volt, hanem egy államilag megtervezett gyilkosság áldozata lett.²¹²

A mű egésze visszatükrözi Jeszenyin sorsát. Egész életében kereste a helyét a nagyvilágban. Feleségeiben megpróbálta megtalálni a szeretetet, ám az áhított boldogság helyett, inkább csak csalódások érték. Megpróbált élete rossz dolgaitól elmenekülni, s ezért a megoldást gyakran a kocsma világában látta egészen addig, ameddig a halál el nem ragadta. Jeszenyin lényegében az idegenséggel folytatott párbeszédet, ugyanis a hírnév,

---

²⁰⁹Jánosi Zoltán: I. m. 214

²¹⁰ Jeszenyin <https://cultura.hu/kultura/jeszenyin-az-angyal-es-ordog/> (megtekintés dátuma: 2019.05.12.)

²¹¹ Jeszenyin <https://cultura.hu/kultura/jeszenyin-az-angyal-es-ordog/> (megtekintés dátuma: 2019.05.12.)

²¹² Jeszenyin <https://cultura.hu/kultura/jeszenyin-az-angyal-es-ordog/> (megtekintés dátuma: 2019.05.12.)

amihez hozzájutott egyszerűen új volt neki, így nem tudott mit kezdeni vele. S az ezt követő lelki válság kergette a halálba.

4.1.6 Széphistóriák I-IV.

A művet négy nagy részre lehet bontani. Az első részben négy szerkezeti egység található négy-négy sorral. A harmadik szerkezeti egység rövidebb a többinél. Hangvétele szomorú, de fel lehet benne fedezni ambivalens érzéseket.

A világuidegenség, a kiüresedtség előli menedék Vári Fábián László egész költészete. A költő menedékként éli át a szerelmet is. A menedékkeresés kényszerét vallják ki.²¹³

*„Hagynám hitemet — nincs kire,
bujdosik bánatom messzire.”*

Szeretne menedékre lelni, de nem tudja, merre találja. Az otthonosság utáni vágyat fogalmazza meg.²¹⁴

*„Hagynám a hitemet bárkire.
Bujdosik bánatom messzire.”*

A kagylóba-zártság másik üzenetét, titokzatosságot éli meg a szerelemben, s a szerelem érzésébe is kivetíti a törékenység, fenyegetettség érzését, a világ idegenségébe vetett ember félelmét.²¹⁵

*„Szépszemű fények érted halnak,
lombokból kelnek riadalmak,
vizek zendülnek, minden ázik,
csak a te arcod virágzik.” (Széphistóriák I.)*

A második rész két szerkezeti egységből áll négy-négy sorral. A versszakok keresztrímeseek. Itt is keresi a biztonságot jelentő menedéket. Viszont itt már sokkal reményteljesebb.

*„Közjük indulnék éppen,
az újhold hidege hull rám,
takarj be hajaddal éngem,
indítsd el legszebbik órád.”*

A harmadik rész három szerkezeti egységből áll. Hasonlóságot mutat az első szerkezeti egységgel. Itt is, úgy, mint az első résznél a harmadik versszak rövidebb. Az érzések is hasonlóságot mutatnak, csak itt sokkal indulatosabbak.

²¹³ Nagy László: Vári Fábián László: Világtalan csillag <https://www.kortaronline.hu/2003/01/vari-fabian-laszlo-vilag-talan-csillag/8316> (megtekintés dátuma: 2019. 05.10.)

²¹⁴ Nagy László: Vári Fábián László: Világtalan csillag <https://www.kortaronline.hu/2003/01/vari-fabian-laszlo-vilag-talan-csillag/8316> (megtekintés dátuma: 2019. 05.10.)

²¹⁵ Nagy László: Vári Fábián László: Világtalan csillag <https://www.kortaronline.hu/2003/01/vari-fabian-laszlo-vilag-talan-csillag/8316> (megtekintés dátuma: 2019. 05.10.)

*„Érkezek ismét fényes világba,
fordul csak arcom bársonyos gyászba.
Merül már homlokom éjfélbe, tűzbe,
vonnálak magammal bánatba, bűnbe.”*

A negyedik rész egy szerkezeti egységből áll.

*„Merülnél értem hűs habokba,
hordanád vized homlokomra.
Így nőné lassan életemmé,
vérig vetkező kedvesemmé.”*

Ez az egész műnek a tetőpontja. Itt fejezi ki a lírai én a vágyait. Megnyugvást talál kedvesében, hiszen tisztában van vele, hogy egész életen át ki fog mellette tartani. Kifejti a szerelem elmondhatatlan csodáját, s ezzel mintegy a jövőbe tekint. A műben egész végig megbújik a sorok között a fenyegetettség érzése, valamint az ember félelme a világ idegenségével szemben. E dolgok elől pedig a szerelemben keres vigaszt.

4.1.7 Monda

A monda műfajcsoportjába tartozó történetek valamilyen valós eseményekhez kapcsolódnak. A tényeket azonban a képzelet alakítja, felnöveszti, esetleg magyarázatot ad hozzá.²¹⁶ Már az elnevezésében megjelöli a műfaji előképét. Maga a vers húsz sorból áll, azaz öt versszak, s a sűrítésnek tovább már nehezen fokozható változata.²¹⁷ A kerecsen madár, Meotisz-táj, pusztá, ingovány motívumok a magyarság eredetmondájára utalnak. De a vers formája és zeneisége dalként határozható meg.²¹⁸

A kerecsen madár egy nagytestű sólyomfajta. Az eredetmondáink mitológiai madara a turulmadár. Nagytestű, ragadozó állat, az égi hatalom és az uralkodói fensőbbség megtestesítője. A mondavilágunk a turultól eredezteti az Árpád-házat. A magyar hagyomány és a történelem számos kutatója szerint a turulmadár a kerecsensólyommal azonosítható.²¹⁹

*„Kerecsen madárban
zendiül a vérem
féli, vigyázza
szegénylegénységem.”*

²¹⁶ Monda <http://enciklopedia.fazekas.hu/mufaj/Monda.htm> (megtekintés dátuma: 2019.05.11.)

²¹⁷ Papp Endre: I. m. 122

²¹⁸ Papp Endre: I. m. 122

²¹⁹ Kerecsen madár <http://kurultaj.hu/2014/02/a-turulmadar-napjainkban-a-kerecsensolyom/> (megtekintés dátuma: 2019.05.11.)

A Meotisz-táj utal a hun-magyar mondakörre, a középkori történetírásunk őrzött meg a hun és a magyar nép rokonságáról. Hunorról és Magorról, a Csodaszarvasról, valamint a Meotisz vidéki nőrablásról. Attiláról és Csabáról, Árpádnak Attiláról való származásáról.²²⁰

*„Csillag ha hullik
Meotisz-tájra,
nyugatra szállunk
párharcra, nászra.”*

A vers egyes szám első személyben íródott. Felelevenedik benne a vándorlás, a nőrablás. Hunor és Magor, akik a bibliai Ménrót óriástól származó testvérpár, egy csodálatos szarvas üldözése közben Meotisz szigetére tévedt. Miután Dula király két leányát, illetve azok hölgykísérletét elrabolják. Megszaporodott népüket csak a Scythia nagypusztasága tudta eltartani.²²¹

*„A föld is rendül,
ideg is pendül,
ránk les a puszta,
a szánkra csend ül.”*

Innen indulnak meg nyugat felé. A Duna völgyében legyőzik a rómaiakat. Anonymus többször is szól az Attiláról, a székelyeket Attila népének tartja. A XIII. századtól kezdve csaknem valamennyi magyarországi krónikának egy az álláspontja. A magyar nemzet azonos a hun nemzettel, s a hunok története egyúttal a magyarok története is.²²²

4.1.8 Szervátiusz Tibor Dózsa-szobra előtt

A Kikericsek című ciklusban található. A mű három szerkezeti egységből áll, amiben versszakonként nyolc sor található. Már a vers címében is két név tűnik ki. Az egyik Szervátiusz Tibor, aki a nemzet művésze címmel kitüntetett, Kossuth-díjas magyar szobrászművész. Kolozsváron született, de 1970 óta Magyarországon alkotott és élt. Műveit a Magyar Nemzeti Galéria, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Kolozsvári Művészeti Múzeum őrzi, illetve szerte a világon magángyűjtemények.²²³ Ott van még a másik név, amely Dózsa Györgyre utal. Ő volt a katonai vezetője az 1514-es parasztháborúba torkollott keresztes hadjáratnak.²²⁴

²²⁰ Meotisz-táj <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-1437.html> (megtekintés dátuma: 2019.05.11.)

²²¹ Magyar mondák <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/MagyarIrodalom-magyar-irodalomtortenet-1/magyar-irodalomtortenet-pinter-jeno-5116/1-a-magyar-irodalom-a-kozepekorban-2/a-magyar-irodalom-a-pogany-korban-E0/a-magyar-hunmondak-112/> (megtekintés dátuma: 2019.05.11.)

²²² Magyar mondák <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/MagyarIrodalom-magyar-irodalomtortenet-1/magyar-irodalomtortenet-pinter-jeno-5116/1-a-magyar-irodalom-a-kozepekorban-2/a-magyar-irodalom-a-pogany-korban-E0/a-magyar-hunmondak-112/> (megtekintés dátuma: 2019.05.11.)

²²³ Szervátiusz Tibor <http://szervatiusz.hu/hu/oneletrajz> (megtekintés dátuma: 2019.05.02)

²²⁴ Dózsa György: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-1642.html> (megtekintés dátuma: 2019.05.02)

*„Agyam még forr
A tűzpánt gyűrűjében,
Lent füstben az ország
És bolydul a had.”*

Az első strófa a narrátori múltidézés.²²⁵ Ez 1514-re utal, ugyanis akkor végezték ki Dózsa Györgyöt. A középkori kivégzésnek megfelelően az elítéltet először mezítelenre vetkőztették (kivéve, ha főúr volt, ugyanis ő a legszebb ruháját ölthette fel), ezután egy trón formájú székre ültették, majd a hóhér egy koronát formázó izzó pántot tett a fejére.²²⁶ Ezenkívül nemcsak Dózsa György kivégzésébe nyerhetünk betekintést, hanem az akkori eseményekbe is, ugyanis 1504-ben az országban egyszerre több szálon futottak az események. A parasztok és a nemesek között több összecsapás is volt. A harcok Temesvár alatt dőltek el, ugyanis Dózsa György vereséget szenvedett.²²⁷

A második strófa Dózsa György monológja:

*„Húsomra rá-
telepszik az ében,
eb, aki belém mar,
szolga marad.”*

Ez nem csupán a társadalmi egyenlőségért és méltányosságért harcoló és ezért halállal büntetett vezér – nagyon is élő - szobra előtt történik a tiszteletadás, hanem a szolgasággal szembeni fellépés kultikus alakja előtt is.²²⁸

Az utolsó strófa ismételten a beszélőé, aki az immáron rég halott Dózsa Györgyöt szólítja meg azzal, hogy a hűség általános etikai érvényéhez kapcsolja a történelmi és a politikai jelentésmozzanatot is, hiszen a kisebbségben a hűség vetetik alá a legnagyobb próbának, illetve ez számít a legnagyobb erénynek.²²⁹

Szervátiusz Tibor Dózsa-szobra előtt című versében nem a személyt rajzolja le, nem is Dózsa Györgynek, a parasztvezérnek a tettét hangsúlyozza. Ez a költemény nem is portré, hanem a szellem érzékeltetése. Tehát hiába jelenik meg Dózsa György alakja, a vers lényegében nem róla, hanem az anyanyelv utáni legfontosabb megtartó erőről, a hűségről szól.²³⁰

„Permanens tüzet

---

²²⁵ Nagy Gábor: I. m. 25-26

²²⁶ Dózsa György kivégzése <http://www.nimrod-mohacs.hu/content/1514-d%C3%B3zsa-gy%C3%B6rgy-kiv%C3%A9gz%C3%A9se> (megtekintés dátuma: 2019.05.02)

²²⁷ Dózsa György féle parasztfelkelés <http://tortenelemcikkek.hu/node/202> (megtekintés dátuma:2019.05.02)

²²⁸ Papp Endre: I. m. 127

²²⁹ Nagy Gábor: I. m. 25-26

²³⁰ Nagy Gábor: I. m. 25-26

*táplál a tested,
ideje hinni és
kimondani.
Trónusod előtt
vigyázzba dermed,
s a hűségre gondol
egy kárpátaljai.”*

Az egy kárpátaljaiban hangsúlytalan az egy. Ezt a mondat felépítése sem engedi másként érteni, de a kárpátaljai sem csupán egy földrajzi helyet jelöl meg. Nem csak azt mondja, hogy egy Kárpátaljáról érkezett ember tiszteleg a trónus előtt, hanem a halhatatlant biztosítja: Kárpátalján is él a szabadságeszme, ez a leszakított rész sem hitványabb a többinél. A beszélő pontosan érzékeli azt, hogy miért ilyen húsát lerágott-leégett vezért kellett megmintáznia Szervátiusz Tibornak. De nem is mintázta, hanem építette, ahogyan Csoóri Sándor azt megállapítja: „Mint ahogy hidat, székesegyházat, Eiffel-tornyot s mindenszögörejeket kihallgató műszereket épít az ember.”²³¹ A versben megfogalmazott hűség, a hűség eleink eszményeihez, törekvéseihez, a szabadság és a függetlenség eszményéhez.²³²

4.1.9 Majtény

A Kikerics ciklusban található. Négy szerkezeti egységből áll, amelyben négy-négy sor található. Rímképlete: abab Tömör és szívszorító ez a cím. Négyszer négysoros, kereszttrimes zárt mű, melyet huszonöt évesen ír. Döntése mindörökre szól, mint Melkizedeknek a papi beszéde: Itt most a maradás nehezebb. Vagy ahogyan Bánk bán szól: Csak összevesztett kezekkel várakoztok, hogy majd helyettünk is dolgozni fog a sors?²³³

Tragikus mű, amely minden magyart megérint. Hiába fordul meg a lópatkó, hiába integetnek a tébolyult harangok, aki a bujdosást választotta, annak menni kell, még akkor is, ha kivert szelekkel lesz társa. Az ember itthon tudja meg, hogy ki is valójában vagy merre vezet a sorsa.²³⁴

Az elbukás pillanatában indul:

*„Golyót kapott, eldőlt a zászló,
szédület száll a mező felett.”*

---

²³¹ Csoóri Sándor: *A megvetettek királya*, In Szervátiusz Tibor. Corvin Kiadó. 1978

²³² Nagy Gábor: I. m. 25-26

²³³ Bakajszs András: I. m. 300-308

²³⁴ Bakajszs András: I. m. 300-308

Ezt a verset az 1711-es fegyverletétel ihlette. Rákóczinak el kell hagynia az országot.²³⁵ A következő sorok önreflektív jellege a szabadságesszme megőrzésének a fontosságára utal:

*„Mért keseregnél, embernyi László?
A csöndre fel senki nem esketett.”*

Az embernyi László bevonásával finoman ível át a gondolat célkeresztbe kerüléséig, majd a megszűnt Forrásig, s az utána létrejövő állapotokra. A csend motívuma is fontos szerepet kap. Egyfajta kiéneklés, megszólalás, a szóbeli emlékezet esélyét villantja fel a sors ellenében.²³⁶

A Majtény rokon Baka István kurucverseivel, ott is, és itt is a falusi, a természettel szimbiózisban élő ember szemléletén alapul a vereség, a rettenet, a fenyegetettség.²³⁷ A költő egy sor erejéig utal a Rákóczi menekülése című mondára, amely szerint a fejedelem az üldözői megtévesztésének a céljából fordítva rakatta fel a lovára a patkót.²³⁸

*„Megfordul lova lábán a patkó,
tébolyult harangok integetnek.”*

A mű szakaszaiban már a menekülés, az elbujdosás képei villannak fel. Mikes Kelemen sorsát egy erőteljes hiedelemmel pecsételi meg:

*„Nagyjó uram, a szolgád ne vidd el,
hagyd meg hitét az ittmaradásra.
Lábnymát leöntik halottas vízzel,
s kivert szeleknek lesz majd társa.”*

Mivel aki a halottas vízbe lép, arra rontás nehezül, s így elsorvad. Nincs olyan, hogy visszatérés. Aki egyszer elhagyta a hazáját, az elfelejtheti a visszautat. Viszont a menekülőknél, akik tovább akarnának menni, azoknak sem ajánlott ez az út.²³⁹

*„Aki kuruc vagy, óvjad e népet
pestistől, dühtől, éj közepétől.
Rettegünk, tudd meg, legesleginkább
németek haragos istenétől.”*

Kuruc katonáknak szokták hívni azokat az embereket, akik II. Rákóczi Ferenc hadseregében szolgáltak, s mellettük álltak. Régies értelmezésben pedig a Habsburg-

---

²³⁵ Iván Zsuzsanna, „Ugocsában itthon vagyunk”, *Vári Fábán László költészetéről*, Új Horizont, 2003/4, 114-123

²³⁶ Nagy Gábor: I. m. 24

²³⁷ Nagy Gábor: I. m. 24

²³⁸ Iván Zsuzsanna I. m. 114-123

²³⁹ Eperjesi Penckófer János: I. m. 226

ellenes politika hívei. Átvitt értelemben a kuruc a saját véleményéhez makacsul ragaszkodó személy.²⁴⁰

A Rákóczi-szabadságharc és a kuruc kor különösen fontos hivatkozási alap az ön- és közösségképhez, hiszen a rebellió kezdeti tűzfészke a lírikus hazatáján volt. Azon ritka alkalmak egyike a fejedelem és követői harca, amikor e vidék a magyar történelem fókuszába került, s rögtön egy függetlenségért folyó küzdelem okán. Három összetartozó vers aktualizálja jelentését. S az örökös magyar sötéten látás, cseppet sem váratlanul, a bukást idézi fel a Majtény című versben: szédület és téboly uralkodik el a megidéző látomáson. Felfordult a világ: a menekülő „nagyjő” urunk lova lábán - a vonatkozó legenda nyomán – még a patkó is megfordul. Az itt maradt „szolga” feladata ezek után a túlélés, az önként vállalt népóvás „pestistől, dühtől, éj közepétől”, s a győzedelmes ellenségtől.²⁴¹ A vers a kurucok helytállásra buzdításával zárul. Ez viszont már csak egy jó tanács a bujdosóknak, aki majd a kivert szeleknek lesz a társa.²⁴²

4.1.10 Útban Törökország felé

A mű öt szerkezeti egységből áll, versszakonként pedig nyolc sorból. Háromütemű kilences és kétütemű nyolcas sorok váltakozása. Rímelése: fél rím: xaxa Az első, a második valamint az ötödik szerkezeti egység kijelentéseket tartalmaz. A harmadik és a negyedik szerkezeti egység felkiáltás. Ezekben a részekben mutatkozik meg a zaklatott érzelmi állapot. A mű hangulata a kor hangulatának és költészetének felidézésével kelt varázslatot. A nagyságos fejedelem keserű száműzetése, a szétszóródott magyarság otthontalansága, szorongató fájdalma és reménye.²⁴³ Rákócziék Törökországba, a számkivetésbe 1717. szeptember 15-én indulnak. Reménykednek abban, hogy még visszatérhetnek.

A vers egyik háttérismereteként említi a költő: „1711 februárjában, nyolcesztendőös fárasztó küzdelem után a fejedelem az ugoicsai Salánkra hívatta magyarországi szenátorait és erdélyi tanácsosait, ahol Károlyi Sándor anyósának, Barkóczinénak a Hömlöc oldalában álló ódon kastélyában, az utolsóként emlegetett kuruc országgyűlésen még egyszer megtárgyalhatták az ország dolgait. (...) A Barkóczi-kastélynak már csak hült helye van meg, mert a gyászos országgyűlés után hat évvel földig rombolták a krími tatárok.”²⁴⁴

²⁴⁰ Arcanum: A kuruc szó jelentése <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/k-359B8/kuruc-39A2B/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXMhpa29ub2tfMUJFOEliXX0sICJxdWVveSI6ICJrdXJlYyJ9> (megtekintés dátuma: 2019. 05.02)

²⁴¹ Papp Endre: I. m. 129

²⁴² Iván Zsuzsanna, I. m. 114-123

²⁴³ Pál György: *Vári Fábán László: Kivont kardok közt*, Pedagógiai Műhely, 1993/2, 26-31

²⁴⁴ Jánosi Zoltán: I. m. 206

Az első szerkezeti egységben szükségszerű útrakelés következtében elindul a hajó hányódása. Rákóczi Drinápoly felé veszi az irányt, el kell hagynia az országot. A megválás „isten árnyékaként” nehezedik rájuk.²⁴⁵

*„Mindkét hazából kiárvulva,
csak hitünkben töretlenül,
lelkünk holtfehér vásznaira
Isten árnyéka nehezül.”*

A „holtfehér” alliterációval kapcsolódik a „hitünkben” képes határozóhoz, mint amikor a felhő eltakarja a holdat. A kettős betűrímet hármassal követi:

*„... reménnyel ringó gályán
pogány föld felé futunk,
hol a Patróna glóriáját
ölti magára jó urunk.”*

A gálya a legnagyobb hajófajta, amit a 18. századig használtak. Ezeken a hajókon rendszerint rabok vagy rabszolgák eveztek. Átvitt értelemben pedig azt jelenti, a gályára ítélt valakit, vagyis egy olyan büntetésfajta, amit hajón kell letölteni.²⁴⁶ A versben értelmezhetjük hajóként, ami elhagyja a hazát, s lehet ez egy büntetés is, mivel Rákócziék számkivetésbe indultak. A Patróna női védőszentet jelent, ám a pogány földön, a Félhold és a Vörös Csillag birodalmában a megfakított és megvakított a „felnégyelt Hazában” mindenütt. Rákóczit feje köré fogják a bujdosók, így alkotván meg a maroknyi Magyarországot, az idegenségben a hűségéből rakott hazát.²⁴⁷

Megjelenik a hétköznapi emberi sors, a mindennapok, a kisebbségi helyzet nehézségei. Aki a kisebbségi sorban él, az meglopottnak érzi magát, elvették tőlük a hazájukat, a legfőbb jegyét a hovatartozásnak és az önmeghatározásnak. Így képtelenek egy pogány ismeretlen földön boldogulni. Viszont emellett a reményvesztettség mellett ott lakozik a remény, a vágyódás és a bizakodás:

*„Vágyódik ezért a szemgolyó
a gyertyafényhomály után,
verejtékezve áll a kéz
a körbevándorló kupán.”*

---

²⁴⁵ Iván Zsuzsanna, I. m. 114-123

²⁴⁶ Gálya szó jelentése: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/g-2CDF3/galya-2CF21/?list=evJmaWx0ZXJzljogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfMUJFOEliXX0sICJxdWVveSI6ICJnXHUwMGUxbHl0> (megtekintés dátuma 2019.03.24.)

²⁴⁷ Bakajsa András: I. m. 300-308

Ebben a költeményben megtalálható szinte valamennyi versszervező elem, amely archaizálást-klasszicizálást segítő szóalakok – *gálya, eljő, im, hamarost, áfium, kupa, ábrázat, ájer*- a szakrális hitélet kifejezésével: *Isten, evangélium, Úr asztalánál, Újbor ünnepe, pogány, Pilátus, Patróna, jóurunk, Miatyánk*. Él a régi magyar verselés díszítőelemével, az alliterációval: a vetést véső veri, reménnyel ringó, föld felé futunk, hatalmas hittel kis szünthe.²⁴⁸ A balladai homályra emlékeztető módon bomlik ki a költemény. Az állóképek illetve a cselekmény folyamattá áll össze. Dúl a megtorlás a hátrahagyott szülőházban, tehetetlenség és indulat uralkodik a gályában, aminek nyomán a kettős jövő tébolyító valósága villan föl. Drinápoly, a távolban feltűnő mostoha anyaország, valamint az úrvacsora-osztás képe. A menekülők ártatlanságát, tisztaságát nem lehetne jobban ábrázolni, mint a Pilátus nevéhez fűződő igazságtalansággal.²⁴⁹

A hátrahagyott hazakép után a dühkitörés következik, amely a negyedik szakaszban éri el a tetőpontját. Tehetetlenségükben Isten felé fordulnak, mert hiszik, hogy ő segíthet nehéz helyzetükben. A műben a bibliai motívumok is nagy szerepet kapnak.

*„Hasítsd meg, Uram, az egeket,
kell most nagyon az áfium!
Végtagjainkba szegeket
veret az evangélium.
S mert Pilátus kezeit mossa,
álmain csak átsuhanunk,
de az árbockeresztről újra
feléd fordul ábrázatunk...”*

A kezét mosó Pilátus, az árbockereszt, amely az ártatlan ember gondolatát idézi fel, valamint az Úr asztalánál való kirekesztettség. Az árvaság gondolatát, a magárahagyatottságot, s ezt még a záró sorban a hajó hánykódása is megerősíti.²⁵⁰

„Úr asztalánál nem várnak ránk”

Az ötödik szakaszban a hajósok szája szögletén csendes patakban szakadó Miatyánk képe föloldani hivatott a feszültséget, a szétszórattatás megváltoztathatatlan

²⁴⁸ Penckófer János: Emléklükötetés avagy a hűségre gondol egy kárpátaljai In: *Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen*, Debrecen, 2000: 496

²⁴⁹ Penckófer János: Emléklükötetés avagy a hűségre gondol egy kárpátaljai In: *Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen*, Debrecen, 2000: 496

²⁵⁰ Iván Zsuzsanna, I. m. 114-123

ténye pedig visszazökken a történelmi valóságba.²⁵¹ A költői gondolati érzelmi erejének expresszív felvillanásai teszik még drámaiabbá a tragédiát:

*„Otthon zsibbadást hord az ájer,
a vetést véreső veri,
elhullatják virágaikat
az akasztófák ágai.”*

A visszagondolásban a kivégzések ellenére is feltűnik a halvány remény. Minél messzebb vannak a partok, s haladnak az ismeretlen felé, egyre inkább valószínű a győzelmes visszatérés.²⁵² Tehetetlenségükben Isten felé fordulnak, mert hiszik, hogy ő segíthet nehéz helyzetükben.

*„Hatalmas hittel hiszünk mégis,
Hamarost lesz majd visszaút,
És a tengertől visszakapunk,
Lobogót, várfalat, falut.”*

A költemény hangulata nem belenyugvó. Rákóczi heves indulattal viseli sorsát. Elég csupán egyetlen szószerkezetet felvillantania a költőnek, hogy felidézze a nemzeti sorsot, a hangulatot. A műben a hajó metaforikusjelentéssel bír, ugyanis ez szimbolizálja a lélek vívódását, valamint a haza iránti szeretetet. A hajósok az indulatukkal megállították az időt, a szelet, az elkerülhetetlent, az árbockeresztre fölfeszült lelkek kívánalma szerint ők már nem haladnak, elfordult tőlük az Úr, s az ő akaratából történik minden:²⁵³

*„Sodorják felénk a fellegek
Drinápoly karcsú tornyait.”*

4.1.11 Mikes Kelemen

A mű a Kikericsék című ciklusban található. Öt szerkezeti egységből áll, fejenként négy sorral. Már a cím egy történelmi személyre utal, ugyanis Mikes Kelemen magyar író és műfordító volt. II. Rákóczi Ferenc íródeákja és kamarása, aki elkísérte a fejedelmet Lengyelországba, Franciaországba és az Oszmán Birodalomba. Haláláig kitartott mellette, illetve később az emléke mellett is. Fő műve a Törökországi levelek c. gyűjtemény.²⁵⁴

²⁵¹ Penckófer János: Emléklüktetés avagy a hűségre gondol egy kárpátaljai In: *Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen*, Debrecen, 2000: 496

²⁵² Iván Zsuzsanna, I. m. 114-123

²⁵³ Penckófer János: Emléklüktetés avagy a hűségre gondol egy kárpátaljai In: *Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen*, Debrecen, 2000: 496

²⁵⁴ Mikes Kelemen <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/MagyarIrodalom-magyar-irodalomtortenet-1/magyar-irodalomtortenet-pinter-jeno-5116/4-a-magyar-irodalom-a-xviii-szazadban-F17/mikes-kelemen-10E5/mikes-kelemen-elete-10E6/>
(megtekintés dátuma: 2019. 05. 11.)

A költeményben hasonlóságot lehet találni Mikes Kelemen Törökországi leveleivel. Maga a levél írója Mikes Kelemen, címzettje pedig egy fiktív P. E. grófnő, aki Konstantinápoly mellett lakik. A levelek leírja a száműzött mindennapjait, valamint tükrözik azok érzelmi világát. Ezenkívül számos történelmi adalék is van benne.²⁵⁵ A vers szintén II. Rákóczi Ferenc száműzetéséről szól. Tükrözi annak hangulatát, hogy milyen is az, amikor az ember által kitűzött cél nem sikerül. A vers száműzetés pillanatával kezdődik:

*„Hiába vala az áldás,
ha aztán jöve az átok.
Esők és árvizek után
a száműzött kurucra várok.”*

A második versszakban az van kiemelve, hogyha továbbra is II. Rákóczi Ferenc mellett marad, akkor nagy veszélynek van kitéve. Itt egy életrajzi adat figyelhető meg, ugyanis Mikes Kelemen nem volt hajlandó kegyelmet kérni Károlyi Sándortól, mivel nem akarta magára hagyni az öregedő fejedelmet.²⁵⁶

*„ A rab haza nem áldoz semmit,
fiának gödröt sem ásat.
- Jó uram, rám jár a szél,
neveddel veri be számat...”*

A következő rész már II. Rákóczi Ferenc halála után játszódik. Feltűnik a Göncöl, mint csillagkép, valamint II. Rákóczi Ferenc házának helyszíne, Rodostó, ahol száműzetésben élt 1718-tól egészen 1735. április 8-án bekövetkezett haláláig, bujdosótársaival, Bercsényi Miklóssal, Esterházy Antallal, Csáky Mihállyal, valamint hú krónikásával, Mikes Kelemennel.²⁵⁷

Mikes Kelemen az egyik legnagyobb száműzött magyar túlélő. Isten kegyeltje: az egyik legnagyobb sorscsapás gazdája lehet. Pusztán a neve is állhat címként: jelkép – bővítmény, állítmányt nem igényel. A róla szóló vers mottója: „Ex Turtia nulla redemptio”, azaz Törökországból nincs visszatérés, ahogyan azt Mária Terézia is megüzente. Egy rövidre szabott ballada, monológ és kihagyásos, nehezen rekonstruálható a párbeszéd kettőse. Mikes Kelemen, a száműzött kuruc, csupán egy árnyék, a haza rab, de

²⁵⁵ Mikes Kelemen: Törökországi levelek https://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%B6r%C3%B6korsz%C3%A1gi_levelek (megtekintés dátuma: 2019. 05. 11.)

²⁵⁶ Mikes Kelemen <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/MagyarIrodalom-magyar-irodalomtortenet-1/magyar-irodalomtortenet-pinter-jeno-51164-a-magyar-irodalom-a-xviii-szazadban-F17/mikes-kelemen-10E5/mikes-kelemen-elete-10E6/> (megtekintés dátuma: 2019. 05. 11.)

²⁵⁷ II. Rákóczi Ferenc https://hu.wikipedia.org/wiki/II._R%C3%A1k%C3%B3czi_Ferenc#A_szabads%C3%A1gharc (megtekintés dátuma: 2019. 05. 11.)

az üldöző napja lejárt már.²⁵⁸ Meg van említve Zágon, Mikes Kelemen szülőhelye. Valamint Dózsa alakja is feltűnik, de nem, mint a parasztvezér, hanem inkább csak szimbolikusan. Dózsa a hűséget szimbolizálja, ahogyan II. Rákóczi Ferenc is mindvégig hűséges marad hazájához.

„— *Otthon van-e kuruc még?*
– *Még Dózsa húsán élünk,*
Zágonban szétfolyt a harang,
egyre jobban hűl a vérünk.”

1.1.12 Félegyházától Segesvárig

A mű három szerkezeti egységből áll. A címben mi a két település Petőfi Sándorhoz köthető. 1857-ben alakult ki először vita Petőfi szülőhelyével kapcsolatban. Addig Szabadszállást fogadták el, Ferenczy-Danielik 1856-os Magyar írók életrajz—gyűjteményében is ez szerepelt. Kiskőrös csak később merült fel. Szóba került még Félegyháza, Kunszentmiklós és Dunavecse is. Ferenczy Zoltán szerint Félegyházán született. Gyulai Pál úgy nyilatkozott, hogy Félegyházán látta meg a napvilágot. Jókai Mór, a költő barátja, hol Szabadszállást, hol Kiskőröst emlegette. Arany János szerint Kiskőrösön csak megkeresztelték, de nem ott született. Egyetlen testvére, Petőfi István nem zárta ki, hogy a bátyja, akár Félegyházán is születhetett.²⁵⁹

A Segesvári csata az 1848-49-es forradalom és szabadságharc egyik jelentős csatája volt. 1849. július 31-én Segesvár és környékén Bem tábornok vezette magyar csapatok vereséget szenvedtek az Alekszandr Nyikolajevics Lüderns tábornok vezette orosz és az Eduard Clam-Gallas tábornok irányította osztrák hadseregtől.²⁶⁰

Petőfi Sándor sorsáról ma is keveset tudni. A csata kezdetén Petőfi még Bem József mellett tartózkodott, majd később a csata több színhelyén is felbukkant. Kurka Mihály 48-as honvédhuszár és Gyalócai Lajos honvédszázados látta élve Sárospatak hídján. Később Papp Lajos alezredes és Lengyel József a Héjjasfalvi országút kaptatóján látták, amint gyalogszékkel menekül. Egyes források szerint a költő a Héjjasfalva vezető út mellett halt meg két lovas-kozák támadásától.²⁶¹ Nem mondható szerepversnek, inkább modern historiás ének: Petőfi világrajöttének a krónikája. Félreérthetetlen párhuzam Jézus születésével, s ezt az énekmondó biblikus szemlélete is alátámasztja:

„*A dévaj szelek tán havat kavartak,*

²⁵⁸ Papp Endre: I. m. 132

²⁵⁹ Molnár Péterné: [Hol született Petőfi Sándor?](https://hu.wikipedia.org/wiki/Pet%C3%B1_S%C3%A1ndor?oldid=1111111) (megtekintés dátuma: 2019.05.09.)

²⁶⁰ Segesvári csata https://hu.wikipedia.org/wiki/Segesv%C3%A1ri_csata (megtekintés dátuma: 2019.05.09.)

²⁶¹ Segesvári csata https://tortenelemtanulas.blog.hu/2014/06/30/165_eve_volt_a_segesvari_csata (megtekintés dátuma: 2019.05.09.)

*ordasok és gubás parasztok
nélkülöztek a tél hidegén.”*

(...)

*Látó ha lennék,
állíthatnám,
megesküdnék kardvasra, égre,
hogy karcsú, büszke láng
csapott fel
a csillagok égi mezejére.”*

Szinte a jézusi küldetést idézi a zárlat, a „tündöklés” ellenben a lobogásban, az ostromzásban jelölve meg a költő célját, illetve a címet ismétlő utolsó sorban és halál végpontjait egybevonva.²⁶² Petőfi Sándor nagy hatást gyakorolt Vári Fábrián Lászlóra. Az ő alakja és az aradi vértanúk jelenítik meg a másik nagy szabadságküzdelmünket: 1848-49 lángolását. Petőfi egy újabb minőségnek ad nevet és arcot, a vértanú-halálnak.²⁶³

„Nem azért, hogy tündököljön.

*Rendeltetett,
hogy lobogjon
minden völgyben
és minden ormon,
hogy ostromozzon a halálig –
Félegyházától Segesvárig.”*

4.1.13 Ady alkonya

A mű a Kikerics ciklusban található. Három szerkezeti egységből áll, amiben nyolc sor van. Ady Endre a millenniumtól a világháború koráig lezajló szellemi vajúadásainak, erkölcsi válságának, riasztó ellentétekkel való viaskodásnak a legnagyobb hatású költője. Ady szerelme más volt. mint az addigi költőké, filozófiája a pesszimista életszemlélet marcangolása volt.²⁶⁴ A beteljesült fátum gyásza uralkodik el a versen:

*„Sorsomhoz szabott síri ágy
A felnégyelt Haza”*

A haldokló költő portréjában megformált önportré, ugyanakkor a huszadik század végi sorshelyzetnek a kimondását, valamint bizalmát a nyilvánosság feltámasztásának

---

²⁶² Nagy Gábor: I. m. 24-25

²⁶³ Papp Endre: I. m. 132

²⁶⁴ Ady Endre <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/MagyarIrodalom-magyar-irodalomtortenet-1/magyar-irodalomtortenet-pinter-jeno-5116/8-a-magyar-irodalom-a-xx-szazad-elso-harmadaban-2885/adv-endre-2C32/adv-endre-elete-2C33/> (megtekintés dátuma: 2019. 05. 09.)

vállalja fel. Az Adyn át elképzelt halál képére valamennyi kisebbségben élő magyar nemzet a Trianontól egészen a beregszászi költő jelenéig, és a mai napig veszélyesnek tartó helyzetre másolja rá.²⁶⁵

Adyn át a személyes létezés megszólaltató képe azonosító metaforaként nevezi meg Trianon borzalmát és az utána jövő következményeket.²⁶⁶ Szerepvers, mely Ady hangján szól. Ezt jelzik a verzál sorkezdések, a verzál kezdőbetűs szavak, a bibliai utalások – mégis a zárlat a fátum örökérvényűségét erősítve mindannyiunk siralmának mondja a verset, személyes gondból közös üggyé emelve a nemzetsorsot.²⁶⁷

*„Írhatta volna magyarul
Akárki fia,
Parancsba kapván, hogy házát
El kell hagynia.”*

Ady Endre számára magyarsága, ősi származása identitásának meghatározó momentuma. A magyarság verseiben Ady gyakran él a szembesítés, ellentételezés eszközével. Gyakran állítja szembe a múltat a jelennel, a jelent a jövővel. A jelenbeli problémák okait a múlt hibáiban, fedezi föl. A jövő kilátásait, lehetőségeit a jelentől félti, amiben ismétlődni látja a múltat.²⁶⁸

Kölcsey még hitette, hogy megbűnhődte már e nép...de jött a huszadik század, és a magyar tragédia beteljesedett. Leveretéseink betetőzése, s a század költőjének elementáris élménye, Trianon sokkja, a haza földjének és népének szétszabdálása, s születésünktől fogva szerencsétlen helyen világra jöttek kisebbségbe szorulása, ennek a teljes kifosztottság-érzésnek előképe Ady Endre, „az utolsó magyar”.²⁶⁹ E cikluszáró vers már nem érvel a tevőleges szembeszállás mellett. Még a költői szó vállalása is megviseli a beszélőt ily savanyú sorsról tudósítván:

*„Ím, most e vers is meggyötör,
Alig létezem.”*

A ciklus egésze mégis hitet tesz az erkölcsi minimum: a megszólalás, a kimondás vállalása mellett. A történelmi emlékezet továbblépésében, ébren tartásában látja a költő az esélyt, hogy a kisebbségben vagy az anyaországban egyaránt a pusztulás felé vivő

---

²⁶⁵ Jánosi Zoltán: I. m. 249

²⁶⁶ Jánosi Zoltán: I. m. 209

²⁶⁷ Nagy Gábor: I. m. 23-25

²⁶⁸ Ady Endre hazafias költészete: <https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/magyar-nyelv-es-irodalom/irodalom/irodalom-11-osztaly/ady-endre-magyarsag-versei/ady-magyarsag-versei> (megtekintés dátuma: 2019. 05. 09.)

²⁶⁹ Papp Endre: I. m. 133

sorsunkon változtatni tudjunk. Eleink példájában, a férfias, önfeláldozásra is kész helytállásban lel olyan példára, amelynek követése a nemzet fennmaradását segítheti.²⁷⁰

4.1.14 Ngs. Balassi Bálint a végek végein

A vers egyszerre példamutató, emlékező és „áltörténeti” vers, önportré és portré, viszont egy saját történelmi réteget analizáló költemény. A Balassi-kor paraméterei átemelkednek a Szovjetunió Kárpátalja regnálásának a magyarságot sújtó időbe, és abban változnak leleplező képpé. A puskagolyó, ami Balassi lábát érte a saját történelmi korba repült át, a reneszánsz költő-vitéz hangján a ma költője is beszél.²⁷¹

„Mert nincs feszület és gyertya se tán,
virrasztják déli legények hazányi nagy sebemet.”

Balassi Bálint magyar törekvő nemes, költő. A magyarországi reneszánsz második korszakának kiemelkedő alakja.²⁷² Személye már formai és hangnem-választási előkép említődött. „Mondhat [...] bárki bármit, Balassi a kezdet, s hozzá vezet minden valamirevaló folytatási szándék” - írja róla a Nekem is áldott című esszéjében kései követője.²⁷³

Ngs. Balassi Bálint a végek végén szinte visszaröpíti az olvasót a szabadságküzdélembe, a haza örök gondjai közé. A hazaszeretet, a szabadságküzdélem és a költői létgond összefonódásában ez a vers igen portrészzerű, de a „végek végei” megfogalmazás már a címevel is sejteti, hogy a legnagyobb gond a haza megőrzése. S a rövid vers megkapó tömörséggel foglalja egybe a férfias, katonás büszkeség örök emberi vonásait.²⁷⁴

„Jó rebellisek hitükben élnek, sosem
süvegelnek gyarló földi hatalmakat ők.”

Losonczi Anna, Balassi Bálint szerelme volt. Losonczi István, a temesvári kapitány lánya. Három férje volt: Báthory Miklós, Ungnád Kristóf, Forgách Zsigmond. Amikor Balassi Bálint megismerte, Ungnád Kristóf felesége volt. A költő hiába ostromolta a szerelmével, a nő nem volt hajlandó neki adni a kezét még akkor sem, amikor fiatalon megözvegyült. Forgách Zsigmondhoz ment harmadszor feleségül, Balassi Bálint pedig beperelte anyagi követelések miatt.²⁷⁵

Minden mozzanata korhű, áttételekkel viszont Kárpátalja és Magyarország XX. század végi helyzetére is vonatkoztatható. A végnek végein, vagyis a halál közelében járó beszélő, igazi reneszánsz módjára, e pillanatban is őrzi mind hitét, mind szellemi

²⁷⁰ Nagy Gábor: I. m. 23-24

²⁷¹ Jánosi Zoltán: I. m. 249

²⁷² Balassi Bálint <http://enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Balassi.htm> (megtekintés dátuma: 2019.05.05.)

²⁷³ Iván Zsuzsa: I. m. 114.

²⁷⁴ Eperjesi Penckófer János: I. m. 226

²⁷⁵ Losonczi Anna https://hu.wikipedia.org/wiki/Losonci_Anna (megtekintés dátuma: 2019.05.05.)

függetlenségét. Ez a költői-emberi magatartás szavatolja azt a morális magatartást, amivel nemzetének is tartozik az ember.²⁷⁶

*„Nagy magas Istennek térdepelnek csak és
Losonczi Anna földi szerelme előtt.”*

Történelmi alakjában a bajvívó költő, a szabadságát kereső s azt az országban nehezen találó, ám a hazára törő ellenséggel bátran megütköző értelmiségi ember ösképét látja meg a ma poétája-, ahogyan számosan mások is a magyar irodalomban. A személyes sorson túlmutató felelősségvállalás „hazányi nagy sebét” viseli magán. Halál és árulás az osztályrésze. Ő a modern értelemben is vett személyes függetlenségeszme kultikus alakja.²⁷⁷

*„A tavasz temet el, és húzza a május
az áruló évszázadok harangjait,
hogy Madzsarisztánban török hold jár most,
csak sokasítja Bálint úr panaszait.”*

Vári Fábrián László ezt mondta abban az interjúban, amiben átvette a Balassi Bálint emlékkardot: „Harmadszor is emlékezniem kell apámra, aki 1979-ben, miután nyomtatásban olvasta Balassi-versemet, sokadszor szisszent fel: »Hát te nem akarsz félni? Csak a bolond nem érti, hogy a szovjet holdról beszélsz!« Igaza volt, de én ma is azt vallom, hogy minden nagyhatalom tartsa saját egén a maga holdját.”²⁷⁸

A „Madzsarisztánban török hold jár” annyit jelent, hogy ott éppen török uralom van. De legyen az bármilyen hold, vagyis bármilyen hatalom, az a legfontosabb, hogy a hazánkat megőrizzük. A „Bálint úr panaszait” Balassi Bálint sorsára utal. Mindössze negyven évet élt, de ez alatt az idő alatt sorsa egyik végtelből a másikba vitte. Volt üldözött bujdosó, művelt humanista, szerelmes költő, gazdag főúr. A költészete pedig maradandó érvénnyel fejezte ki a magyar reneszánsz fénykorának jellegzetességeit.²⁷⁹ Valamint Balassi Bálint sebe metonímia révén lényegül át a haza sebévé. A törökök által feldúlt haza a Trianon, majd az oroszok által feldúlt ország is. Az áruló évszakok többes száma arra utal, hogy ez a részlet Balassi sorsából van kimetszve. Ezt erősíti meg a záró gondolat is.²⁸⁰

---

²⁷⁶ Nagy Gábor: I. m. 23-24

²⁷⁷ Papp Endre: I. m. 128

²⁷⁸ Megtartó erő a költői szó <http://valasz.hu/kultura/megtarto-ero-a-koltoi-szo-9184> (megtekintés dátuma: 2019.05.05.)

²⁷⁹ Balassi Bálint <http://enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Balassi.htm> (megtekintés dátuma: 2019.05.05.)

²⁸⁰ Nagy Gábor: I. m. 24-25

4.1.15 Kikericsek

A szabadságakarát drámáját megéneklő Kikericsek is a kezdet és a vég, a forradalom kitörése és a szabadságharc levezetése közé illeszti a nemzeti sors történetet értelmező képeit, reflexióit:²⁸¹

*„József-nap, rügybontó idő,
építő szándék – villanás.”*

József napja a tavaszi napéjegyenlőség első három jeles napja (Sándor, József, Benedek) közül ennek van a legnagyobb időjósító szerepe. Az Alföldön azt tartják, ha József napján szivárvány látható, a széles sárga sáv benne a jó búzatermeszre, a széles piros sáv pedig jó bortermésre utal. Ha ezen a napon fúj a szél, akkor az év minden napján fújni fog. Ha József-napon látott gólya tolla piszkos, bő termést, ha pedig tiszta, akkor szűk esztendőt jelent.²⁸² Így kezdődik a vers, feszültségfelkeltő normális szerkezetekkel előkészítve a forradalmi lendületet érzékeltető igék erősségét:

*„Talpra ránt,
ingemre vért borít
egy kokárdagránát – robbanás.”*

A kokárda és a gránát egybekapcsolása egyszerre idézi a „*Talpra magyar*”-t kiáltó forradalmi ifjakat és a véráldozattal járó szabadságharcot, tenni akarást és önfeláldozást, lendületet, elbukást.²⁸³ A második szakasz, Bécs kétszeri említésével, metonimikus szerkezettel utal Petőfi önfeláldozására:

*„egy tépett ing
leng a csillagon”*

Ez a példamondó helytállás a történetmondóra is vonatkozik.²⁸⁴

*„Az én ingem leng
ott a csillagon”*

Az ökörnyal bizonyos pókfajtáknak lazán szótt, szélben lebegő fonadéka. Segítségével, ősszel a faj terjesztése érdekében egyik helyről a másikra vándorolnak.²⁸⁵

*„És ibolyák lilája lapít,
ahol a hóhér elhalad.
Rég nem ibolya, kikerics.*

²⁸¹Görömbei András: A szabadságharc utóélete a magyar költészetben = uő: Lételelmzések, Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 1999. 457

²⁸²József-nap <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-1706.html> (megtekintés dátuma: 2019.05.09.)

²⁸³Nagy Gábor: I. m. 25

²⁸⁴Eperjesi Penckófer János: I. m. 286

²⁸⁵Ökörnyal fogalma <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/o-o-433E2/okornyal-434B7/> (megtekintés dátuma: 2019.05.09.)

*Ökörnyál,
október,
Arad.”*

Arad egy Romániában található város. A település már régen is fontos átkelőhely és vásárhely volt. A városhoz kötődik az aradi vértanúk kivégzése, amit 1849. október 6-án hajtottak végre. Valamint még Aradhoz köthető az 1849. október 25-ei Kazinczy Lajos honvéd ezredes kivégzése.²⁸⁶ Az aradi vértanúk, azaz a tizenkét tábornok és egy ezredes kivégzése, akiket 1848-49-es forradalom leverése után, az abban játszott szerepük miatt végezték ki Aradon.²⁸⁷

4.2 Jég és korbács/Ereimben az idő

4.2.1 Nomád evangélium

A kánoni hittől való elkanyarodást, s a mítoszok irányába való közeledést már a cím is jelzi. A kettős születés és újjászületésnek a múltból egészen a jövőig ívelő látomás ereje bontakozik a sorokból. Az első testet öltése a csillaggal megjelölt csecsemőnek tragikus:²⁸⁸

*„mire az igét a szájába tették
szívét egy meteor átütötte.”*

A műben a sikeres nyelvi ötvözést lehet tapasztalni, ahogyan összeegyeztetődik a pogány és a keresztény világ. A címben szereplő két szó az egymástól távol lévő időket köti össze. A nomádkori magyarság a pogány világot, annak megjeleníthetőségében látható a keresztény evangélium története. A Megváltó elpusztítása, majd annak a feltámadása adja a vers tartalmát. A pogány kori szókinccs és a keresztény időket idéző, miközben a huszonegyedik századra korszerűsíti a „*meteor*”, „*spirál*”, „*kémhold*” szavakat, ezzel pedig időtlenné téve magát a történetet is.²⁸⁹

Archaikus mítoszalkotást és –értelmezést, valamint kultúrhérosz-formálást foglalnak egybe Jézusi vonásokkal. A szerző a későbbi mitológiák valamint az archaikus absztrakciós jelentéssel a mindennapi párbeszédben áll. Ezt jól mutatja a vers metaforáinak kohéziós rendszere. Egy ősi elbeszélést keltene életre, centrumát nép mitologikus gondolkodásának.²⁹⁰

*„Amikor először öltött testet,
megmosták frissen fejt kancatejben
szepelői csecsemő csillaggá lettek
örömük támadt az emberekben”*

²⁸⁶ Arad [https://hu.wikipedia.org/wiki/Arad_\(Rom%C3%A1nia\)#T%C3%B6rt%C3%A9net](https://hu.wikipedia.org/wiki/Arad_(Rom%C3%A1nia)#T%C3%B6rt%C3%A9net) (megtekintés dátuma: 2019.05.09.)

²⁸⁷ Aradi vértanúk https://hu.wikipedia.org/wiki/Aradi_v%C3%A9rtan%C3%BAk (megtekintés dátuma: 2019.05.09.)

²⁸⁸ Papp Endre: I. m.165

²⁸⁹ Penckófer János: *Verseik kontra varangyok*. Látószög, 12.05.10. (53)

²⁹⁰ Jánosi Zoltán: I. m. 232

Az emlékekből kitépve a küldetéses ember már antropológiai síkon keresi az eredetét, ami az absztrakció tartalmából az idő kivésett. Az értékközpontot kereső folyamat az antropológia egyik meghatározó pontja.²⁹¹ Janus-arcú az ábrázolása, egyszerre mesei és vele együtt hátborzongató. Egy sejtelmes anti-utópia az huszonegyedik század látójától.²⁹²

*„tüdeje tágult felállt a bálvány
mellkasán át a szél süvöltött
pillangó rebbent megnyíló száján.”*

Párhuzamosan jelenik meg a humanitás kozmoszát és a mikrokozmoszt egyaránt támadó történelmi, fizikai és természeti csapásokat. Ehhez pedig társul az apokalipszis látomása is. Ezek negatív mítoszi tartalmak, egymást transzformáló szintézisben láthatóak.²⁹³

*„Nem virradt többé a kakas hiába
ordította torkát rekedtre
a napúton kémholdak járőröztek
fagy feküdt rá az édesvizekre
a vadak menekülő csapást kerestek
a keskeny szoros fejükre omlott
a madarak dél felé tódultak volna
de már a sarkcsillag spirálban forgott
hát hol az a dél hol a jégszívű észak
és hol a harang hogy döndülne félre”*

A mában – „a napúton kémholdak járőröztek” – baljóslatú természeti jelenségeket követve.²⁹⁴

*„valami szörnyet vetett ki magából
a földanya hetvenhetedik méhe.”*

A tanulság és a következtetés az ember egyik keresztény előtti idejéből származik, de a legnagyobb leleménye: a szeretet.²⁹⁵ A jövőben a világnak a lakói, miután élete keltik az idők bálványát.²⁹⁶

*„A csecsemők öregek és kutyák
csontjait is régen megették”*

---

²⁹¹ Jánosi Zoltán: I. m. 257

²⁹² Papp Endre: I. m. 165

²⁹³ Jánosi Zoltán: I. m. 233

²⁹⁴ Papp Endre: I. m. 165

²⁹⁵ Penckófer János: *Verseik kontra varangyok*. Látószög, 12.05.10. (53)

²⁹⁶ Jánosi Zoltán: I. m. 165

4.2.2 Kannibál évszakok

Tájvers, ami a történelmet és a sorsot elemzi. Állandóan paradoxon szöveg határaiba ütközik, amikor a lét fájdalmát már alig lehet érezni az emberi lét méltó szintjén. Ennek a kritikáját teremti elő a sorok tájelemei közül. Balassira emlékeztet ez az alkotás az elején, ami a stilisztikai utalásokkal egy katartikus összességé nő a jelenkori tájban. Csupa olyan dolgot ír „*vérrel fertőzött eget*”, „*vérbajt*”, „*fekélyt*”, ami betegségnek számít. Erre a kérdésre pedig: „*S az ember ugyan mivel él?*”, így hangzik a válasz.²⁹⁷

„*A tavasz tús valahol.
Tojásgránátok fészken
kotlik a krumplibokor.*”

Ebben a világban megszűnik az az antropológiai tényezőnek a reménye, ami rendellenes formát öltött.²⁹⁸

„*János, üsd fel a könyvet,
lássam a neveket!*”

János, azaz Keresztelő János Zakariás pap és Erzsébet fia, aki népmozgalmat indított el a prófétai igehirdetésével.²⁹⁹

„*Anyjába bújnék vissza.
aki ott írva vagyon.
Jobb lett volna, tulajdon
apja veri agyon.*”

Az innen elvezető utak inkább válnak horrorisztikus képpé az archaikus mágiából és a történelmi csapásoktól feltámadó egybesűrített rontás.³⁰⁰

„*Halál fellege károg –
apáról fiúra száll.
A nyulak elvetélnek.
Közelít a tatár.*”

4.2.3 Csonkahét

Csonkahétnek hívjuk azt a hetet, aminek a négy utolsó napja a nagy böjtre esik, tehát hamvazó szerdától kezdve.³⁰¹ A mítoszi távlat egysége, valamint a közvetlen életszerűség adja a vers varázsát. Formája törvényt és játékot sejtet. A tizenhét soros vers tagolását a

²⁹⁷ Jánosi Zoltán: I. m. 240

²⁹⁸ Jánosi Zoltán: I. m. 240

²⁹⁹ Keresztelő János <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztven-bibliai-lexikon-C97B2/k-C9FFD/keresztelo-janos-CA08B/> (megtekintve: 2021.04.07)

³⁰⁰ Jánosi Zoltán: I. m. 240

³⁰¹ Csonkahét <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/cs-59B38/csonkahet-5A512/> (megtekintve: 2021.04.02)

négyszer ismétlődő hat-három-három szótagszámú sorok adják. A harmadik a hatodikra, a kilencedik pedig a tizenkettedik sorral rímmel. A rövid sorok és a távoli rímek révén erősíti a vers üzenetét. Szamárháton jön az Isten Fia az emberek közé, megjelenése óriási boldogságot okoz. Az, hogy ő a szegények megváltója, tömören fejezi ki vers:³⁰²

*„Kalácsal raknák ki,
ha lenne,
az utat,
hogy illőn köszöntsék
az Urat,
az Urat.”*

Dávid a zsidók második királya, apja legkisebb fia volt, s felnővén a nyájakat őrizte a szülővárosa közelében.³⁰³

*„Dávid a holdfényben
nézi csak
s hegedül:
a szamárhát ívén
maga a
Kisded ül.”*

A betlehemi történet felidézése őszinte áldozatot mutat be. A véres és kegyetlen világban a helyhez és a közösséghez kapcsolódás, az a veszély megnevezése, ami az országot sújtsa, kijelenthető, miszerint ez a szülőföld népének nevében hangzik el.³⁰⁴

A szegénységre csupán a „*ha lenne*” utal, de ezt is úgy teszi, miképpen nem törli meg a köszöntést. Inkább azt sugallja, hogy ezt az örömet senki semmi sem csökkentheti, mivel ez már önmagában teljes. Ennek ellentéte illetve ellenpontja a versben a „rút” Heródes, akihez a halál szegődött:³⁰⁵

*„Törje ki négy lábát
szakadjon
meg lova!
Varjak egyenek meg,
csecsemők
gyilkosa!”*

---

³⁰² Görömbei András: *Jég és korbács* (Vári Fábán László könyve), Tiszatáj, 2010/10 (78)

³⁰³ Dávid <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-ki-kicsoda-a-bibliaban-F8DCE/d-F8EBA/david-F8EC1/> (megtekintve: 2021.04.07)

³⁰⁴ Papp Endre: I. m. 166

³⁰⁵ Görömbei András: I. m. 78

Heródes a rómaiak kegyéből lett király. Békében és háborúban jó király volt, az utókor mégis úgy ismeri, mint véreskezű zsarnok. Még a családját sem kímélte, megölte második feleségét, és a tőle való két fiát, majd utána összeesküvés gyanúja miatt a legidősebb fiát is.³⁰⁶ Heródes pusztítását vetíti ki, majd hű állat hőstettjeként mutatja be, békés, meleg otthonba tessékelteti „*hős urát*”. A pásztorok életképe a záró strófa. A Bibliai és az és az Istenre rászoruló emberei pásztoroké egyben.³⁰⁷

*„Árvíz is szaggatta
kunyhójuk
falait,
rád szorulnak nagyon,
küldj, Uram,
valakit!”*

A világ szenvedésének és sorsának, valamint gondolkodásának és állomásának az Istennel való megosztása során számos tónusvariációban elevenedik meg. Így nem csak Istennek, de Jézusnak, a sorsának az alaptörténete is megjelenik. A versben Jézus sorsa elemzi a kisebbségi ember szenvedését és állapotát.³⁰⁸

4.2.4 vers-abortátumok

Szabadon bevonulnak a műbe az alsó mitológiai alakjai, és gyakran megformálják a történelem és a lélek legfájdalmasabb pillanatait.³⁰⁹

*„toborzó táncát egy vén bak-
kecske dühögő szelleme járja
szavára kapja a hantokat
a csontokat szerteszét rázza”*

A történelmi időket felelevenítő és felfoghatatlan paranoiáról, ami fenyegetésről szó, arról az erőről, ami a halál után is pusztító tud lenni.³¹⁰ Beszámol az individuális és nembeli értékek romlásáról, veszteségekről, az egyetemes kataklizmában való létezésről. A kifosztottság a fenyegetettség élménye, a pusztulás látványa mutatja azt, hogy vesztesre állunk.³¹¹

*„embernek lenni semmiség
lélekként látni borzalom*

³⁰⁶ Heródes <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-ki-kicsoda-a-bibliaban-F8DCE/h-F8F24/herodes-F8F47/> (megtekintve: 2021.04.02)

³⁰⁷ Görömbei András: I. m. 78

³⁰⁸ Jánosi Zoltán: I. m. 225

³⁰⁹ Jánosi Zoltán: I. m. 231

³¹⁰ Jánosi Zoltán: I. m. 231

³¹¹ Elek Tibor: Vári Fábán László költői pályája <https://mmakademia.hu/mobil-munkassag/-/record/MMA15568> (megtekintve: 2021.03.31)

*a cinke bársonyos fejét
hogy veri szét az ablakon”*

4.2.5 Ördöglakat

A vers képtelen létállapotot fejez ki.³¹² Isten komoran nézi a művet az utolsó előtti napon. Milliárd halottat lát. Az emberlétnek a felmérése csupa pusztítást von maga után.³¹³ E képen kap keresztény mítoszi párhuzamot az emberi sors. Ez a kannibál évszakok, vagyis a végítélet ideje. A világot a pusztítás képei töltik ki, ami Jónás jelenéseire emlékeztet. Az eső fekete, a földből is bánatként száll fel a füst.³¹⁴ A teljes világ pusztulását építi fel. Egyes képek közvetlenül hatnak a tárgyilagosságukkal valamint mitológiai vonatkozásukkal.³¹⁵

*„Hol a lámpagyújtogató?
Vesztettül sötét,
Uram a vermed...”*

Mint egy magányos emberre, aki a magányos nemzet nevében szólaló emberre, úgy tekint az Urra. Az egyedüli meghallgatójához felkiáltások, kérdések, felszólalások sora záporozik.³¹⁶ A költő az időt „furfangos” ördöglakatként látja, ezt a szerkezetet feloldani még a szerelem se képes: a földi tájra lecsap az égi víz. A pusztító erejének a mutatása a Kárpátaljára visszatérő árvizek jelentik az élményt.³¹⁷

A történeti és mitológiai szemlélet mellett Tiszaújlak tájainál született költőnél nagy szerepet kap a táj, a környezet, ami parányi csodákkal van teli. A természeti rajzolásnak az igénye az esztétikai ábrázolások tekintetében az egész bolygót átfogja, és ez kiterjed a kozmikus térre is.³¹⁸

*„...kékek
a marsi éjszakák,
s az óceánmélyi
füvek fehérek?”*

4.2.6 Csoóri Sándorhoz

Az idősebb generáció emblematikus alakjának címezi a verset. A kényszerítő és a veszélyeztető erők témáit, az azokkal való szembesülést állítja a középpontba. Ami új dolog az eddigiekhez képest, azaz árulásnak a megelevenítése és kimondása. Az

---

³¹² Görömbei András: I. m. 77

³¹³ Görömbei András: I. m. 77

³¹⁴ Görömbei András: I. m. 77

³¹⁵ Görömbei András: I. m. 78

³¹⁶ Jánosi Zoltán: I. m. 226-227

³¹⁷ Papp Endre: I. m. 158

³¹⁸ Jánosi Zoltán: I. m. 235

ellenségekkel való együttműködés Mártonnak, az orosz papnak, drégelypalánki dicstelen szerepe – mint ahogyan azt Arany János halhatatlanná tette – a negatív példa merev elutasítása, ami következtében az utódaira szégyent hoz.³¹⁹

*„Bátoríts, Uram győzz meg magyarul:
anyanyelvvel altestet nyalni? Soha!”*

Az embereknek olyan természetes az anyanyelvük, mint a lélegzetvétel, hiszen azon álmodnak, gondolkodnak, káromkodnak, ezen a nyelven fejezik ki örömeiket és bánatukat, ezt a nyelvet beszélik gyerekkoruk óta, valamint ez a nyelv köti őket a népükhöz. A rég halott népi költők sorának szókincsét és tehetségét felmutató lírai beszéde szemléleti tömörítésben hozta létre:³²⁰

*„Mert repperek dongják körül a Szerelmet,
és levágott kézfejet rejt az avar.
Ha rászárad vériünk a palántalevéltre,
s ha nem telnék szemünkre csipkefedélre,
egy ibolyalevél is jól betakar.”*

Csoóri Sándor magyar esszéíró, költő, prózaíró, politikus, a Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja.³²¹ A hatvanas évek közepétől írta a néphagyományról való gondolkodás esszéit. Ezzel pedig nem csak szellemi lépést tett előre, hanem a közbeszéd gondolatait is gyarapította, miszerint a néphagyományt vissza kell vinni a már megváltozott értékű modern világba.³²²

Vári Fábrián László már gyerekkorában is többször került szembe az idegen hatalom „nyomorító” természetével. Az otthonokban a felnőttek gyakran fordultak Istenhez, az iskolában pedig rájuk kényszerítették a tagadást. Az ügyintézők során nem értették az idegen beszédet, ezért a szülők előrelátás céljából ukrán vagy orosz iskolákba adták gyerekeiket. Mire ráébredtek arra, hogy az idegen nyelvű iskola nem tesz jót a gyereknek, addigra már késő volt.³²³

4.2.7 Alagút végén

A kötet első ciklusa, valamint nyitóverse is egyben. Az ember egy alagúton keresztül el szeretne jutni A pontból B pontba. Nincs megállás, pihenő, a cél a kijutással válik megközelíthetővé. Az egésznek a lényege az átmenetiség, ugyanakkor az alagút végén jelentheti azt is, amikor az ember felébred a klinikai halálból. Elmondásokból ismerhetjük

³¹⁹ Papp Endre: I. m. 142

³²⁰ Jánosi Zoltán: I. m. 224

³²¹ Csoóri Sándor [https://hu.wikipedia.org/wiki/Cso%C3%B3ri_S%C3%A1ndor_\(k%C3%B6lt%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Cso%C3%B3ri_S%C3%A1ndor_(k%C3%B6lt%C5%91)) (megtekintve: 2021.03.31)

³²² Csoóri Sándor élete és munkássága <https://www.nomadnaplo.hu/elete-es-munkassaga> (megtekintve: 2021.03.31)

³²³ Oláh András: A verseknek ajtót kell nyitni (Beszélgetés a 70 éves Vári Fábrián Lászlóval). Partium xxx. évf. 1 sz. 2021 tavasz (10)

meg a következő szinesztéziát: rendszerint az átmeneti állapotban egy alagútban jártak, aminek a végén fényesség volt, amiből melegség áradt. Egyes személyek szerint ez a bizonyítéka annak, hogy a halál után is van élet. Viszont a versben nem fény várja azt, aki az alagút végére érkezik, hanem a természet kiüresedése.³²⁴ Tragikus és komikus elemek gazdagságával van ellátva, van itt keserűség és fájdalom, de azok feloldása is jelenvaló:³²⁵

*„Az alagút végén
hideg lesz nagyon.
Szellőt, madarat
nem ringat a lomb.
Az égen foka –
nyájak legelésznek,
a borzba hűlt hold
nyakunkban a holnap.”*

A költő azt állítja, miszerint van élet a halál után. Bár általános elvárásban nem melegség fogadja az alagút végére érkező személyt, hanem hideg, valamint a természet megszűnése. Mintha maga az egész vers egy jóslatként hangzana el, és erre még a cím is rájátszik. Ez egy olyan jóslatra utal, ami az útnak, vagyis az életnek a végét jelzi. Egyszer mindennek vége, és mindenkit utolér, ez alól pedig nem lehet kibúvót keresni. Olyan világvéget mutat meg, ahol az alagút végén vacogtató és reménytelen vég vár. Egy olyan végállapot, ahol a lelkek fázva összegömbölyödnek. A madáchi láttatás nem egyedüli, az Ádám az űrben opus felhasználja a kozmosz jelenetét, miszerint a „fajzatért” való bűnhődésről szólhasson, és a Földre való visszatérésről.³²⁶

A hangütés máris felmutatja irányultságát, nem menekülhet ő sem a múltó fogva tartó erejétől. Szó van a szülők példájáról, a letérés folytonosságáról. Megkísérli a lét teljességének a megragadását, nem kikerülve az egyéni és a közösségi sorskérdéseket.³²⁷

Ezzel ér az ember a saját útjának a végére is, keresztül megy egy változáson, de az utolsó pillanatban védekezni próbál. Így válik hasonlóvá a születést és a halált megelőző pillanatok. A méhben lévő magzat képe, valamint az alagútból kiérő ember védekezni próbáló reflexe összekapcsolódik, ám a két kimenetel semmiképpen sem végződik azonosan, mivel az útjának végéhez érő ember már komoly, feldolgozásra váró, de teljes

³²⁴ Csordás László: Szembesülve az idővel (Vári Fábán László: Ereimben az idő) Együtt 2015/6 (52-53)

³²⁵ Bakonyi István: Akinek a verseit mondani kell (Vári Fábán László: Ereimben az idő) Együtt 2016 (18. évf) 2. sz (70-71)

³²⁶ Papp Endre: I. m. 162

³²⁷ Bakonyi István: I. m. 70-71

egészében megismerhetetlen múlttal rendelkezik.³²⁸ Megelevenedik Vörösmarty emléke, amint az emberi sors tragikumán töpreng:³²⁹

*„és a jövő tornya
máris fáj a földnek”*

A mondatoknak a gondolatmenetük rövid, bár ezeknek a rövid sorok mögött sokkal nagyobb és mélyebb jelentésréteg lapul. Az Alagút végén vacogtató és egyben a reménytelen világvégét mutatja meg. Olyan végállapotot, ahol a lelkek vacogva összegömbölyödnek.³³⁰

*„Valóban mélységes
mély a múltnak kútja”*

Itt Thomas Mannt idézi, aki a környező világ értékeinek múlásáról, és a folytonos összeroskadásról ír.³³¹ Ez az idézés pedig Thomas Mann József és testvérei című négykötetes regényeposzának az első mondata. A mű bibliai, teológia, filozófiai, művészeti, történeti, földrajzi, asztrológiai és lélektani ismeretek alapján alkotta meg.³³²

4.2.8 Ereimben az idő

A kötet címadó verse, amely az eredetmagyarázó és családtörténeti elbeszélésnek az összekapcsolása. A lírai ént az első három versszakban egy objektív idő kötelékébe, egy hasonlat által a mítoszi időbe helyezi:³³³

„Oly vén vagyok már, mint a tenger.”

A kinagyított vonása az önarcképnek, a belső vívódások hullámozása a szív és a lélek belső képeit tárja fel.³³⁴ Nem ismeri a határokat sem térben, sem időben. Az emberi közérzetet a látómező-perspektíva uralja, valamint a gondolati dimenziót a világ befogadását, és látását, illetve az egyedi sorsérzékelését is.³³⁵ Ebben a műben az alakja az elhivatottságról árulkodik. Az ebből eredő fénysugarak révén lényegül át a nemzet történetét lélekben hordozó szintetikus alakjává, valamint testet ölt a nemzeti szintézis lírai alannyá formált személyisége.³³⁶ A saját eredetét pedig a hasonlattal azonosulva magyarázza. Ősei nem is különülnek el a természeti jelenségektől:³³⁷

„Anyám szikla volt, apám a szél.”

A szikla, egy kemény ásványi anyag, és az emberiség egyik legősibb eszközeként tartják számon. Minősége révén a stabilitást jelképezi. Ellentétben a fával és a vízzel, a

³²⁸ Csordás László: I. m. 52-53

³²⁹ Jánosi Zoltán: I. m. 218

³³⁰ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári FABIÁN László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4.sz (91)

³³¹ Jánosi Zoltán: I. m. 214

³³² Thomas Mann: József és testvérei <https://www.magyarokurir.hu/hirek/thomas-mann-jozsef-es-testverei> (megtekintve: 2021.03.10)

³³³ Csordás László: I. m. 53-54

³³⁴ Jánosi Zoltán: I. m. 250

³³⁵ Jánosi Zoltán: I. m. 235

³³⁶ Jánosi Zoltán: I. m. 250

³³⁷ Csordás László: I. m. 53-54

statikus élet és a mozdulatlanság szimbóluma.³³⁸ A tenger jelképezi az élet dinamikáját, az élet létezését és az állandó mozgást. Egyszerre utal az életre és a halára.³³⁹ A szél leggyakrabban az életnek az energiáját, a változékonyságot és a mulandóságot szimbolizálja.³⁴⁰

Egy szikla a létezése során sok mindennek van kitéve, például az idő viszontagságai, amiben hol a víz mossa, hol a szél tépázza. Ezzel pedig arra akar utalni, hogy a családban az anya is olyan, mint egy szikla, a családért sok mindent ki tud állni. A szél motívumával jelző apai szerep a változékonyságra, a mozgásra utal. Az apa az a személy a családban, aki megadja az élet dinamikáját, és energiáját. Viszont neki is szükség van egy biztos pontra, amit a szikla, vagyis az anya személyében talál meg. Az, hogy a költő saját magát a tengerrel jelölte meg, egyben jelzi az élet változását is. A tenger is állandó mozgásban van, mint ahogyan a gyermek is, tehát gyermek is egyszer felnő, majd pedig megöregszik. Az örök változásnak a lírai én is a része:

*„Anyám elfogyván sivatag lett.
Lépkedek rajta, mégsem lelem.”*

A sivatag szimbolizálja a pusztulást. Ugyanakkor az isteni kinyilatkozásnak és megtisztulásnak a helye.³⁴¹ A gyerek életében pedig mindig fontos helyet fog betölteni az édesanya szerepe, még akkor is, ha az adott személy már eltávozott. Illetve:

*„Apám nélkül holt víz a tenger,
ezért nem szűnhet ő soha.”*

A későbbiekben fény derül arra is, miszerint a lírai én a „változott gyerek” jellemzőit ismeri fel saját magán. Úgy tűnik a családtörténet folytatása biztosított, a gyerekek megtalálták a párjukat, kik „létrehozzák majd másukat”.³⁴²

*„Fuvolázik, ha éppen szerelmes,
s ha bösz – bűg, mint az orgona.”*

Az orgona, mint egyházi hangszer, a különbözőségekben az egységességet fejezi ki, mivel megszólaltatáskor teljes összhangban szólalnak meg a sípok.³⁴³ A legrégebbi hangszerek közé tartozik a fuvola, ami általában olyan szimbólumként jelenik, ahol egy szerelmespár látható, mellettük pedig egy férfi játszik ezen a hangszeren.³⁴⁴ Mivel a fuvola a szerelemet, addig az orgona pedig az összhangot szimbolizálja, ez a kettő együttvéve az összhangban lévő szerelemre mutat rá. Az utolsó két versszak mégis bizonytalanságot vet

³³⁸ Szikla szimbólum: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html#k> (megtekintve: 2021.03.03)

³³⁹ Tenger szimbólum: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html#k> (megtekintve: 2021.03.03)

³⁴⁰ Szél szimbólum: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html#k> (megtekintve: 2021.03.03)

³⁴¹ Sivatag szimbólum: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html#k> (megtekintve: 2021.03.03)

³⁴² Csordás László: I. m. 53-54

³⁴³ Orgona szimbólum: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html> (megtekintve: 2021.03.03)

³⁴⁴ Fuvola szimbólum: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html> (megtekintve: 2021.03.03)

fel, a Föld és az ember sorsában a végtelent: hiába próbál bárki is bármit bizonyítani, a végzetét nem kerülheti el.³⁴⁵

*„A Föld kerekét meg billió éve
csapkodja, hajtja Isten ostora.”*

Az Isten ostora jelző Attila hun király nevéhez köthető. A magyar krónikák szerint Attila saját magát nevezte alattvalóitól a hunok királyának, a földkerekség félelmének és Isten ostorának.³⁴⁶ Összeköt a transzcendens és teljességnek a képeit.³⁴⁷ Olvashattuk a tragédiákban, miképpen a „nagy mű” a tengelyén évmillióig is eljár és egyszer a végére ér. A műben a költői képek követik egymást: a nászból eredezteti a születési mítosz elemeit, a magasabb akarat törvényeit az élet hajtó erő is követi. Az idők végét egy kis létező és hétköznapi tárgy kapcsolatával tudja megfogalmazni az élet értelmének az elrendeltetését, mintha csak egy következmény volna egy szórakozott mozdulatnak az elmúlás, tehát nem nagy ügy.³⁴⁸

4.2.9 Fekete rímek

A vers Babits Mihály Fekete ország mintájára alliterál, és a tájékozódás horizontját gyászba borítja. Csak három dolog képes eltérni: a hófehér galamb, a lágyabb poézis, a Megváltó öt sebe.³⁴⁹ Botránykeltő volt a maga idejében Babits Fekete város című verse. Fogadtatása hasonló volt Ady Fekete zongorájához, pedig mind a két vers lét-szimbólum, a determinált sötétségnek a verse.³⁵⁰

„fekete szájjal nem én kiáltok”

Ez egy utalás József Attila Nem én kiáltok című versére. A lírai én egy nagy változás közeledtét érzékeli, és az apokaliptikus képekben ezt jeleníti meg. Nem tudja pontosan mivel fog ez járni, vagy lehetőségekkel, vagy pedig veszélyekkel. El akar tűnni, menekülni a vihar elől, s beleolvadni a dolgokba.³⁵¹

Ahogy Vári Fábián Lászlónál, úgy Babitsnál is a feketére van alapozva a vers.³⁵² A fekete az ősi sötétséget, a káoszt, az éjszakát, a feneketlenséget, a titokzatos

³⁴⁵ Csordás László: I. m. 53-54

³⁴⁶ Isten ostora <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/h-B866/isten-ostora-D8AD/> (megtekintve: 2021.04.02)

³⁴⁷ Jánosi Zoltán: I. m. 235

³⁴⁸ Papp Endre: I. m. 176-177

³⁴⁹ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábián László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4.sz (91)

³⁵⁰ Babits: Fekete ország

<https://konyvtar.dia.hu/html/muvek/NEMESNAGY/nemesnagy00234a/nemesnagy00241/nemesnagy00241.html> (megtekintve: 2021.03.10)

³⁵¹ József Attila: Nem én kiáltok <http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/jozsefa/palyac.htm> (megtekintve: 2021.04.07)

³⁵² Babits: Fekete ország

<https://konyvtar.dia.hu/html/muvek/NEMESNAGY/nemesnagy00234a/nemesnagy00241/nemesnagy00241.html> (megtekintve: 2021.03.10)

mélységet, a világuirt jelképezi. Az élet ellentéte, a halál jelképe.³⁵³ Ez az első és az utolsó szó, a kezdet, a közép és a vég, külseje-belseje, értelme és a magva. Az alapszó a két versen úgy vonul végig, mintha egy szünni nem akaró hang volna. A minden feketeségből lehet haladni az egyén felé, az emberi szem előtt mindenre feketeség borult.³⁵⁴

Babitsnál találhatunk egy refrénre emlékeztető sort, ami lényegében három fekete egymás mellé rakva, s ez megtöri a vers menetét, modorosabbá téve azt. Vári Fábián László művében nincs ilyen, így sokkal dinamikusabb lesz a vers. A megszakítás nélkül még inkább valóságübb lesz a költemény, miszerint a világot teljes mértékben elöntötte a feketeség. Vári Fábián László nem látja annyira sötétben a dolgokat, hiszen a versben megjelenik a Megváltó egy fehér galamb formájában, ami elhozhatja a fényt a sötétséggel szemben. Maga a fehér pedig a fény, a tisztaság, a tökéletességnek a szimbóluma. Egyszerre jelképezi az életet a szeretet, és a halált.³⁵⁵

„hófehér galamb vár a kereszten”

A vers utolsó szakaszában egybeforr a személyes közérzet, a népdal, a ballada, a veszélyeket verzhősbe sűrítő és azokat onnan kivetítő nemzeti sorsérzékelés, a népi hiedelmi tartalmak és a biblikus elemek. A költő itt feltárja a szinte teljes, a folklórra, a keresztény hitére, a népköltészetre, a történelmi analízisére és magyarságtudatára épülő szemléleti-világérzékelési szerkezetét.³⁵⁶

*„Szurokfeketén ragyog a porhó
fürdeti fiát fekete holló
fekete század fekete óra
kiskacsa ne szállj fekete tóra
a legszebb szívemben lándzsa nyilallik
fekete versből tüdővér habzik
fekete rímek hiába rínak
lágyabb poézis kellene írnak
fekete árnyam a föld beissza
csak a Megváltó öt sebe tiszta.”*

³⁵³ Fekete szimbólum: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html> (megtekintve: 2021.03.03)

³⁵⁴ Babits: Fekete ország <https://konyvtar.dia.hu/html/muvek/NEMESNAGY/nemesnagy00234a/nemesnagy00241/nemesnagy00241.html> (megtekintve: 2021.03.10)

³⁵⁵ Fehér szimbólum: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html> (megtekintve: 2021.03.03)

³⁵⁶ Jánosi Zoltán: I. m. 223

A todalékos formák valamint a régi magyar szavak állandó kísérői történeti és kultúrtörténeti emlékezetnek. A visszatekintés betűkké formált magyar szavakként csillan.³⁵⁷

„fekete szűznek feketül jonha”

Ez az apokaliptikus világlátás fokozva a személyes gyászt, a sújtottságot a legtöményebb katarzisként szólal meg. Noha a gyász és a fájdalom máshol is megjelenik, itt a legkoncentráltabb módon ölti formába a lélekre boruló felhők színét. Öt sor kivételével mindegyik tartalmazza a fekete szót, valamelyik akár többször is. Ezeken felül a sötétség, a lelki sebek, a gyász elemeivel is teli van a mű.³⁵⁸

4.2.10 A Gikhon partjain

A mű magának a teremtésnek a megelevenedése, és Jézus érkezésének az édenkertbe való indoklása. Az egykori biblikus események átértelmezése, akár egy parányi természeti jelenséggel.³⁵⁹ A bibliai édenkertbe vezeti a mű az olvasót, és a név, ami a négy paradicsombéli folyó egyikét ábrázolja, Mózes első könyvében ténylegesen megjelenik. A Genézis második részének tizenharmadik verse e képen hangzik Károly Gáspár fordításában:³⁶⁰

„A második folyónak Gihón a neve. Ez megkerüli Küs egész földjét.”

A Gihón-forrás egy bővizű forrás a Kidrón-völgyben. Még mielőtt az izraeliták elfoglalták volna térséget, az őslakosok már építettek egy járatot, csatornát a forráshoz.³⁶¹ Ebből kiindulva a bibliai teremtésmítosznak fontos szerepe van a veresben a címben megnevezett folyónak, ami az öntözés következtében a bőséghez járul hozzá. Vári Fábrián László ehhez a hagyományhoz nyúl vissza a versben, viszont tovább is viszi azt, amikor az emberiség szempontjából lényeges fordulatot fedez fel, s a Gikhon partjainál az idő kimerésére utal.³⁶²

*„ott meretett ki a korszakok hossza,
akkor zizegett fel
az idő szíve”*

A költő azt jeleníti meg, hogy a Teremtésnek van egy költői megtestesülése, és az örökölt idő a jelenkort alapvetően értelmezhető filozófiája. A részben Madácsi hatás, a

---

³⁵⁷ Jánosi Zoltán: I. m. 242-243

³⁵⁸ Jánosi Zoltán: I. m. 258-259

³⁵⁹ Jánosi Zoltán: I. m. 227-228

³⁶⁰ Csordás László: I. m. 53

³⁶¹ Gihón <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztven-bibliai-lexikon-C97B2/g-gy-C9D14/gihon-forras-C9D5E/> (megtekintve: 2021.04.07)

³⁶² Csordás László: I. m. 53

csupán harminchat sorba sűrített tizenkét versszakával összegzésének a csúcsában Jézusnak a földre érkezése áll a középpontban.³⁶³

*„De már az első korszakváltó este
ember bitangolt
A védett birtokon.”*

Itt megjelenik a bűnbeesés motívuma. Ezt a momentumot követően Ádám és Éva kiűzésre került az édenkertből, valamint annak bejáratához angyalokat állítottak. Ebből az következik, miképpen ettől a bűnbeeséstől romlott meg maga a világ is. Hogy ezt a grandiózus hibát kijavítsa, az Úr elküldi közénk a Fiát.

A szentséget pedig ellenpontozza, ami megfigyelhető már az első versszakban: a világot teremtő Úr megjelenik a jövő programjában. Az emberfeletti uralmat emberi tulajdonságokkal ruházza fel. Az Isten, aki az idők során sokféleképpen volt ábrázolva, a mai világban, vagyis a huszonegyedik században miért ne lehetne egy olyan valaki, aki a úgy programozza be a főművét, miszerint saját maga észlelje a hibát?³⁶⁴ Megidézi világteremtés pillanatát, miközben arról ír:

*„Az idő vén malma leállt egy percre –
a program észlelte
a durva hibát”*

A vers az emberiséget óhajtott megváltani, segíteni akaró, és az erre kirendelt hős egyetemes programhoz kirendelt kiemelését mondja el.³⁶⁵ Maga a hiba a teremtett világ tökéletlensége. Mindezt a vers befejezése oldja fel.³⁶⁶

*„Hát újból az ígére fordult a nyelve,
s elküldte a földre
az Úr a fiát.”*

Már maga a rím is sokatmondó: a hibát egy fiúnak kell kijavítania. Ez pedig a keresztalállal történik, ezáltal megidéződik a megváltás reménye.³⁶⁷ A modern technika, tudomány és a közélet szavai a költői szerepének szintén gazdagító szerepét adják. A népi szókészletréteg részben kiegészítve, részben pedig opponálva a szócsoportot az egyetemesbe tágulva a szemléleti aurát támogatja. A vers struktúrájában a tartalmi fonalon a hosszú távú világ szellemi és fizikai övezeteire való nyitottságot hordoz.³⁶⁸

---

³⁶³ Jánosi Zoltán: I. m. 259

³⁶⁴ Csordás László: I. m. 53

³⁶⁵ Jánosi Zoltán: I. m. 259

³⁶⁶ Bakonyi István: I. m. 70-71

³⁶⁷ Bakonyi István: I. m. 70-71

³⁶⁸ Jánosi Zoltán: I. m. 244

„az Úr a jövőt programozta”

Az Úr programozóként is megjelenhet a versben. A Fiának a Földre való küldése nem más, mint az újraprogramozás. A technikai világgal való egybejátszása a teremtés- és a megváltástörténetnek elidegenítő hatása, valamint bizalmatlanságot sugall.³⁶⁹

4.2.11 Már ma éjjel, Aztán visszatér

Mind a két versnek a központi motívuma a szülő, míg az egyikben a szülő keresése, addig a másikban az édesanya elvesztése. Ezért is szokták ezt a két verset párba állítani.

Mondanivalójában ezt a két verset a Változatok a halotti beszédre című mű ikertestvéreinek lehet gondolni. Mind két vers a szülők emlékéből indul ki, ezáltal jut el a rokon nemzedékek és a regionális, illetve a nemzeti történelem perspektíváihoz. A történelmi fotókba, az emlékezetbe és az álmokba mutató történetek felidézése e versek kivételével mindenhol a terror, a rabság, a kiszolgáltatottság képével végződik.³⁷⁰

A Már ma éjjel című költemény két tanulsággal is szolgál az olvasó felé. A negyvenes-ötvenes évek lágertragédiájának a mélységét, valamint bemutatja azt, hogy a málenkij robot a közösséget sújtó feldolgozhatatlan traumája milyen intenzíven hat az érintett családokra mind a mai napig. A lírai én, aki a szüleit keresi, és képtelen elfogadni a halálukat, a saját fájdalmával, erre a nemzedékek gondolkodását befolyásolva csatlakozik, ennek következtében a szülei sírját a légerek vizuális terében próbálja megtalálni.³⁷¹ Egy túlvilági látogatás kísérői lehetnek az olvasók, ahol a fiú találkozni szeretne a szüleiével.³⁷²

*„A csillagkapu alatt megállok,
mutassátok mi van mögöttem?”*

De rászólnak, miszerint „*Kuss legyen már!*” – az égben razzia van: egy zsvány elkötötte Isten lovát. Aztán mégis megtörténi a viszontlátás:³⁷³

*„megláthatom, ha azt akartam,
apám s anyámat rabruhában”*

A szülőknek a sorsa a rabság, s így már nem véletlen a csillagkapu mögötti látvány. A szovjet munkatáborban sorban állnak az üdvözültek. Az anya. mint egy jós, úgy jövendőli a szörnyűséget, az üldözőktől pedig félti fiát. Legjobb az, ha a fiú a szüleiére hallgat.³⁷⁴

„De imádkozz, mert ma éjjel

³⁶⁹ Papp Endre: I. m. 166

³⁷⁰ Jánosi Zoltán: I. m.254

³⁷¹ Marcsák Gergely: A sztálini elhurcolások témája Vári Fábán László műveiben. Együtt, 2016. 18 évf. 6 sz. (83)

³⁷² Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábán László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4.sz (91)

³⁷³ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábán László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4.sz (91)

³⁷⁴ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábán László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4.sz (91)

elkérhetik a lelkedet!”

A hős a műben az égi és a földi erők közötti közvetítőként, a samanizmus erejével próbálja megközelíteni az elérhetetlent: a lelki és a morális igazságszolgáltatás.³⁷⁵

*„Nagydonbásztól Krasznojárszkig
felszántok minden gulág-telket,
felforgatom az éjszakákat:
Laci és Márta, hol lehettek?
Felöltözöm talpig titánba,
engem többé nem vernek szájon,
foszforfáklyát lobbantok lángra,
hogy az űrsikló rám találjon.”*

Ám még a képzelet vidékén is razzia szól a versben: a látomásban a szülők, a másvilágban is rabruhában lépkednek, vagyis még a túlvilág sem tud szabadulni az e világ poklától. A jelenben is visszasugárzik a túlsó partra átvitt rettegés, mert nem képes megnyugodni az álmok és a félelem földjén.³⁷⁶

Az Aztán visszatért részei a látomásokat, az emlékeket az anya földi búcsúja mögé rejtik. A holtakat vivő „szőke” Tisza látványához társul a balladai formákat öltő halálkép.³⁷⁷

*„Végigügettek két temetőn,
helyet kerestek, majdani fészket.
A vágóhíd előtt horkant fel a ló.
A halál állt ott. Szemébe nézek.”*

Egy harminckilenc, márciusi riadalmat emleget. Ebből növeszti fel azt a víziót, ami az életben maradásért szól. Megelevenedik a család haláltusája az izgalmak közepette.³⁷⁸

*„Anyám felsírt, a sodrony nyiszorgott.
Aztán visszatért belé a lélek...
Maradék élete kilenc nap kóma.
Már csak a viszontlátástól félek.”*

Az utolsó versszak már sejtet a bekövetkezhetségre, mintegy beigazolja az első strófa kezdetét. Így ír erről a Vásártér című regényében:

„- Ez bizony kóma – mondja az orvos, s együttérzéssel bólogat – Itt már nincs mit tenni.

---

³⁷⁵ Jánosi Zoltán: I. m. 254-255

³⁷⁶ Jánosi Zoltán: I. m. 255

³⁷⁷ Jánosi Zoltán: I. m. 255

³⁷⁸ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábán László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4.sz (91)

(...)

– *Hogy van a mama? – kérdezi mélyen az arcomba nézve.*

– *Rosszul – felelem – Öntudatlan állapotban.*

– *Az már szomorú... Akkor még kilenc nap. Ennyi van neki hátra.*”³⁷⁹

4.2.12 Ráolvasás

A
FÖLD
FOGANT
ÉLETET
MIKÉNT AZT
ISTEN AKARTA
ÉLET KELTETTE
NEMEK SZERELMÉT
SZERELEM TÁPLÁLTA
SZÉP VÁLTOZÓ VILÁGÁT
A VÁLTOZÓ VILÁGBAN
ELFAJZOTT SZERELEM
NEM TUDHAT NEMZENI
KÉPTELEN SZÜLNI
FIÁT FELFALJA
MEGRONTJA
LÁNYÁT
KÍNOK
NÉLKÜL
HOZZA
VILÁGRA
RENDELT
HALÁLÁT*

*Aki é nyílhegyet magának megszerzi, fölmondja a reggeli-esti imával, annak magva sohase szakadjon, lánya ne legyen se meddő, se céda, lábas jószági hízzanak kövérre! Földjének halmai-völgyei láttán egyre csak szerelmes párjára, s arra, hogy tudhatnak ezt-azt a vének.

---

³⁷⁹ Vári Fábán László: Vásártér. Magyar Napló, Budapest, 2018 (296)

Képvers, amely a mágikus szövegek tradícióját élesztgeti. A lábjegyzetből kiderül, hogy a nyílhegy formájú szövegnek a felmondása reggeli-esti imával termékenységhez valamint javakhoz segíti az adott személyt. A mi korunkban szükség van a szavak mágikus erejére, mert feketeség veszi körül az embert, sugallva a ráolvasás a Babits Mihályt parafrázáló Fekete rímek. A lírai én egyedül Jézus sebeit látja, magányában megjelenő hatalmat átvenni akaró démonja elűzéséhez is őt hívja segítségül.³⁸⁰

Az olvasót különös szertartásra invitálják a sorok: az antitézis és a szintézis kerül egymással szembe a versben és a toldalékban. Ez az ima egy gyónás, ami leveheti a gyónást a megromlott emberről. Csakhogy az áldás csak kísérőszöveg, van az a pillanat, amikor fent kell hagyni a hangsúlyt.³⁸¹

4.2.13 Jégangyal

Görömbei Andrásnak ajánlotta. A mű páros rímű, dallamos, amiben a rontást a jég hozta magával. A vegetatív természetet érte a jég rombolása, és az igék itt már tudatosítanak. Hiába az áldás, az Úr serege sem képes a táborbontásra. A vízió erejével misztikussá alakított halott apa alakja, aki korbácsot fon fiának aranyvesszőből. Az élet- és a boldogságszimbólum, kert lehetne a színhelye az Istennel vitatott küzdelemnek. Az árnyakat le kell gyűrni, gyermekfejek lesznek a virágfejekből.³⁸²

„A varázsige itt mit sem ér.

Csak az ölelés... Csak a vér!”

A jég seregének a pusztítása semmit sem kímél, legyen szó ünnepről, áthalad Nyugat-Európán, a Rajnán, majd ellátogat Afrikába a Nílushoz, valamint még az Egyenlítő sem jelent neki gondot.

„Húsvéton át, s a májuson,

fel a Rajnán, a Níluson

az Egyenlítőre tart a had –

még van miért, hát védd magad.”

A versben a jég hozza magával a rontást, ezáltal forma és tartalom disszonanciáját létrehozva. Az önbiztatás, „még van miért, hát védd magad”, a jövőbe vetett hitként szolgál.³⁸³ Jelentéskörére az abortusz szörnyűsége vetül rá. Megszégyenítő a legfelsőbb

³⁸⁰ Csordás László: I. m. 54

³⁸¹ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábán László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4 sz. (92)

³⁸² Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábán László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4 sz. (93)

³⁸³ Papp Endre: I. m. 143

ellen való lázadás, ez túlságosan is emberi.³⁸⁴ A záró részben egyszerre jelenik meg a tehetetlenség, valamint a hatalom előtt, az ellentámadással szembeni megrendülése.³⁸⁵

4.2.14 Nyolcsorosok

József Attila a Medáliák is írt tizenkét verset, aminek az utolsó kivételével, darabjait szándékosan csonkán hagyta. Nyolcsorosok, kétszer négy sárba tagolva. Az Eszmélet című versciklus, ami 1934-ben született, szintén nyolc sorból kiépített tizenkét vers. Ez lehet József Attila ifjúkori költészetének csúcsának felfogni.³⁸⁶

József Attilának a folklórkeresési példázatán lép elő, éppen a hozzá írt „újgyakorlatokban”.³⁸⁷

*„Báránybundába bújt a nap,
homályló célkereszt a háta.
A pásztor tenyerébe köp –
ólmozott botot vág utána.”*

A következő sorokban azt olvashatjuk, hogy József Attila apja, József Áron, 1908. július 1-én elhagyta a családját, akik úgy tudták, miszerint Amerikába ment szerencsét próbálni, s mivel egy idő után nem tért vissza, ezért úgy gondolták meghalt. Viszont előbb Esztergomba, majd Romániába, végül Craiova városába ment.³⁸⁸

*„Írhatna rendes levelet,
hajójegyet küldhetne benne!
Neki adnám a fél vesém,
ha tényleg az apám lenne.”*

Található a Duna partján egy József Attila szobor, illetve maga a József Attila is írt egy Dunával kapcsolatos művet, ami A Dunánál címet viseli. A költő és a folyó a történelmi idők vonzáskörébe kerül, ahol az emberi lény és az anyag ki van téve az idő mozgásának. A történelem során számtalan tragédiának és hódításnak volt kitéve, s a kitekintésnél a gondolat mozgatórugója a múlt mellett a jövő lesz. Valamint a Duna jelképezheti még az élet mozgását is, hiszen az is folyamatosan változik, illetve hullámszik. A költő hídként tekint magára, s ezzel pedig össze lehet kapcsolni az emberi munkavégzés folyamatát, a folyó munkájával.

*„Ne félj, nem érhet semmi rossz,
míg az eget a válladon érzed,*

³⁸⁴ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábán László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4 sz. (93)

³⁸⁵ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábán László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4 sz. (93)

³⁸⁶ A Medáliák és az Eszmélet https://epa.oszk.hu/00300/00381/00180/EPA00381_kortars_2013_04_16981.htm (megtekintés dátuma: 2021.03.31)

³⁸⁷ Jánosi Zoltán: I. m. 219

³⁸⁸ József Áron https://hu.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zsef_%C3%81ron (megtekintés dátuma: 2021.03.31)

*lábad közt elfut a Duna,
két erős betontömb a térded.”*

József Attila 1937. december 3-án halt meg, aki Balatonszárszón a vonat alá vetette magát, viszont halálát illetően a mai napig nincs egyetértés.³⁸⁹ Erre utalnak a következő sorok:

*„Vonatok, lassul járjatok,
ne nagyon törjön árva teste.
Szégyennek az is épp elég,
hogy a bajt magának kereste.”*

Pócze Borbála József Attila édesanyja volt.³⁹⁰ Az anyja halála mély nyomott hagyott a költőben, labilis idegzetűvé vált, ezt a csapást soha nem heverte ki.³⁹¹ József Attila anyját a Nemzett József Áron³⁹² című költeményben nevezte így. Ez a névhasználati formát nem lekezelés képen adta, hanem azért, mert így akarta érzékeltetni a mosónők társadalmi beágyazottságát.³⁹³

*„Jaj, a mi lelkünk kenyerét
Egy ádáz vaskerek megszegi.
Pócze Borcsa a csontokat
tisztá köténybe felszedi.”*

A már alig ismert és nem annyira használt szavak előkerülnek a magyar nyelv szótárából. A tőmorfémák és a régi toldalékos alakok, valamint az igeidő-alkalmazások is: „emlékeim halmaza”³⁹⁴

*„Április, vén-bolond idő,
kapható vagy-e még a jóra?”*

Ez a strófa utal József Attila Április 11 című költeményére, valamint április tizenegyre, mint a magyar költészet napjára. József Attilánál többször is verstémaként szerepelt a saját születésnapja, ugyanis szerette megünnepelni életének egy-egy fordulópontját. Ezekben a versekben nem a tükörbe néző kamasz szólal meg, bár kerül bele némi gyerekes kérkedés, viszont ezek arra szolgálnak, hogy minél bensőségesebben

³⁸⁹ József Attila: öngyilkosság vagy tragikus baleset? https://kulturpart.hu/2007/12/03/jozsef_attila_ongyilkossag_vagy_tragikus_baleset (megtekintés dátuma: 2021.03.31.)

³⁹⁰ József Attila https://hu.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zsef_Attila#Csal%C3%A1dja (megtekintés dátuma: 2021.03.31)

³⁹¹ József Attila <https://www.nevpont.hu/palyakep/jozsef-attila-a73d1> (megtekintés dátuma: 2021.03.31)

³⁹² Nemzett József Áron <https://www.mek.oszk.hu/00700/00708/html/kolto00000/kotet00001/ciklus00331/cim00341.htm> (megtekintés dátuma: 2021.03.31)

³⁹³ Pócze Borcsa nótája https://nepszava.hu/3107850_pocze-borcsa-notaja (megtekintés dátuma: 2021.03.31)

³⁹⁴ Jánosi Zoltán: I. m. 243

szólhasson a születésében rejlő lehetőségekről. A költemények, amelyekkel saját magát lepte meg, mindig érintenek valamilyen általános érvényű problémát.³⁹⁵

4.2.15 Jég és korbács

Fekete Gyula magyar író, szociográfus, újságíró.³⁹⁶ Neki ajánlotta, s a veszteségeket veszi számba. Fekete Gyulának az életművében a legsúlyosabb veszteség áll, és megrázó sorok szólnak az átélt tragédiáról:³⁹⁷

*„Az éj bölcs madarai
vállamra ülnek,
fészük elfoglalták
az elhajtott magzatok.
Hűvös lesz a hajnal,
még halálra hülnek.
Pókadják, ingecskék,
takarót varrjatok.”*

Maga a jég a ridegség, a változékonyság kifejezője, illetve szerepelhet apokaliptikus csapásként.³⁹⁸ A korbács pedig a hatalmat és a kirovának a jogát jelképezi.³⁹⁹ A költeményt párhuzamba lehet állítani a Jégangyal című verssel. Míg a Jégangyal a pusztítás kezdetét vázolja fel, addig a Jég és korbács már az ez utáni képeket mutatja be. A rombolást össze lehet kötni természeti, népesedés, valamint család és nyelv szinten is. Egy család addig él, ameddig vannak még benne létező személyek. Egy nyelv is addig marad fenn, ameddig addig marad meg a közhasználatban, ameddig van, ki használja azt.

Ehhez a látomásos vershez is hasonló motívumokat használ, mint a Jégangyalhoz. A vegetatív természetet érte a jég dúlása, viszont már humán szenvedésről tudósítanak a mondatok. Hiába az égi „áldás”, a látót a „táborbontásra” bírni az Úr „jégkommandója” sem képes. A halott apa kiballag, és a vízió erejével teszi misztikussá-meseivé a látomást, s aranyvesszőkből korbácsot fon fiának. A harcot Istennel kell megvívni, s a boldogságszimbólum, az élet és a kozmosz lehetne tere ennek a küzdelemnek. Gyerekfejek lesznek a virágfejekből, s az árnyakat el kell űzni.⁴⁰⁰

1956 eseményei Fekete Gyula nemzedéke számára mély válságot okozott. A felszín alatt örvénylő, majd feltörő társadalmi ellentétekkel való szembesülés kényszerítette ezt a

³⁹⁵ Fodor András: József Attila: Április 11. Tiszatáj, 1978.04 (66) http://tiszataj.bibl.u-szeged.hu/10004/1/tiszataj_1978_004_066-069.pdf (megtekintve: 2021.04.07)

³⁹⁶ Fekete Gyula [https://hu.wikipedia.org/wiki/Fekete_Gyula_\(%C3%ADr%C3%B3\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Fekete_Gyula_(%C3%ADr%C3%B3)) (megtekintés dátuma: 2021.03.31)

³⁹⁷ Görömbei András: I. m. 80

³⁹⁸ Jég szimbólum <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html#j> (megtekintve: 2021.04.01)

³⁹⁹ Korbács szimbólum <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html#k> (megtekintve: 2021.04.01)

⁴⁰⁰ Papp Endre: I. m. 144-145

nemzedéket új írói magatartás kialakítására, amiben nagyobb szerep jut a lét tragikumának, valamint az ellentéteknek.⁴⁰¹

*„Anyjuk szörnyszívét
ha megnyitja az álom,
angyali fehéren
jöjjenek elő.”*

A látszólag befejeződni készülő tragédiát már nem lehet megállítani. Az elpusztított magyarokat nagy erő hívja életre. A látomásokat legszívesebben korbáccsal üzné el, de nem lehet:⁴⁰²

*„De rám veti szemét,
ki földrészeket renget,
s a magnéziumfényben
elfog a sírás.”*

Az ajánlás megnevezettjéhez híven – aki a népesedés ügyének egyik apostola volt abban a korban - a vers jelentésköre rávetül az abortusz szörnységeire. Megszégyenítő a legfelsőbb elleni lázadás, az túlságosan emberi és kétségbeesett. A záró sorokban egyszerre jelenik meg a tehetetlenség lefegyverző érzése, valamint az ellentmondással szembeni érzése.⁴⁰³

4.2.16 Változatok a halotti beszédre

Már a címválasztás is jelzi, miszerint az első magyar nyelvemlék ősiességének kapcsolódik műfajában, ezzel pedig húsz évezredes vagy bibliai allúzióval az idők kezdetétől induló szemléleti ívet. A fogalmit állítja párhuzamba a konkrét evilággal szemben, vagyis a fogyatkozó erdőséget a családfával. Hasonló látványba foglalja az első embert, aki áldozatul esett, az ózonlyukakkal, amely a Föld katasztrófáját sejteti, valamint a mennyországot, a mítoszt és a valóságot. Végző számvetésként íródott a vers, a halállal szemben állva. A versben a modern természetesként jelenik meg az archaikussal szemben.⁴⁰⁴ Illik ide Léka Géza észrevétele: „a léptékek, a makro és a mikro, az univerzális és a lokális egyenértékűségének és egyidejűségének művészi szintű fölmutatása”.⁴⁰⁵

Zoltán fiának ajánlotta. A versben néhol észrevehetőek ugyan az áttetszések, amelyek a halotti beszédnek a magyar irodalmi hagyományokhoz köthetőek. Viszont

⁴⁰¹ Fekete Gyula: <http://mek-oszk.uz.ua/02200/02227/html/03/788.html> (megtétekintés dátuma: 2021.03.31)

⁴⁰² Görömbei András: I. m. 80

⁴⁰³ Papp Endre: I. m. 144-145

⁴⁰⁴ Papp Endre: I. m. 182-183

⁴⁰⁵ Léka Géza: Vári Fábrián László: Jég és korbács http://epa.oszk.hu/00300/00381/00155/EPA00381_kortars_2011_01_3176.htm (megtétekintve: 2021.03.20)

műfajilag családtörténettel, látomással, vallomással van dolga az olvasónak. Az alapszituáció a következő: a költő, aki végignéz a családfáján, az ősei múltján. Megszólítja fiát, tudatosítani igyekszik mindkettejükben, miszerint ilyen históriák általában nem boldog befejezéssel zárulnak.⁴⁰⁶ A versben egy családnak a sorsa, történelmi menete szólal meg, ami a felmenők életét árnyékolta be.⁴⁰⁷ Ez a történet pedig egybevethető a kárpátaljai magyarság történetével is. A családot pusztította Prága és Moszkva, a kolera, hogy „egy reggel nem volt már Magyarország”.⁴⁰⁸ A saját családjának a fogyatkozását is ide lehet kötni: „*De itt nyugszanak családunk Harsányi, Puskás, Mikola nevű tagjai, s most már egyre többen Fábiánok is. A sort kedves és üdészép unokanővérem Böske nyitotta meg.*”⁴⁰⁹

*„Elfognak az amazoni erdők,
a büszke családfák rendre ledőlnek.”*

A famíliának a története a magyar históriába ágyazottan ölt alakot. A kolera pusztítása a hős fiú toposz-szerű alakja, a szabadságharcos hagyomány, az ellenség szerepe, az idegenné válás, az országvesztés – ez a nemzeti múltunk egy-egy sorkijelölő pontja. A ma költője szürreális és lázas látomásban rögzíti ennek a történetnek a végét. A legrosszabb fenyegetés a kihalás, a magvaszakadás, ami keresztezi az isteni tervnek a megvalósulását, és ez előtt szólal meg az alanyi vallomás. Beszámol a belső harcról, a megállapodásról, valamint az olthatatlan életvágyról. A kitárulkozó ember csak azt adhatja, ami a valója: minden szenvedélyét, az egész énjét önti a versbe, ám a fáradt tudat és az élet tapasztalatai, a megszenvedett tudás deformálják az alkotót. Negatív a külső hatás, s ami a papíron marad, a „vérszennyes piktogramok”, a „vers-abortátumok” maradványai.⁴¹⁰ Ábel Ádám és Éva másodszülött fia. Isten a kegyével tüntette ki, az áldoztát szívesen fogadta, míg Káinét, a bátyáét elutasította. Káin haragjában a mezőre csalta Ábelt, és ott agyonütötte.⁴¹¹

*„A rügyek kómába esve is érzik,
ha jajdul a lomb, ha lobban a fáklya,
ez ítéletidőben reinkarnált
Ábel áldozati tüzének mása.”*

A személyes vallomások révén ad apokalipszisbe hajló családtörténetet az elődökről. A századokra való visszanyúlás inkább egy nagycsalád-történetet ír le, viszont nem csak a leszármazási ágak, a mélységek, a kapcsolatok feltárása és bemutatása az

⁴⁰⁶ Csordás László: I. m. 55

⁴⁰⁷ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábián László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4 sz. (94)

⁴⁰⁸ Görömbei András: I. m. 80

⁴⁰⁹ Vári Fábián László: Vásártér. Magyar Napló. Budapest, 2018 (58)

⁴¹⁰ Papp Endre: I. m. 182-183

⁴¹¹ Ábel <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-ki-kicsoda-a-bibliaban-F8DCE/a-F8DDD/abel-F8DE3/> (megtekintve: 2021.04.02)

egyszerre személyes és antropológiai szándékával teszi ezt, hanem a jelenkorra való rámutatás hatalmas igényével is. A törzset egészen a jelenig véglegesen letarolni látszó történelem, ebből az „*Elszakadt, vérző kábelkötegek*”-ket akar csak itt hagyni, ezért is kényszerül a családtörténeti összegzésre.⁴¹²

*„A családfa törzsét, mint drága halottat,
tisztába rakva, megborotválva,
mielőtt feláldoznánk a tűznek,
toljuk computertomográfba.”*

A költő a családfát az amazoni esőerdőkkel hasonlítja össze. A fa a pusztuló és az újrasarjadoszó részeivel az életerő és az öröklét szimbóluma.⁴¹³ Ahogyan egy fa lombja tud terebélyes lenni, úgy tud egy család a fa lombkoronájához képest nagy lenni. Felfoghatjuk úgy is, miszerint az erdőben lévő fák nagy családot alkotnak, s amilyen ütemben vágják kifelé a fákat, olyan ütemben tudnak a fogyni a családok is. Viszont a fákkal ellentétben egy család addig képes életben maradni, ameddig valakinek a szívében tovább léteznek.

Hiába szolgált kapitányként Bocskai táborában, a tizenkilenc-huszedik század fordulóján a család- és a nemzetfenntartó igyekezete, az újabb és újabb nemzedékek születése az Adynál megjósolt szétszóródás felé mutat.⁴¹⁴

*„Apai nagyapám kitett magáért,
két fészekalja utódot nemzett”*

A kortársak, az öregek, az elődök sorsa állandó, a szabad természetet is elárasztó veszélyérzet is kifejezést kap, és válik elevenen érzékelhetővé a test és a lélek síkján egyaránt.⁴¹⁵

*„Ám mellkasom mélyén, ha reng a lélek,
mit a száloptikás kamera sem lát,
azt vérrel lehet csak... Ezért mártom
szívem falába olykor a pennát”*

Kötelezi őt a családszeretés mellett a nemzetfenntartás kötelezettsége is, ez konok, feladhatatlan nemzettudata is egyben.⁴¹⁶ Jelen van az önostorozás, a nyelvváltás, a meddőség, nyelvváltás és országvesztés emléke víziók formájában jelenik meg újra és újra. Hiába szeretne esztétikailag valami szebbet írni, a tudata viszont nem képes a vágyott alkotás megalkotására.⁴¹⁷ A mű szakaszai, a múltat felmérő gondolatok fonálán sűrítésben

⁴¹² Jánosi Zoltán: I. m. 246

⁴¹³ Fa szimbólum <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szimbolumtar/ch02.html#f> (megtekintve: 2021.04.02)

⁴¹⁴ Jánosi Zoltán: I. m. 246-247

⁴¹⁵ Jánosi Zoltán: I. m. 254

⁴¹⁶ Jánosi Zoltán: I. m. 247

⁴¹⁷ Csordás László: I. m. 55

vannak telítve a modern időknek a towarepült múltat átvilágítani és éreztetni képes az idegen eredetű és tudományos szavaival, és az ezekhez alkotott képekkel. „Kómába esett” rügyek, „reinkarnált” áldozati tűz, a családfát átvilágító „computertomográf”, „big bánatában” brummogó nagybögő, a lélekbe hatoló „száloptikás kamera”, „vérszennyves piktogramok” mutatják meg a történelemben az egyre veszélyesebbé és idegenebbé váló költő analízisét.⁴¹⁸ Ezek a történetek ténylegesen változatok egy halotti beszédre, ez pedig még tragikusabbá teszi a költő számadását mai élményeiről:⁴¹⁹

„Hej, de mostanában
a meghurcolt tudat kivet magából,
belerokkanna citera, hárfa,
mert jégvihar fedezi és ólomzápor.”

Párhuzamba állítja a konkrét világbelit a fogalmaival: a csökkenő erdőt a családjával. Azonos távlatba igazítja az első áldozatul esett embert, a Föld korlátozottságát sejtető ózonlyukkal, és a mennyországot, vagyis a mítoszt, az esztétikust és a valóságost. A halállal szemben amolyan számvetésként íródik a vers, és az archaikus és a modern ismeret korszerűen, magától érthető módon jelenik meg a versben. A tűzáldozat mellett helyet kap a gén és a computer is. A család története a magyar históriákban ágyazottan ölt alakot. A szabadságharc, a hős fiú megjelenítése, az ellenség, az országvesztés, az idegenné válás múltunk egy-egy sorsfordító pontja.⁴²⁰ Amit ezután ír a vers, azok torzképek, víziók szavakkal lehetne összefoglalni. Külön versszakot alkot a mindennek a kifejezése:⁴²¹

„A papíron vérszennyves piktogramok –
enervált vers-abortátumok.”

A költemény négy hosszabb szerkezeti egységből áll. A második felében a mindennek a felmérésének a tudatában, ars poeticába létértelem kereséssé teljesedik ki. Az apokalipszis felé hajló családtörténet, a származásról való személyes vallomás a költői célnak az elvont felmérésébe fordul. Azzal a tanulsággal, hogy olykor „vérszennyves piktogramok - / enervált vers-abortátumok” sorait papírra vető reklámok közepette is utat kell törni a szakrális és emberi térbe.⁴²² Ez az állítás egyszerre cáfol és nyomatékosít. Azért cáfolja, mert esztétikailag erős kifejezés a sorsnak, viszont erősíti is, mert ténylegesen képtelen dolgokról kellett számot adnia. Ezt érzékelteti a költői nyelv is a piktogramok és

---

⁴¹⁸ Jánosi Zoltán: I. m. 244-245

⁴¹⁹ Görömbei András: I. m. 80

⁴²⁰ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári FABIÁN László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4 sz. (94)

⁴²¹ Görömbei András: I. m. 81

⁴²² Jánosi Zoltán: I. m. 247

abortátumok révén.⁴²³A ma költője egy szürreális látomásban írja le a történet végét. A legrosszabb fenyegetés a kihalás, ami keresztezi az isteni terv megvalósulását. E tényező mögött szólal meg a vallomás: belső harcról, megnyugvásról, megállapodásról, életvágyról beszámolva. Az ember csak a saját énjét adhatja, vele együtt minden szenvedélyét. A meghurcolt tudat karcolatai, az élettapasztalat, a megszerzett tudás deformálja, groteszké téve az alkotói munkáját. A külső hatás negatív, ami pedig papíron marad vérszenyest-piktogrammák, amik emlékfoslányai egy lehetséges teljességnek.⁴²⁴

---

⁴²³ Görömbei András: I. m. 81

⁴²⁴ Papp Endre: „Helyére kerül végül minden” Vári Fábán László: Ereimben az idő, Kortárs, 2016 (60 évf.) 4 sz. (94)

V. Összefoglalás

A kárpátaljai magyar irodalomnak mindig is mostoha sora volt. A történelem során jóval elmaradt az egyetemes magyar irodalomtól, értékileg is szerényebb, mivel csak a múlt század hatvanas-hetvenes éveitől beszélhetünk kárpátaljai magyar irodalomról hangsúlyozta több irodalomtörténész, kritikus, elsősorban Elek Tibor. A történelem során tartozott Magyarországhoz, Csehszlovákiához, Szovjetunióhoz, jelenleg pedig Ukrajna területét képezi.

A történelmi idők során számos egyesület volt, valamint jött létre – mint például: Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület, Mozaik Kultúregyesület, Gyöngyösi Irodalmi Társaság, Kárpátaljai Tudományos Társaság, Beregszászi Irodalmi Kör –, amik lényegében azt a célt szolgálták, hogy létrejöjjön egyfajta irodalmi élet, segítsenek azokban a kutatómunkákban, amelyek magyar nyelven vannak, valamint megjelenési lehetőséget biztosítsanak a költőknek és az íróknak. Az irodalmi élet fellendítéséhez hozzájárultak a folyóiratok, újságok, és a könyvnyomtatás is – például: Magyar Írás, Ruszinkói Magyar Hírlap, Kárpáti Magyar Hírlap, Munkás Újság, Új Hang, Kárpáti Könyvkiadó, Kárpáti Igaz Szó, Együtt és Hatodik Síp, Pánsíp. Ezeknek a többsége azonban politikai befolyás alatt állt, néhány újság a történelmi változások esetén politikai arculatot váltott. Azok a stúdiók és újságok, amelyek az akkori ideológiákkal szemben álltak, központi úton megakadályozták a munkájukat.

A Forrás Stúdió is szemben állt az akkori kultúrszervezéssel. Tagjaiknak a feladatuk az volt, hogy megszólaljanak, s felkarolják a közösség gondját. A Forrás Stúdió tagjai hamar magukra vonták figyelmét az irodalompolitika irányítóinak, s azok, hogy megelőzzenek egy esetleges lázadást, megtették a szükséges lépéseket. Ezek a fiatalok közül került ki Vári Fábián László is, akinek már a korai verseiben meg lehet figyelni a népköltéssel való kapcsolatát. Költészetének alaptényezőiben megtalálhatók azok az inspirációk, amelyeket a szöveghagyományokból és a folklórból merített. Ezekből rakja össze a történelem és a személyes rétegek belső világát.

A diplomamunkám témája: A történelmi múlt jelenléte Vári Fábián László korai és időskori költészetében. Ebben a munkában négy kötetet vizsgáltam meg: kettőt a korai – Széphistóriák, Kivont kardok közt –, valamint kettőt az időskori – Jég és korbács, Ereimben az idő – költészetéből.

Vári Fábián László mind korai, mind pedig időskori költészetében meglehet figyelni a népköltészet és folklór, és a népköltészeti hatást (Márton nap, kerecsen táj, József –nap, stb.), a bibliai motívumokat (Pilátus, evangélium, pogány, Úr, Fia, Heródes, stb.).

Az első két kötetben a legtöbb vers felvázolja a magyarság helyzetét a történelem során, valamint megfogalmazzák a többértelműségben rejlő lehetőségeket. Ezért egyes költeményekben — Kivont kardok közt, Ady alkonya, Félegyházától Segesvárig, Kikericsek, Ngs. Balassi Bálint a végek végein, Illyés Gyula fejfája előtt, stb. — a jelenkor problémái is feltűnnek. Az Illyés Gyula fejfája előtthöz hasonlóan a nyelvi kérdéssel foglalkozik még a Csoóri Sándorhoz című költemény is. A Jég és korbács, Jégangyal, Alagút végén apokaliptikus állapotot mutatnak be a közelgő pusztításról. A történelmi múltat idéző alkotásokban különböző korszakokba repíti vissza az olvasót, aki ez által megismerheti II. Rákóczi Ferenc száműzetését, Mikes Kelement, aki II. Rákóczi Ferenc írdeákja és valamint kamarása volt. Míg az első két kötetben a történelmi múlthoz való fordulást leginkább a történelmi személyek megidézésével történik, addig az utolsó kötetekben a történelmi személyek mellett, ez kiegészül azokkal a költeményekkel, ahol a történelmi múltat a családon, a saját maga által, és a család által átélt események segítségével valósítja meg.

Ezeknek a verseknek a hangulatát meghatározzák még a tragikus helyzetek, egyéni és közösségi fenyegetettségek, emberi próbák. Összefoglalnak továbbá egy sorshistóriát, ahonnan már a jövőbe tekint, s felszínre hozza az általános veszélyeket. A kötetekben a történelem, a folklór, a közösségi sorsok alapozzák meg jelenkor problémáját, az iránt érzett számvetést. A versek a világának a színét a folklór és a történelmi tudás adja mai számvetésben. Azok az alkotások, amelyek az elődöknek, barátoknak lettek ajánlva a felelősség vállalás és a szövegalkotás kifejezői. A József Attilához íródott Nyolcsorosok című mű erőteljesen idézi fel az előd lelkiállapotát, világát és sorsát. A művön keresztül még megtudhatjuk azt is, miszerint József Attilának milyen volt a kapcsolata a családjával, megismerkedhetünk pár művével, valamint azzal, hogy hogyan látta a világot.

Az utolsó két kötetben megjelennek azok a költemények, amelyek a család, a bibliai tematikát képviselik. Ezeknek a verseknek legtöbbször az alapja a Megváltó elpusztítása, valamint annak a feltámadása. Ez a két kötet lényegében azzal foglalkozik, miképpen az ember mit él és mit érez a világból. Az emberi lét távoztása, az élet értelmét adó tapasztalatokat sűríti egybe. Ez a világ tele van nyugtalansággal, ez pedig hatással van az ember belső világára is. Lassan előbukik az a tény, miszerint az ember nem ura a saját

életének, s a számítógépes technológia lassan átveszi az irányítást. Míg a költemények felszínén a költő viaskodása dül, addig mélyen az Úrhoz fordul megnyugvásért, békéért.

A családot annak idején Isten rendelte el, s ez fontos szerepet játszik az Ő tervében. Ez a terv lehetővé teszi az emberek számára, miszerint visszatérjenek Ő hozzá, a családok számára pedig az örök egyesülést. Egy társadalomban az emberek együtt élnek, s így mindenkinek megvan a maga szerepe és feladata. Ahhoz, hogy egy társadalom megfelelően tudjon működni, az embereknek együtt kell tudniuk dolgozni. A közösségekben az ember életében a biztos pont a család, ami csak egységben ép. Ha megromlik valami a családban, akkor az már nem tud rendesen működni. Az embernek a családon belül meg kell kapnia azt a támogatást, hogy tudjon tanulni, dolgozni, pihenni – tehát élni.

A Gikhon partjaiban, például amikor az Úr a jövőt programozta, elejtett egy hatalmas hibát, ezért elküldte a Fiát, hogy kijavítsa azt. A Változatok a halotti beszédre című költeményben a történelmi időket megélt família története mellett, a családot a fogyatkozó erdőséggel hasonlítja össze. A Már ma éjjel valamint az Aztán visszatért központi motívuma is a szülő. Az egyikben visszarepülünk a szovjet lágerekbe, ahol a költő a szüleit keresi, a másik pedig az anya elvesztéséről szól. Ezekből is kitűnik, miképpen minden embernek fontos a család és annak megléte.

Egy ember úgy rakja össze a személyiségét, mint ahogyan a kirakóban rakjuk össze a darabokat. Először csak a család van, majd ahogyan egyre szélesedik a világ, lesznek más családtagok, emberek, közösségek. Ahogyan a legtöbb műből is kiderül, az első helyen mindig a család fog állni. Az ő cselekedetük, szokásuk, hozzáállásuk a dolgokhoz, viselkedésük befolyásolni fogja a gyerek személyiségét. Aztán, ahogyan telik-múlik az idő, megtalálja azokat a személyeket, akikkel ugyanazokat az elveket vallja. Vári Fábrián László faggatja a történelmi múltat, ezért ölti magára a történelmi személyek képeit, illetve repíti vissza az olvasót magyarság egyes fordulópontjaira. A múlt folyamatosan megismétli önmagát. Az emberek kitűznek maguk elé egy célt, ám a megvalósítás közben mindig hibákat követnek el. A magyarok ahányszor fellázadtak, annyiszor le is verték őket. Ott van még a Trianon, amikor a haza népét és szülőföldjét felnégyelték. Félti a jelent, amikor a múltat ismétlődni látja.

Ahogyan a történelmi költeményeknél, úgy ezeknél s megfigyelhető, hogy a múlt szembe van állítva a jövővel, aminek segítségével a múltban véli felfedezni a jelenkor problémáinak a gyökereit. Félti a jelent a jövőtől, ugyanis a történelmet látja megismétlődni benne. Ezek a mozzanatok beágyazódva, rejtett utalásként jelennek meg a

versekben, ki-be járkálnak a költeményekből, viszont nem szakítják meg a versek menetét, hiszen ezekkel kiegészítik egymást, s maivá teszi ezeket a műveket.

Az ember olvasóként is annyira sokszínű, mint ahogyan emberként. Másképpen olvas, és egy-egy műben mást vesz észre attól függően milyen minőségben olvas, valamint attól is függ, hogy milyen életszakaszban jár az adott illető. Vári Fábián László művei olvasása során közelebb kerültem a történelemhez, a folklórhoz, a néphagyományokhoz. Mivel én városban élek ezért itt nem igazán lehet találkozni népszokással, így nekem figyelemre méltó az, ahogyan a művekben történt eseményekben a különböző szokások beépültek a mindennapokban. Olvasás és a versek elemzése során megformálódott bennem, miképpen fontos az, hogy ismerjük a történelmünket, ugyanis új dolgokat tanulhatunk, illetve e képen tudjuk elérni azt, hogy a történelem ne ismétlődessen meg. A költemények tanulmányozása közben megismerhettem a folklórt és a néphagyományokat, azoknak jellemzőit, sajátosságait. Ezek a dolgok több évtizedes tapasztalaton alapulnak, így például, ha régen az embereknek valami panaszuk volt, akkor azt keresték, hol térhettek el az őseik által kidolgozott módszertől, illetve mi a gyógyír a panaszukra. Szerintem azért is fontos megismerni a néphagyományokat, mert így feltárhassuk gyökereinket, hogyan éltek ők.

Vári Fábián László költészete egyfajta önkifejezés, a művekben pedig benne van a személyisége. A költeményekben feltárja a benső világát, amikben kifejezi az érzéseit, mondanivalóját. A súlyos gondolatoknak, a kemény szavaknak ad keretet vers formájában, miszerint ha valaki elolvassa ezeket, akkor a lelki világával követhesse, élhesse át azt, amit a költő élt át.

VI. Felhasznált szakirodalom

- A jégviharral büntetett mező. Vári Fábián László: Ereimben az Idő.* Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2015
- „*A versnek kivételesen szépen kell szólnia, mert csak így érdemel figyelmet*” Beszélgetés Vári Fábián Lászlóval In: Erdélyi Erzsébet – Nobel Iván: De azért itthon is maradni..., Támogató Kiadó Budapest 1994
- Antal Miklós: *Gyöngyösi István és a Gyöngyösi Irodalmi Társaság.* In: Gyöngyösi Irodalmi Társaság Évkönyve, Ungvár 1942
- Bakajsa András: *Kiárvultan, mégis hitben. Költő a Kárpátalján. Vári Fábián László Szabolcs-Szatmár-Beregi, 2002/3, 300-308*
- Bakonyi István: *Akinek a verseit mondani kell (Vári Fábián László: Ereimben az idő).* Együtt 2016 (18-évf.) 2. sz.
- Bellyei (Zapf) László: *Beregszász.* In: Bereg vármegye ismertetője. Szerkesztette és összeállította Réti Béla. Nyomtatott Tudvig István Könyvnyomdájában Miskolcon, 1940.
- Brenzovics László: *Nemzetiségi politika a visszacsatolt Kárpátalján 1939-1944.* Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár, 2010
- Csatáry György: *A Kárpátaljai Tudományos Társaság, Zorja-Hajnal, 1941-1944.* Hatodik Síp Könyvek, Mandátum Kiadó, Beregszász-Budapest, 1945
- Csordás László: *Szembesülve az idővel (Vári Fábián László: Ereimben az idő).* Együtt 2015/6
- Csordás László: *A tér, ahol élünk (Vári Fábián László: Vásártér)* <http://kvit.hu/a-ter-ahol-elunk-vari-fabian-laszlo-vasarter/> (megtekintve: 2021.04.12)
- Czine Mihály: *Magyar irodalom Kárpátalján.* Tiszatáj, 1991.08
- Dupka György: *Magyar irodalmi élet és írásbeliség Kárpátalján.* Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2017
- Elek Tibor: *Mi volt a forrás a kárpátaljai magyar irodalomban?* <http://epa.oszk.hu/00300/00381/00030/elek.htm> (megtekintés dátuma: 2019. 03. 21.)
- Elek Tibor: *Vári Fábián László költői pályára* <http://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA15568> (megtekintés dátuma 2019. 03. 20.)
- Elek Tibor: Fordulópont, összegzés és újrakezdés. In: Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000
- Eperjesi Penckófer János: *Tettben a jellem. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében.* Magyar Napló – Kárpátaljai Pedagógus Szövetség, Budapest, 2003

- Fodó Sándor: *A Forrás a KMKSZ előképe*. In: Kárpátaljai Minerva II. 1-2 füzet. Ez volt a Forrás! (Különszám). Budapest-Beregszász 1998.
- Fodor Géza: „*Száraz, kopár hátán a sziklakőnek*” In: Kárpátaljai Minerva II. kötet 1-2.füzet Ez volt a Forrás! (Különszám) Budapest-Beregszász 1998.
- Fodor Géza: *Nézz töretlen homlokomra. A Forrás Stúdió versantológiája*. Intermix Kiadó Ungvár – Budapest. 1994.
- Gelenczei Kálmán: *Egy ungvári diáklap: az Együtt*. In: Kárpátaljai Minerva II. kötet 1-2.füzet Ez volt a Forrás! (Különszám) Budapest-Beregszász 1998.
- Görömbei András: *A kárpátaljai magyar irodalom fő sajátosságai*. In Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen (Szerk.: Görömbei András). Debrecen, Kossuth Egyetem Kiadó, 2000
- Görömbei András: *Jég és korbács* (Vári Fábián László könyve) Tiszatáj, 2010.10.
- Iván Zsuzsanna, „*Ugocsában itthon vagyunk*”, *Vári Fábián László költészetéről*, Új Horizont, 2003/4, 114-123
- Jánosi Zoltán: „*Holdút magasán*” *Jegyzetek Vári Fábián László költészetéről* In. Vári Fábián László: *Koponyámban a gyertya 100 vers (1969-2019)*. Magyar Napló - Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2020
- Keresztény Balázs: *Az oszthatatlan s egységes magyar nemzeti kultúra folyóirata, a Magyar Írás*. In: Hatodik Síp. 6. 1994/Tél.
- Költészet és folklór. Beszélgetés Vári Fábián Lászlóval*. Kárpáti Igaz Szó, Lendület, a József Attila Irodalmi Stúdió közleményei. 1985. november
- Lator László: *Beköszöntő*. Kárpátaljai Minerva I. kötet 1. füzet. 1997/3.
- Léka Géza: *Vári Fábián László: Jég és korbács* http://epa.oszk.hu/00300/00381/00155/EPA00381_kortars_2011_01_3176.htm (megtekintve: 2021.03.20)
- M. Takács Lajos: *Ők nem lettek janicsárrá*. In: M. Takács Lajos: *Törődésben. Sorsok, művek, históriák*. Edelény 1999.
- Nagy Gábor: *A történelem mint megtartó erő Vári Fábián László Költészetében*. Magyar Napló, 2005. január
- Oláh András: *A verseknek ajtót kell nyitni (Beszélgetés a 70 éves Vári Fábián Lászlóval)*. Partium xxx. évf. 1 sz. 2021 tavasz
- Papp Endre: *Vári Fábián László*. Magyar Művészeti Akadémia, Budapest 2016
- Papp Endre: „*Helyére kerül végül minden*” (*Vári Fábián László: Ereimben az idő*) Kortárs, 2016 (60. évf.) 4. sz.
- Pál György: *Vári Fábián László: Kivont kardok közt*, Pedagógiai Műhely, 1993/2, 26-31

- Penckófer János: *Emléklüktetés avagy a hűsége gondol egy kárpátaljai. Vári Fábián László költészete* In: Görömbei András: *Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen*, Debrecen, 2000
- Penckófer János: *Versek kontra varangyok*. Látószög, 12.05.10
- Penckófer János: *A stúdiók kora (előtt és után) (Irodalmi-kulturális irányultságok, folyamatok, szerveződések, fórumok Kárpátalja eddigi kilencven évében)*. Magyar Napló, 2011.06
- Ruszinkói Magyar Hírlap* 1926. november 17.
- S. Benedek András: *Teremtő mítoszok*. In: Kárpátalja Minerva, II. kötet 1-2 füzet. Ez volt a Forrás! (Különszám), Budapest-Beregszász, 1998
- Vasy Géza: *Versekhez közelítve V. Vári Fábián László: Kivont kardok közt*, Forrás, 1993/2
- Vári Fábián László – *A magyar irodalom kárpátaljai lexikona 1918-2006* In: Dupka György, *Ukrajnai Magyar Krónika*, 2006
- Vári Fábián László: *Forrás és tükör* In: Kárpátaljai Minerva II. kötet 1-2.füzet Ez volt a Forrás! (Különszám) Budapest-Beregszász 1998.
- Vári Fábián László: *Az Együtt című folyóirat indulása (1966) és a Forrás nemzedéke. S. Benedek András emlékének*. In: *Együtt*, 1913/5 sz.
- Vári Fábián László: *Vásártér*. Magyar Napló, Budapest 2018
- „*Verset, ne ocsmány varangyot!*” (Penckófer János beszélgetése Vári Fábián Lászlóval). In: Vári Fábián László: *Jég és korbács*, Széphalom könyvműhely, 2010.

Резюме

Тема моєї дипломної роботи: Зображення історичного минулого у ранній та сучасній ліриці Ласло Варі Фабіана на основі збірки поезій. У цій роботі я розглянула чотири томи: два з його ранньої поезії - «Széphistóriák», «Kivont kardok közt» - і два з поезії сучасній - «Jég és korbács», «Ereimben az idő».

У поезії Ласло Варі Фабіана, як у ранньому, так і в сучасній, можна спостерігати народну поезію та фольклор, а також вплив народної поезії (День Мартіна, Пейзаж Керечена, День Йосифа та ін.), Біблійні мотиви (Пілат, Євангеліє, Язичник, Господь, Син, Ірод тощо). У перших двох томах більшість віршів окреслюють становище угорців протягом історії, а також формулюють можливості, властиві неоднозначності. Тому в деяких віршах також з'являються проблеми сьогодення. Як і глава «Illyés Gyula fejfája előtt», вірш «Csoóri Sándorhoz» також стосується мовної проблеми.

Хоча в перших двох томах посилення на історичне минуле здебільшого робиться шляхом виклику історичних осіб, в останніх томах - історичних діячів, воно доповнюється віршами, де історичне минуле сприймається сім'єю, собою та цілою родиною. Атмосфера цих віршів визначається також трагічними ситуаціями, індивідуальними та громадськими загрозами, випробуваннями людей. Вони також узагальнюють історію долі, з якої вони дивляться у майбутнє та висувають на перший план загальні небезпеки. У томах історія, фольклор та долі громади складають основу проблеми сьогодення, пояснюють її. Колір світові віршів надають фольклор та історичні знання в сучасних рахівницях. Роботи, запропоновані їх попередникам, друзям, є вираженням відповідальності та створення текстів. Твір «Nyolcsorosok», написане для Аттіли Йозефа, сильно нагадує про стан душі, світ і долю свого попередника. Завдяки роботі ми можемо навіть з'ясувати, як Йозеф Аттіла мав стосунки зі своєю родиною, ми можемо познайомитись з деякими його роботами та як він бачив світ.

В останніх двох томах з'являються вірші, що представляють сім'ю, біблійну тему. Більшість цих віршів засновані на знищенні Спасителя та його воскресіння. Ці два томи, по суті, стосуються того, як хтось живе і відчуває світ. Відхід людського існування конденсує переживання, які надають сенс життю. Цей світ сповнений хвилювань, а також він впливає на внутрішній світ людини. Той факт, що людина не контролює власне життя, повільно з'являється, а комп'ютерні технології повільно

беруть під свій контроль. Поки на поверхні віршів вирує боротьба поета, він глибоко звертається до Господа за заспокоєнням, миром. Наприклад, «Gikhon partjain», коли Господь запрограмував майбутнє, Він упустив величезну помилку, тож послав Свого Сина виправити це. У «Változatok a halotti beszédre», окрім історії сім'ї, яка пережила історичні часи, вона порівнює сім'ю із занепалим лісом. Центральним мотивом «Már ma éjjel», «Aztán visszatért» також є батько. В одному ми летимо назад до радянських таборів, де поет шукає батьків, а в другому йдеться про втрату матері. Це також показує, наскільки важлива сім'я та її існування для всіх людей.

Ласло Фабіан Варі допитує історичне минуле, тому він фотографує історичних постатей і повертає читача до певних переломних моментів угорщини. Минуле постійно повторюється. Люди ставлять перед собою мету, але під час реалізації вони завжди допускають помилки. Щоразу, коли угорці повставали, їх били. Існує також Тріанон, коли люди та батьківщина вітчизни були вчетверо збільшені. Він боїться сьогодення, коли бачить повторення минулого. Як і у випадку з історичними віршами, можна помітити, що минуле протиставляється майбутньому, за допомогою якого він вірить у минуле, щоб виявити коріння проблем сьогодення. Він боїться сьогодення з майбутнього, бо бачить, що в ньому повторюється історія. Ці моменти виглядають вбудованими у вірші як приховане посилання, вони входять і виходять з віршів, але вони не переривають хід віршів, оскільки доповнюють один одного і роблять ці твори сучасними.

Під час читання творів Ласло Фарія Варі я наблизилась до історії, фольклору та народних традицій. Під час читання та аналізу віршів мені стало зрозуміло, наскільки важливо знати свою історію, тому що ми можемо пізнавати нові речі, і на цій картині ми можемо досягти того, що історія не повторюється. Вивчаючи вірші, я змогла познайомитися з фольклором та народними традиціями, їх характеристиками та особливостями. Ці речі ґрунтуються на багаторічному досвіді, тому, наприклад, якщо раніше люди мали скарги, вони шукали, де можна відступити від методу, розробленого їхніми предками, і який спосіб лікування їх скарги. Я думаю, що також важливо знати народні традиції, щоб ми могли дослідити своє коріння в тому, як вони жили. Поезія Ласло Фарія Варі є своєрідним самовираженням, і його особистість включена у твори. У своїх віршах він досліджує свій внутрішній світ, в якому висловлює свої почуття та вислови. Він дає основу для серйозних думок, твердих слів, у формі вірша, згідно з яким, якщо хтось їх прочитає, то зможе простежити і пережити зі своїм духовним світом те, що пережив поет.

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007641952

Дата перевірки:
30.04.2021 23:15:19 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
01.05.2021 06:12:53 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Veréb Diána_Magyar szak_Magiszteri munka_2021

Кількість сторінок: 101 Кількість слів: 33419 Кількість символів: 246758 Розмір файлу: 2.56 MB ID файлу: 1007752619

16.4% Схожість

Найбільша схожість: 3.32% з Інтернет-джерелом (https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/79715/de_862.pd..)

16.4% Джерела з Інтернету

201

Сторінка 103

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

2.84% Цитат

Цитати

42

Сторінка 104

Не знайдено жодних посилань

0.02% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0.02% Вилучення з Інтернету

2

Сторінка 105

Немає вилучених бібліотечних джерел